

Vooruit met ...
TAAAL B

8

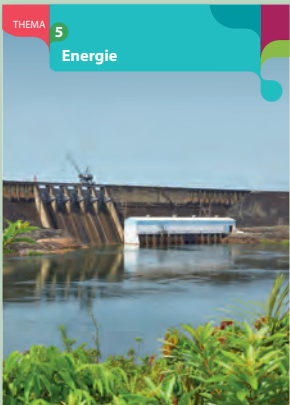
MINISTERIE VAN
**ONDERWIJS,
WETENSCHAP
EN CULTUUR**

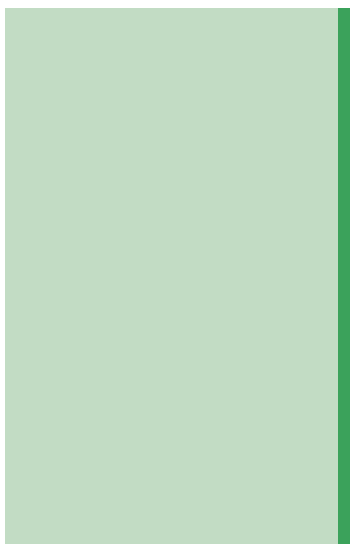
Deze uitgave kwam tot stand door samenwerking tussen de afdeling Curriculumontwikkeling van MinOWC en een lokaal en internationaal team, bestaande uit vakexperts, onderwijskundigen, educatieve auteurs, (eind) redacteurs, fotografen en illustratoren en grafisch ontwerper, onder leiding van de Vrije Universiteit Brussel.

© 2022, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, Suriname

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

	Inhoudsopgave	3
	1 Inleiding	5
	1.1 Wat kan je verwachten?	5
	1.2 Evaluatie en beoordeling	6
	2 Hoe is het leerlingenboek ingedeeld?	7
	3 Structuur van het leerlingenboek	8
	Thema 4: In nood	9
	Les 1 Een nieuw thema	10
	Les 2 Themawoorden	12
	Les 3 Een spannend verhaal	15
	Les 4 Alle woordsoorten	18
	Les 5 Klanknabootsing	20
	Les 6 Woordenschat	22
	Les 7 Spannend voorlezen	23
	Les 8 Een spannend verhaal schrijven	25
	Les 9 Samenstellingen en het koppelteken	27
	Les 10 Themawoorden	29
	Les 11 De belangrijkste informatie in een tekst	32
	Les 12 Bijwoordelijke bepaling	34
	Les 13 Zoeken in de bibliotheek/mediatheek	36
	Les 14 Okanisi lied	38
	Les 15 Luisterdoelen	39
	Les 16 Een gedicht schrijven	41
	Les 17 Samengestelde werkwoorden	43
	Les 18 Themawoorden	45
	Les 19 Een samenvatting van een tekst	47
	Les 20 Herhaling van les 4 en 12	51
	Les 21 Herhaling van les 5 en 13	52
	Les 22 Meertaligheid	54
	Les 23 Debatteren	56
	Les 24 Een affiche maken	58
	Les 25 Accenttekens	61
	Les 26 Een plattegrond lezen	63
	Les 27 Sarnámi en lidwoorden	65
	Les 28 Herhaling van les 9, 17 en 25	67
	Les 29 Herhaling themawoorden	69
	Les 30 Een actieplan maken	71
	Thema 5: Energie	73
	Les 1 Een nieuw thema	74
	Les 2 Themawoorden	76
	Les 3 Bruikbare informatiebronnen	79
	Les 4 Wederkerend voornaamwoord	82
	Les 5 Beeldtaal	84
	Les 6 Taal en emoties	86
	Les 7 Intensief luisteren	88
	Les 8 Een kattenbelletje schrijven	90
	Les 9 Wederkerende werkwoorden	92
	Les 10 Themawoorden	94
	Les 11 Verbanden leggen	97
	Les 12 Naamwoordelijk gezegde en passieve vorm	100
	Les 13 Lichttaal	102
	Les 14 Woordenschat Energie	104

Les 15	Mondeling informatie overbrengen	106
Les 16	Quizvragen schrijven	108
Les 17	Apostrof en trema	110
Les 18	Themawoorden	112
Les 19	Informatie zoeken en samenvatten	115
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	118
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	119
Les 22	Lied en spel Peroem, Peroem, mi patron	121
Les 23	Instructie geven voor energizers	123
Les 24	Een bericht op sociale media schrijven	124
Les 25	Bijzondere bijvoeglijke naamwoorden	126
Les 26	Meningen en argumenten	128
Les 27	Meertaligheid in verhalen	130
Les 28	Herhaling van les 9, 17 en 25	132
Les 29	Herhaling themawoorden	134
Les 30	Discussiepraatshow	136

Thema 6: Tijd	139	
Les 1	Een nieuw thema	140
Les 2	Themawoorden	142
Les 3	Verbanden in een tekst	145
Les 4	Alle woordsoorten	148
Les 5	Engelse leenwoorden	149
Les 6	Woordenschat Tijd	151
Les 7	Presenteren met een tekstdoel	152
Les 8	Een nieuwsartikel schrijven	154
Les 9	Werkwoorden	157
Les 10	Themawoorden	159
Les 11	Hoofdgedachte en hoofdzaken	162
Les 12	Alle zinsdelen	164
Les 13	Herkomst van achternamen	165
Les 14	Chinese kalender	167
Les 15	Interviewen	169
Les 16	Een fabel schrijven	171
Les 17	Hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens	174
Les 18	Themawoorden	175
Les 19	Een recensie lezen	178
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	180
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	181
Les 22	Lied over tijd	183
Les 23	Een modeshow presenteren	185
Les 24	Een recensie schrijven	187
Les 25	Geleende woorden	189
Les 26	Humor	191
Les 27	Woordspel: woordexplosie	193
Les 28	Herhaling: het eindspel	194
Les 29	Herhaling themawoorden	195
Les 30	Fabels voorlezen	197

Bijlagen	199
-----------------	------------

Ondertussen zit je al in het laatste jaar van de basisschool. Je hebt dus al veel geleerd. Dit schooljaar zal je daarom alles gebruiken wat je in de vorige schooljaren hebt geleerd. En je zal wat je leert bij Taal steeds meer bij de andere leergebieden kunnen gebruiken.

Het is ook een spannend jaar voordat je naar leerjaar 9 gaat. Om je hierop voor te bereiden, zal je leerkracht heel veel lesstof van vorige schooljaren herhalen. Maar er is ook nieuwe leerstof bijvoorbeeld bij de lessen Spreken en luisteren. Je leert manieren om beter te kunnen luisteren en om je nog beter te presenteren. Volgend jaar zit je op het voortgezet onderwijs voor junioren (voj). Dan gaat een hele nieuwe wereld voor je open.

In dit leerjaar 8 komen **zes thema's** aan de orde: Mijn toekomst, Suriname, Geld en geluk, In nood, Energie en Tijd. Leerlingenboek deel A is al behandeld. Dit is het tweede leerlingenboek en bestaat uit de laatste 3 thema's.

1.1 Wat kan je verwachten?

Zoals in boek A, gaat het boek B door met de lesinhouden en de opdrachten. De opdrachten maak je soms alleen of soms in groepjes. Jij of je leerkracht bepaalt hoe de groepjes worden gevormd. Sommige opdrachten zijn zo geschreven dat je ze ook zonder hulp van je leerkracht kan oplossen of er alvast mee kan beginnen.

Vind je een opdracht toch moeilijk, vraag dan hulp van je leerkracht of je groepsgenoot. Maak je een opdracht juist heel snel, dan krijg je van je leerkracht nog een opdracht om mee aan de slag te gaan.

In het schema hieronder kan je zien hoe de **zes thema's** zijn verdeeld over het schooljaar.

Kwartaal	Lesweken	Thema's (6)
Kwartaal 1	Week 1-5	1. Mijn toekomst
	Week 1-5	2. Suriname
	Week 1-2	3. Geld en geluk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 3-5	4. In nood
	Week 1-5	5. In Nood / Energie
	Week 1-5	6. Energie / Tijd
	Paasvakantie	
Kwartaal 3		
	Grote vakantie	

In dit leerlingenboek vind je de lessen van kwartaal 2, namelijk thema 4 tot en met 6.

1.2 Extra oefenen in kwartaal 3

In het derde kwartaal van dit schooljaar bereid je je voor op de landelijke toets voor het Gewoon Lager Onderwijs. Samen met je leerkracht zal je in dit kwartaal thema's, lessen en opdrachten herhalen die je nog moeilijk vindt of nog niet helemaal begrijpt. Dat kunnen delen zijn die al eerder aan bod kwamen in het schooljaar (herhaling) of je kan nog meer leren over de thema's die je al kent (verrijking). Het kan ook zijn dat je leerkracht een project of projectweek met jou organiseert waarin je een thema onderzoekt, maar deze keer door alles samen te gebruiken wat je geleerd hebt in Taal, Rekenen, Natuuronderwijs, Geschiedenis, Aardrijkskunde, Bewegingsonderwijs en Kunst- en cultuureducatie. Je zal ook examenvragen oefenen die de vorige jaren werden gesteld zodat je klaar bent om zelf het examen af te leggen op einde van dit schooljaar. Maar je leerkracht legt je dit allemaal later nog uit.

1.3 Evaluatie en beoordeling

Wanneer je opdrachten maakt, zal je leerkracht opletten of je deze goed maakt. Je leerkracht zal ook letten op de manier zoals je leert, hoe je samenwerkt en hoe je je gedraagt in een groep.

Zo weet je leerkracht op tijd met welke delen van de lesstof je extra moet oefenen. Om hierbij te helpen, worden er bij de domeinen Begrijpend lezen, Spreken en luisteren, Schrijven en Meertaligheid formulieren gebruikt. Deze formulieren kan je zelf invullen of vult je leerkracht voor je in. Hierop schrijf jij of je leerkracht hoe goed je een bepaalde activiteit hebt gedaan en waar je nog beter in kan worden.

Bij sommige lessen zijn er ook observaties, zodat je ook leert hoe jij je klasgenoten kan beoordelen.

Als je nog verlegen bent om te presenteren, kan je bij de lessen Spreken en luisteren nog oefenen om steeds beter te worden in het spreken voor een groep. Je krijgt een stappenplan van je leerkracht dat je helpt om je hierop voor te bereiden.

2 HOE IS HET LEERLINGENBOEK INGEDEELD?

In dit deel B gaan we door met de lesinhouden zoals je gewend bent. De vaste volgorde van de acht taaldomeinen zijn:

1. Taal verkennen - Woordenschat
2. Begrijpend lezen
3. Taal verkennen - Grammatica
4. Taal verkennen - Taalgebruik
5. Meertaligheid
6. Spreken en luisteren
7. Schrijven
8. Spell

Elk thema begint met een **introductieles**, waarbij je op een speelse manier kennis maakt met de onderwerpen. Je leert nieuwe woorden bij de lessen **Woordenschat**, zodat je de teksten beter kan begrijpen. Daarna ga je zelfstandig of samen met je leerkracht de teksten lezen bij de lessen **Begrijpend lezen**. Als daar toch woorden in voorkomen die je niet kent, kan je deze opzoeken in een woordenboek. Dit kan je alleen of samen met je leerkracht doen. Soms helpt het om met een klasgenoot te overleggen om samen tot de betekenis te komen.

Bij de lessen **Grammatica** leer je woordsoorten en zinsdelen benoemen. En bij de lessen **Taalgebruik** leer je onder andere spreekwoorden. Ook leer je hoe taal op verschillende manieren wordt gebruikt. Als je een brief schrijft, gebruik je bijvoorbeeld andere taal dan wanneer je iets zegt.

Ben je nieuwsgierig naar de verschillende culturen van Suriname en hun taal? Bij de lessen **Meertaligheid** kom je daar meer over te weten. Je kennis over andere Surinaamse thuish talen wordt vergroot. Ook leer je om je eigen cultuur en taal meer te waarderen. Je ervaart hoe belangrijk het is om respect te hebben voor je eigen taal en die van anderen.

In allerlei situaties is het belangrijk dat je kan vragen om wat je nodig hebt en ook dat je goed kan luisteren naar het antwoord van de andere. Bij de lessen **Spreken en luisteren** leer je om hier steeds beter in te worden. Als je namelijk goed kan luisteren, lukt het je ook beter om goede aantekeningen te maken. Dit helpt je weer verder bij de schrijfopdrachten van de verschillende lessen **Schrijven**. Schrijven is meer dan alleen maar opschrijven wat je hebt gehoord of gelezen. Wanneer je een opdracht krijgt van je leerkracht om iets op te schrijven, moet je ook ervoor zorgen dat je het netjes opschrijft.

Bij de lessen **Spell** leer je bijvoorbeeld hoe je werkwoorden in de verleden tijd moet zetten. Je leert ook hoe jij je schrijfwerk kan verbeteren. Bijvoorbeeld door hoofdletters en leestekens op de juiste plaats te zetten.

3 STRUCTUUR VAN HET LEERLINGENBOEK

De lessen hebben verschillende delen, zodat je de lesstof goed kan volgen. Je herkent de volgende onderdelen:

- Onderwerp
- Je leert
- Informatie
- Opdrachten
- Terugkijken

Onderwerp

Het onderwerp van elke les staat in de titel en deze titel is dezelfde als in het boek van je leerkracht.

Je leert

Hier staat kort beschreven wat je gaat leren bij de les. Dat is belangrijk om te weten. Aan het eind van de les kan je zelf aangeven of je dat allemaal hebt geleerd.

Informatie

Soms wil je nog een keer voor jezelf teruglezen welke belangrijke lesstof je leerkracht heeft uitgelegd. Dit staat dan kort en simpel beschreven in het informatieblok in je boek.

Opdrachten

Nadat je uitleg hebt gehad van het lesonderwerp, mag je zelf de opdrachten gaan maken. Bij elke opdracht staat hoe je dat moet doen. Soms kan je alleen aan de slag, maar bij bepaalde opdrachten moet je met anderen samenwerken. Dat kun je zien aan het pictogram voor de opdracht.

Dit pictogram betekent dat je die opdracht samendoet met een duopartner.

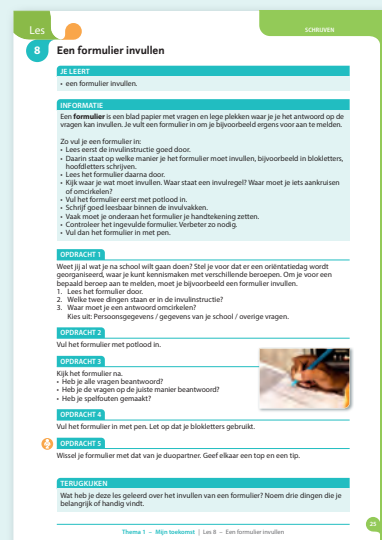
Dit pictogram betekent dat je die opdracht doet in een kleine of grotere groep.

Er zijn opdrachten, waarvan je de antwoorden makkelijk in de les terugvindt. Maar er zijn ook opdrachten waarbij je eerst op andere plekken op zoek moet gaan naar informatie.

De lessen en opdrachten hebben vaak afbeeldingen, die je helpen de tekst of opdracht beter te begrijpen. Sla de afbeeldingen niet over, maar kijk hier goed naar. Als je vragen hebt over de afbeeldingen of de opdrachten, stel die dan aan je leerkracht.

Terugkijken

De laatste opdracht van de les is altijd een terugkijkopdracht. Daarin denk je na over wat je geleerd hebt. Je leerkracht kan je ook vragen om na te denken over wat jij goed of minder goed vond gaan. Zo kan je je houding tegenover jezelf en de lesstof positief verbeteren

THEMA

4

In nood

Een nieuw thema

JE ONDERZOEKT

- woorden en begrippen rond het thema 'In nood'.
- wat je in dit thema gaat doen.

INFORMATIE

Het nieuwe thema heet 'In nood'. Dit is een actueel thema, want er komen veel noodsituaties in de wereld voor, zoals scheepsrampen en vulkaanuitbarstingen. Maar er komen ook hongersnoden en burgeroorlogen voor, waarbij miljoenen mensen op de vlucht slaan. Ze komen dan terecht in de vele vluchtelingenkampen, waar ze onder erbarmelijke omstandigheden leven. Je gaat debatteren over hulpverlening en leert hoe je met argumenten je tegenstander kunt overtuigen. Ook schrijf je een griezelverhaal en een gedicht, en maak je een affiche. Het is een heel afwisselend thema, waar je veel van zal leren. En het fijne is dat je alles wat je in dit thema over taal leert, ook kunt gebruiken in het dagelijks leven, dus niet alleen in geval van nood!

OPDRACHT 1

Ken jij het NAVO-alfabet?

In het leger en bij de marine, maar ook in de luchtvaart en bij de politie, wordt het NAVO-spelalfabet gebruikt. De functie van dit alfabet is om belangrijke delen van gesproken boodschappen foutloos te kunnen spellen en verstaan, ook als de verbinding slecht is. De woorden zijn zodanig gekozen, dat ze internationaal niet voor verwarring zorgen. Ook niet als de spreker en de luisteraar verschillende talen spreken of verschillende accenten hebben.

Hieronder zie je het NAVO-alfabet. De piloot van vlucht **PY 993** die wil gaan landen, zegt over zijn boordradio: "**Papa Yankee** nine nine three, is the runway clear?"

"De dief vlucht richting Albina, ik herhaal, richting Albina: Alfa Lima Bravo India November Alfa."

NAVO-alfabet

A=Alfa	N=November
B=Bravo	O=Oscar
C=Charlie	P=Papa
D=Delta	Q=Quebec
E=Echo	R=Romeo
F=Foxtrot	S=Sierra
G=Golf	T=Tango
H=Hotel	U=Uniform
I=India	V=Victor
J=Juliet	W=Whisky
K=Kilo	X=X-ray
L=Lima	Y=Yankee
M=Mike	Z=Zulu

WEETJE

De letter N was de laatste letter waarover de bedenkers van het alfabet het eens werden. Ze wilden eerst Nectar kiezen, maar uiteindelijk werd het November.

- Je bent in nood en doet een noodoproep! Vraag in een korte boodschap om hulp en spel het belangrijkste deel volgens het NAVO-alfabet. De ander schrijft de boodschap op. Is de boodschap goed ontvangen?
- Draai de rollen om.
- Spel je eigen naam volgens het NAVO-alfabet. Schrijf het op een apart blaadje.

OPDRACHT 2

Blader door de lessen van dit thema. Schrijf de antwoorden op de vragen op.

- In welke les leer je de betekenis van het woord 'desastreus'?
- In welke les ga je luisteren naar een radio-uitzending vanuit een vluchtelingenkamp?
- In welke les ga je debatteren over hulpverlening?
- Weet jij wat het ontbrekende rijmwoord is?
*Maar na een lange tijd van pijn,
zal er altijd vrede ...*
In welke les schrijf je een gedicht?
- In welke les maak je een affiche voor een bunkopu seri, waarvan de opbrengst naar een goed doel gaat?
- De politiemannen *grijpen in*. Ze hebben *ingegrepen*. Weet jij hoe een werkwoord heet dat je in delen kunt splitsen? Zo nee, zoek dit op in les 17.
- Weet jij hoe je het woord *blèren* uitspreekt? Zo nee, zoek dit op in les 25.
- Is het *scheepramp*, *scheep-ramp* of *scheepsramp*? In welke les leer je over samenstellingen?
- Stel je voor dat je heel veel houdt van griezelverhalen. In welke les leer je hoe je een griezelboek zoekt in de bibliotheek?
- Sssslurp. Krrrrr. Zzzz. Dit zijn klanknaboetsingen. In welke les leer je daar meer over?

TERUGKIJKEN

Je hebt het thema bekeken. Wat denk jij?

- Geen nood! Dit lijkt me een interessant thema.
of
- Help! Dit thema lijkt me een ramp.

JE LEERT

- de betekenis van 15 nieuwe woorden bij het thema 'In nood';
- zinnen bedenken met de nieuwe themawoorden.

INFORMATIE

Je kunt een nieuw woord beter onthouden door deze in een zin te gebruiken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de bemanning	personeel aan boord van een schip, vliegtuig, enz.	De bemanning van het schip haalde opgelucht adem toen het schip na de storm de haven veilig bereikte.
doorweekt	drijfnat, helemaal nat	Doordat een hoge golf over het dek spoelde, was iedereen doorweekt.
dramatisch	verschrikkelijk, tragisch	Het avontuur had dramatisch kunnen aflopen, maar gelukkig overleefde iedereen de reis.
de factor	omstandigheid die invloed heeft op de uitkomst	Het slechte weer was een belangrijke factor bij het ongeluk.
het noodlot	ongelukkig toeval, nare gebeurtenis die je niet kan vermijden	Het noodlot trof alle mensen toen het schip voor de kust van een onbewoond eiland strandde.
het noodsignaal	het alarmteken	Toen een passagier over boord sloeg, verstuurde de kapitein van het schip een noodsignaal.
het obstakel	de hindernis, iets wat in de weg staat	De omgevallen boom was een flink obstakel in de rivier; er kon geen boot meer langs.
onstuimig	stormachtig, wild	De onstuimige zee smeed het schip op de rotsen.
de reddingsactie	hulp van personen in nood	Bij de reddingsactie werden de passagiers met helikopters gered.
de scheepsramp	groot ongeluk waarbij een schip betrokken is	De scheepsramp met de olietanker zorgde voor veel vuil op de stranden.

de bemanning

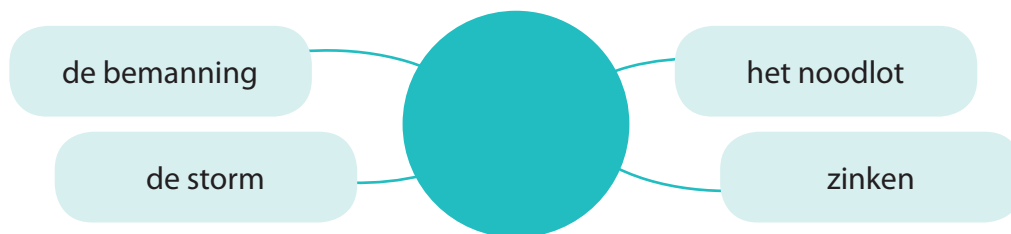
doorweekt

schipbreuk lijden	zinken of vergaan van een schip	De kapitein liet het schip in de haven voor anker liggen, want hij wilde tijdens de storm op zee geen schipbreuk lijden.
tragisch	erg triest, diep treurig	Het is tragisch als mensen door verdrinking omkomen.
uitzonderlijk	zeldzaam, wat niet vaak voorkomt	Het is tegenwoordig gelukkig uitzonderlijk dat een schip zinkt.
de windstoot	windvlaag, plotselinge harde wind	Een plotselinge windstoot blies enkele stoelen omver.
wonderbaarlijk	merkwaardig, vreemd	Door een wonderbaarlijk toeval werden alle kinderen gered.

OPDRACHT 1

- a. Bedenk samen welk woord in het midden van de woordspin past.
Kies uit: de factor - het obstakel - de reddingsactie - schipbreuk lijden

- b. Bedenk om de beurt minstens vijf andere woorden die in de woordspin passen. Kies uit de woordenlijst of bedenk ze zelf. Schrijf de woorden in je schrift.
c. Kies allebei één van de woorden uit en maak er een zin mee. Schrijf beide zinnen in je schrift.

OPDRACHT 2

Schrijf het onderstreepte woord of woorddeel in je schrift. Welk woord uit de woordenlijst betekent ongeveer hetzelfde? Doe het zo: hulp - ...

- Door een ongelukkig toeval sloeg de man overboord.
- De zee was wild en stormachtig en de man had moeite het hoofd boven water te houden.
- Er waren verschillende omstandigheden waardoor de man bleef leven.
- Dankzij de vlotte hulp kon de man op tijd uit het water gehaald worden.
- Toen hij weer op het dek van het schip stond, was hij drijfnat.
- Het personeel aan boord van het schip deed er alles aan om te voorkomen dat het schip zonk.
- De kapitein verzond een alarmteken en schepen in de buurt kwamen te hulp.
- Helaas konden ze een groot ongeval met het schip niet voorkomen.
- Wat als een leuk uitstapje begon, had een verschrikkelijke afloop.
- Ik vind het erg triest dat zoveel mensen verdronken zijn.

OPDRACHT 3

Kies uit de woordenlijst een woord dat in de zin past. Schrijf dit in je schrift.

- a. Het waaide nauwelijks, maar bij een plotselinge ... brak de mast af.
- b. De mast viel in het water en versperde de doorgang, het was een flink ...
- c. Toen het schip tegen de rotsen kwam, leden de bemanningsleden ...
- d. Gelukkig gebeurt een schipbreuk niet vaak en is het ook zeer ... dat je op een onbewoond eiland strandt.
- e. Het verhaal van de schipbreukeling op een onbewoond eiland is wereldberoemd geworden, ik vind het ... dat je het niet kent.

OPDRACHT 4

Maak zinnen met de volgende woorden: dramatisch, het noodsignaal, de reddingsactie. Zorg ervoor dat de betekenis van het woord min of meer uit de zin te halen valt.

TERUGKIJKEN

In het informatieblokje staat: "Je kunt een nieuw woord beter onthouden door deze in een zin te gebruiken." Welk woord onthoud je nu beter, doordat je er een zin mee hebt bedacht in deze les?

3 Een spannend verhaal

JE LEERT

- wat een verhaal spannend kan maken.

INFORMATIE

Een verhaal kan spannend worden door:

- de **verhaalopbouw**: het begint spannend, er gebeuren onverwachte gebeurtenissen, niet alles wordt meteen verteld, er worden vragen gesteld, je wilt graag weten hoe het verder gaat.

Bijvoorbeeld: *Tjander loopt door een donker bos en ineens hoort hij een eng, piepend geluid. Wat zou dit kunnen zijn? Plotseling komt er een groep krijsende pingo's uit de struiken tevoorschijn.*

- de **beschrijving**: er wordt in details beschreven wat de personen in het verhaal zien, horen, ruiken, voelen en proeven.

De gevaarlijk uitziende pingo's staren hem aan, luid knorrend.

- het **taalgebruik**: er worden bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden gebruikt die zorgen voor een extra spannende sfeer.

Hij krabbelt snel overeind. → *Hij krabbelt razendsnel overeind.*

"Help!", roept Tjander. → *"Help! HELP!", roept Tjander wanhopig.*

OPDRACHT 1

Lees het schuingedrukte gedeelte van tekst 1: alinea en (2).

- Bespreek de vragen eerst samen. Schrijf daarna het antwoord bij 1 tot en met 4 in je schrift.
 - Van waar naar waar voer het schip?
 - Waarom zijn ze onderweg?
 - Uit welk land komen de bemanningsleden?
 - Hoe komt het dat ze bij de monding van de Marowijnerivier terecht zijn gekomen?
- Hierna komt een verhaal over wat er met het schip gebeurde. Wat verwacht je van dat verhaal? Wat zal er gebeuren, denk je? Wie spelen er een rol in? Hoe loopt het af? Vertel aan elkaar je verwachtingen.

OPDRACHT 2

Lees nu alinea 3. Hier begint het verhaal.

Bespreek de vragen eerst samen. Schrijf dan het antwoord in je schrift.

- Wie is de hoofdpersoon in het verhaal?
- Wat kom je over hem te weten?
- Waar speelt het verhaal zich af? Hoe weet je dat?
- Hoe ziet de omgeving er daar uit? Maak een korte beschrijving.

OPDRACHT 3

Lees het begin van het verhaal (alinea 3) nog eens.

- Met welke spannende gebeurtenis begint het verhaal?
- Hoe komt het dat dit gebeurt?
- Neem om de beurt een vraag en zoek het antwoord in alinea 3:
 - Wat ziet Kofi?
 - Wat hoort hij?
 - Wat voelt hij?
- Zoek nu in de rest van het verhaal nog vijf voorbeelden van wat Kofi ziet, hoort, ruikt, proeft of voelt.

OPDRACHT 4

Lees de zinnen uit de tekst.

Welke woorden heeft de schrijver toegevoegd om het verhaal extra spannend te maken? Bespreek deze vraag eerst samen. Schrijf dan de woorden die het extra spannend maken in je schrift.

- In het schemerdonker ziet hij honderden angstige ogen.
- BAM! Daar is nog een oorverdovende knal.
- Plotseling klinkt er boven hun hoofden een lang, hard en schril geluid.
- En dan, ineens, begint het schip te hellen. Schuiner en schuiner.

OPDRACHT 5

Lees nog eens het slot (alinea 8) van het verhaal.

- Hoe denk je dat het verhaal afloopt?
- Wil jij dat graag weten? Waarom wel of waarom niet?

tekst 1

De scheepsramp met De Leusden

- Op 19 november 1737 zeilt De Leusden, een Nederlands schip, de haven uit. Aan boord zitten ruim zevenhonderd gevangenen genomen Afrikanen die als slaafgemaakten naar Suriname worden vervoerd. De weersfactoren zijn uitzonderlijk goed. De tocht verloopt voorspoedig. De Leusden maakt de reis al voor de tiende keer. Maar deze keer slaat het noodlot toe. Dit is het tragische verhaal van de Leusden.*
- Voor de kust van Frans-Guyana komt het schip in zwaar weer. Het begint te regenen. De zee is onstuimig. Ook wordt het schip overvallen door felle windstoten. En steekt er een dichte mist op. Na een dag klaart het weer op. De bemanningsleden denken dat ze bij Braamspunt zijn aangekomen, aan de monding van de Surinamerivier. Wat ze niet weten is dat ze een dramatische fout hebben gemaakt. In*
- werkelijkheid liggen ze aan de monding van de Marowijnerivier, zo'n driehonderd kilometer verderop. Bovendien varen ze in ondiep water; elk obstakel kan ervoor zorgen dat het schip vast komt te liggen. Niet veel later gebeurt dat ook. Het schip is vastgelopen op een zandbank.*
- Het is nog donker als Kofi, een Afrikaanse tiener, gevangengenomen door Afrikaanse mensenrovers en verkocht aan Nederlandse handelaren, schrikt van een keiharde schok. De houten bodem onder hem kraakt en maakt vreemde geluiden. Op het dek boven hem hoort hij luide stemmen en snelle voetstappen. Kofi tuurt om zich heen. Er komt een klein straaltje licht door een kier. De meeste mannen kijken onrustig om zich heen en praten met gedempte stemmen. Kofi zoekt de

hand van zijn vader, die naast hem ligt. “Papa, wat is dat?” “Hopelijk niks aan de hand mi boi, ga maar weer rustig slapen.” Vader Kwasi streelt Kofi’s hand. Kofi draait zich op zijn zij.

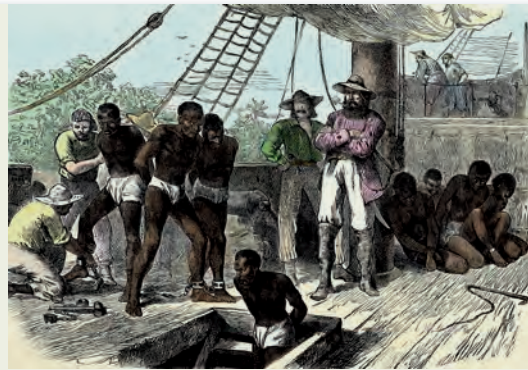
- 4 BAM! Daar is nog een oorverdovende knal. Het schip schudt en kraakt. Kofi schrikt overeind. In het schemerdonker ziet hij honderden angstige ogen. “Papa! Wat is dat toch?” Zijn vader antwoordt niet, maar kijkt onrustig en angstig om zich heen. Zijn oren gespist op elk nieuw geluid.

De stemmen en voetstappen op het dek klinken steeds harder. De bemanning is in rep en roer. Wat doen ze toch? En waarom vaart het schip niet meer?

- 5 Kofi leunt met zijn rug tegen de wand van het ruim. Het is stil in de warme, benauwde, lage ruimte. Hij wil graag weten wat er buiten gebeurt, maar er zijn geen ramen. Alle gevangenen houden hun adem van angst in en proberen te horen wat er zich bovendeaks afspeelt.

Plotseling klinkt er boven hun hoofden een lang, hard, schrill geluid. Kofi duwt zijn handen tegen zijn oren. Verschrikt kijkt zijn vader op. “Een noodsignaal! Ons schip is in nood!”

- 6 Al is Kofi dan wel al bijna een man, hij kruipt dicht tegen zijn vader aan. Kwasi ademt snel. In, uit, in, uit. Kofi ruikt zijn scherpe zweet. Zo zitten ze een paar minuten samen.

Dan klinkt er aan de andere kant van het ruim een luid geschreeuw: “Water! Er stroomt water binnen!” Kwasi verbergt zijn hoofd in zijn handen. “Oh nee, dit is niet goed, we lijden schipbreuk.”

- 7 Het duurt even voor Kofi beseft wat er dan gebeurt. Honderden gevangenen beginnen te schreeuwen en te krijsen, ze krioelen in het donker over elkaar, ze bonken en beuken tegen de muren en plafonds. “Laat ons eruit! LAAT ONS ERUIT!”

Anderen slaan met alle macht tegen de luiken. Maar wat ze ook doen, de luiken gaan niet open. Hun reddingsactie lukt niet.

- 8 Langzaam stijgt het water. Voedselkommen klotsen tegen Kofi’s benen. Zijn onderbroek is al helemaal doorweekt. En dan, ineens, begint het schip te hellen. Schuiner en schuiner. Kwami glijdt weg en grijpt in paniek om zich heen. “Papa!” gilt hij. “PAPA!” Terwijl hij steeds verder in het koude water zakt, grijpt op wonderbaarlijke wijze een hand hem stevig beet.

TERUGKIJKEN

Wat vind jij het spannendste deel van het verhaal? Waarom?

JE LEERT

- alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen.

INFORMATIE

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.
Gebruik de infographic om de verschillende woordsoorten te bekijken.

Let op:

Soms zien persoonlijke en bezittelijk voornaamwoorden er hetzelfde uit.

Kom vanavond maar naar *ons*, we zitten in *ons* huis.

Ik wandel met *haar* naar *haar* fiets.

Geef *hun* *hun* schoenen terug!

Soms is een woord een bijvoeglijk naamwoord en soms een bijwoord.

Wat een *lief* hondje. Het hondje kijkt zo *lief*.

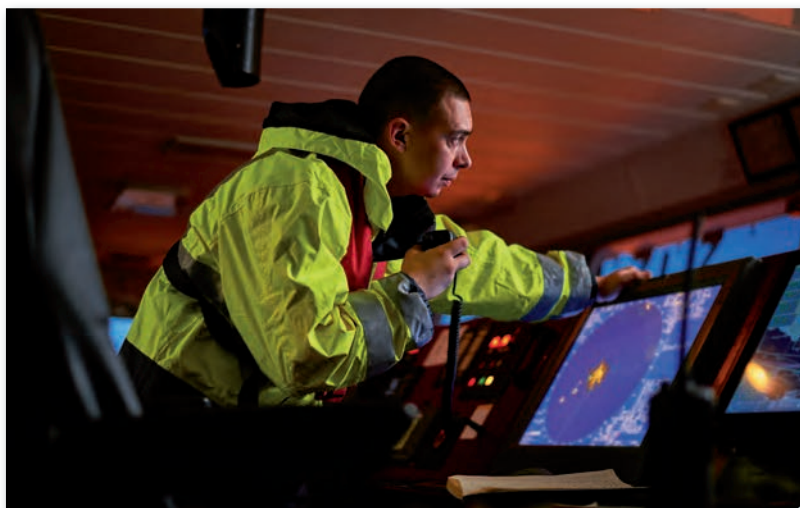
Soms ziet een woord eruit als een voorzetsel, maar is het een voorzetselsbijwoord.

Wil je uitslapen? Slaap zaterdag dan maar eens lekker *uit*.

OPDRACHT 1

Lees de zinnen a tot en met f. Schrijf steeds het juiste antwoord in je schrift.

- De **zeelieden** gaan **aan** boord van **hun** schip.
Welk van de dikgedrukte woorden is een bezittelijk voornaamwoord?
- Het **kleine** bootje **vergaat** bijna, **omdat** het zo **hard** stormt.
Welk van de dikgedrukte woorden is een bijwoord?
- De vissers **in** de boot halen de **zware** netten **op** en kijken wat **ze** hebben gevangen.
Welk van de dikgedrukte woorden is een voorzetselsbijwoord?
- De **kapitein** laat **ons** de brug van **zijn** schip **zien**.
Welk van de dikgedrukte woorden is een bezittelijk voornaamwoord?
- Omdat** het **schip** gaat vertrekken, **maakt** de bemanning de touwen **los**.
Welk van de dikgedrukte woorden is een voegwoord?
- Op** een prachtig **mooie** dag vaart **het** schip **uit**.
Welk van de dikgedrukte woorden is een voorzetsel?

OPDRACHT 2

Lees de zinnen. Schrijf elk dikgedrukt woord in de zin op in je schrift. Zet erachter welke woordsoort het is.

- Omdat het weer onstuimig is, moet jij **jouw** reddingsvest dragen.
- Het kleine vissersbootje vaart de haven **binnen**.
- Op een **wonderbaarlijke** manier werden de passagiers gered.
- Het grote schip vaart **langzaam** door het Panamakanaal.
- Welke** route volgen de schepen die naar China varen?
- Rico wil stuurman worden, dat lijkt **hem** een prachtig beroep.
- Omdat** het schip dreigt te zinken, zendt het noodsignalen uit.
- Binnenkort** komen we aan in de haven van Rio de Janeiro.

OPDRACHT 3

Schrijf de zinnen over. Schrijf onder elk woord welke woordsoort het is. Gebruik de infographic Woordsoorten.

- Mijn opa maakte veel reizen, omdat hij zeeman was.
- De eerste reis ging naar Fortaleza in Brazilië.
- Onderweg stak er een hevige storm op.

TERUGKIJKEN

Welke woordsoort vind jij het moeilijkst om te herkennen?

Klanknabootsing

JE LEERT

- dat klanknabootsing woorden zijn waarin een geluid wordt nagedaan;
- dat je met klanknabootsing spanning en dramatiek kunt versterken in gesproken en geschreven taal.

INFORMATIE

Klanknabootsing komt in elke taal voor. Het zijn één of meer woorden waarmee een klank wordt nagedaan. Zo'n woord klinkt dus als het geluid dat erbij hoort. Bijvoorbeeld: Als je een bord soep eet, hoor je 'sssslurp'. Dan kun je dus zeggen dat je aan het slurpen bent.

Vaak gaat het om geluiden die mensen, dieren of dingen maken.

Voorbeeld 1: Mijn broertje snurkt.

Voorbeeld 2: De slang sist.

Voorbeeld 3: De vloer kraakt.

Voorbeeld 4: De hond snuffelt.

OPDRACHT 1

Zoek bij elke zin a. tot en met f. één werkwoord uit 1 tot en met 6 dat de klank nabootst. Schrijf de letter van de zin met het cijfer van het werkwoord op. Doe het zo: g = 7.

a. Donovan begon heel hard met zijn vuisten op de deur te slaan.	1. smakken
b. Gisteravond was het flink aan het onweren.	2. zoemen
c. De kinderen sprongen in het water.	3. donderen
d. Ik kan er niet tegen als mensen niet netjes eten.	4. snuffelen
e. Die rondvliegende mug heeft me wakker gehouden vannacht.	5. bonken
f. De hond ruikt aan alle bomen waar hij langs loopt.	6. plonzen

OPDRACHT 2

Schrijf de onderstreepte geluiden op zoals ze klinken.

- Een deur die kraakt als hij opengaat.
- Er komen wel honderd zoemende wespen op je af.
- De oude man slofte door het huis.
- De meisjes zitten te giechelen onder de les.
- Denise kucht omdat ze kou heeft gevat.

OPDRACHT 3

- a. In strips komen veel klanknabootsingen voor. Schrijf de geluiden op zoals ze klinken in de strips.

Strip 1

Strip 2

Strip 3

- b. Welke werkwoorden horen bij de klanknabootsingen die je hebt bedacht bij de strips?

TERUGKIJKEN

Schrijf twee geluiden op die jij 's nachts hoort als je in bed ligt. Hoe klinkt het geluid? Welk werkwoord past erbij?

6 Woordenschat

JE LEERT

- in je eigen thuistaal (-talen) de woorden voor help, red mij, brand, politie, ambulance en alarmnummer opschrijven;
- deze woorden ook in de thuistalen van klasgenoten uitspreken.

INFORMATIE

Een brand is een gevaarlijke situatie. Door rook kunnen mensen omkomen en door vuur kunnen zij dodelijke brandwonden oplopen. Bij brand moet je altijd het alarmnummer 115 bellen. Dan worden de brandweer en politie ingeschakeld. En als het nodig is, komt er ook een ambulance voor de gewonden.

OPDRACHT 1

- Maak een tekening zoals die in je boek.
- Vertaal de Nederlandse woorden naar de taal die je thuis spreekt. Als die taal Nederlands is, dan vertaal je de woorden naar het Sranan. Je mag overleggen met klasgenoten die dezelfde thuistaal als jij hebben.

TERUGKIJKEN

Welk woord uit de tekening ken je nu uit je hoofd in meer dan drie talen?

Spannend voorlezen

JE LEERT

- een verhaal spannend voorlezen.

INFORMATIE

Spannend vertellen doe je zo:

- wissel je stemgebruik af:
 - wissel de intonatie (de toonhoogte van je stem) af;
 - wissel het volume af (luid en zacht);
- wissel het tempo van vertellen af, vertraag en versnel;
- laat soms pauzes vallen;
- maak contact met het publiek;
 - zeg soms iets tegen het publiek of stel een vraag;
 - gebruik non-verbale communicatie (gebaren en gezichtsuitdrukkingen).

OPDRACHT 1

Lees alinea 3, 4, 5 en 6 van het verhaal in les 3 over de scheepsramp met het schip De Leusden een paar keer zachtjes voor jezelf.

OPDRACHT 2

- Bereid het spannend lezen voor.
Bedenk waar je in alinea 3 en 4 vertraagt of versnelt, hard of zacht praat, een pauze laat vallen en iets tegen het publiek kunt zeggen. Bedenk ook hoe je erbij kijkt of gebaart.
- Lees om de beurt alinea 3 en 4 voor. Geef elkaar tips om het spannender te maken.
- Bereid ook het spannend voorlezen van alinea 5 en 6 voor.

OPDRACHT 3

Verdeel de alinea's 3 tot en met 6 in je groepje. Lees je alinea om de beurt spannend voor.

- Neem het observatieschema over op een blaadje.
- De luisteraars vullen het observatieformulier in. Meteen na het voorlezen vertellen ze wat ze gezien en gehoord hebben. Wat ging goed, wat heeft de volgende keer aandacht nodig? De 'spreker' schrijft de tops en tips in het eigen schrift.
- Wissel van beurt tot iedereen aan de beurt is geweest.

Observatieschema

	Naam	ja	nee	beetje
1	afwisseling intonatie			
2	afwisseling stemvolume			
3	tempowisseling			
4	pauzes			
5	praten tegen het publiek			
6	non-verbale communicatie			
Opmerking				

TERUGKIJKEN

Wie vond je het beste voorlezen in jouw groepje? Waarom?

Een spannend verhaal schrijven

JE LEERT

- een spannend begin van een verhaal schrijven;
- een spannend einde van een verhaal schrijven.

INFORMATIE

Je kunt een verhaal op verschillende manieren spannend maken: door de **verhaalopbouw**, met **beschrijvingen** en door je **taalgebruik**.

Verhaalopbouw

- Bedenk een spannend begin. Bijvoorbeeld: *Achter het dorpje Pasi-Stop is een eng bos, waar je niet in mag. Op een dag gaat Tjander toch dat bos in, omdat hij zijn hondje kwijt is. Ineens hoort hij een piepend geluid.*
- Maak de lezer nieuwsgierig door een vraag te stellen. *Wat zou dat kunnen zijn?*
- Onverwachte gebeurtenissen bedenken. *Plotseling komt er een groep krijsende pingo's uit de struiken tevoorschijn.*
- Eindig een deel van het verhaal wanneer de spanning het grootst is. De lezer wordt dan geprikkeld om verder te lezen. Dit heet een **cliffhanger**. *Tjander hangt aan een tak van de boom. De tak kraakt en onder hem hoort hij het grommende gesnuif van de pingo's.*

Beschrijvingen

- Beschrijf hoe iets ruikt, klinkt of eruit ziet. Bijvoorbeeld: *Tjander loopt nog een stukje verder. Het geluid wordt steeds sterker. Het lijkt alsof het steeds dichterbij komt!*
- Vertel spannende details. Bijvoorbeeld: *Eén van de pingo's kijkt Tjander recht in de ogen. Hij ziet zijn eigen spiegelbeeld erin. Heel klein en heel angstig...*

Taalgebruik

- Gebruik spannende **bijvoeglijke naamwoorden**: *donker, eng, angstig*
- Gebruik woorden die een **geluid** nabootsen: *krijsend, bam, het gekraak van een tak, een grommend gesnuif*

Let op! Bovenstaande punten zijn tips, je hoeft ze niet allemaal te gebruiken om een verhaal spannend te maken.

OPDRACHT 1

Bereid het schrijven voor.

- a. Kies samen een onderwerp uit de plaatjes hieronder.
- b. Bedenk hoe je het verhaal spannend kunt beginnen. Bespreek dit met elkaar.
- c. Schrijf het begin van het verhaal in een paar steekwoorden op.
- d. Bedenk hoe je het verhaal spannend kunt eindigen. Bespreek dit met elkaar.
- e. Schrijf het slot van het verhaal in een paar steekwoorden op.

OPDRACHT 2

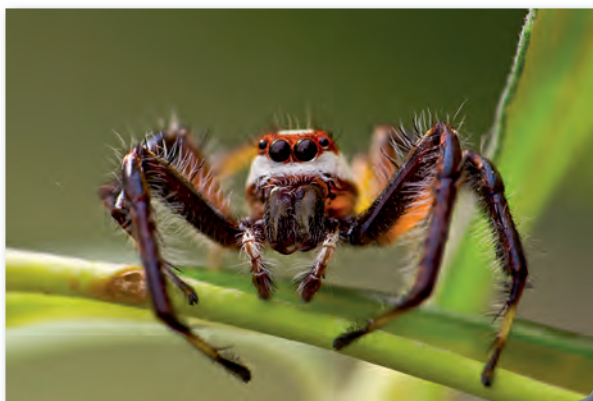
- Kijk naar de steekwoorden op jullie kladblaadje.
- Schrijf een begin en einde van elk vier tot zes zinnen (dertig tot veertig woorden).
Verdeel de taken:
 - Eén van jullie schrijft een spannend begin;
 - Eén van jullie schrijft een spannend einde.
- Bij een spannend begin gebruik je minstens twee tips uit het informatieblokje.
Bij een spannend einde gebruik je minstens één tip. Eindig met een cliffhanger.

OPDRACHT 3

Lees aan elkaar het begin en het einde van je verhaal voor.

Doe dit zo spannend mogelijk!

TERUGKIJKEN

Welk deel vind je het makkelijkst om te schrijven: het begin of het einde? Leg uit hoe dat komt.

Samenstellingen en het koppelteken

JE LEERT

- samenstellingen met tussen -e, tussen -s en tussen -en foutloos schrijven;
- het koppelteken in samenstellingen gebruiken.

INFORMATIE

Als je twee (of meer) woorden samenvoegt, maak je een samenstelling. Dat kan op verschillende manieren. Je zet ze achter elkaar:@ vormgever: tabel noodzakelijk

Met	Wanneer	Voorbeeld
niets ertussen		hand + doek = handdoek
tussen -en	als het eerste woord een zelfstandig naamwoord is dat <u>alleen</u> een meervoud op -en heeft.	held (helden) + daad = heldendaad
tussen -e	als het eerste woord: • een zelfstandig naamwoord is en een meervoud heeft die eindigt op -en en op -s; • geen meervoud heeft; • uniek is, zoals <i>zon</i>, <i>maan</i>; • 'heel erg' betekent.	ruimte (ruimten/ ruimtes) + schip = ruimteschip benzine + tank = benzinetank informatie + blad = informatieblad zon + hoed = zonnehoed maan + schijn = maneschijn beer + sterk = beresterk reus + groot = reuzegroot
tussen -s	als de samenstelling het best klinkt met een tussen -s.	houtskool, snelheidsmeter
koppelteken	• als de laatste klinker van het eerste woord en de eerste klinker van het tweede woord één klank kunnen vormen (klinkerbotsing). Het koppelteken voorkomt dat je het woord verkeerd leest. • na voorvoegsels als oud-, ex- en niet- • bij samengestelde aardrijkskundige namen • na een afkorting, cijfer of symbool	media-aandacht, garage-eigenares en auto-ongeluk oud-president, ex-voetballer en niet-roker Saudi-Arabië, Nieuw-Amsterdam en Midden-Amerika DNA-voorzitter, 11-jarige en \$-teken

OPDRACHT 1

Neem onderstaand schema over in je schrift en verdeel de taken. Doe het zo:

- Leerling 1 leest de twee woorden voor;
- Leerling 2 zegt wat de samenstelling wordt;
- Leerling 3 zegt welke kolom de samenstelling moet.
- Schrijf de samenstellingen in de juiste kolom in je schrift.
- Wissel steeds van rol tot alle woorden geweest zijn.

niets ertussen	-en	-e

a. dadel + palm =	d. rijst + pap =	g. maan + schijn =
b. manja + boom =	e. vogel + kooi =	h. beer + sterk =
c. banaan + plant =	f. reus + groot =	i. aap + kop =

OPDRACHT 2

- Maak een zin met de gegeven woorden.
 - verjaardag + feest; maan + schijn; geven; 's avonds
 - 's morgens; de eerste; zon + straal; heel vroeg; schijnen
- Bespreek de antwoorden samen. Verbeter zo nodig de fouten.

OPDRACHT 3

Lees in het informatieblok de regel voor de tussen -s. Maak met de onderstreepte delen een samenstelling. Schrijf de -s ertussen als je die hoort.

- Een stuk je verder ligt de kern van het dorp.
- Hebben jullie een verschil van mening?
- Wat een leuke naam voor een meisje.
- Vervelend zeg, zo'n ongeval in het bedrijf.
- Dat boek is het lezen waard.

OPDRACHT 4

- Welke woorden schrijf je met een koppelteken? Schrijf alleen die in je schrift.

a. garage + deuren	e. baby + artikel	i. oud + bestuurder
b. media + evenement	f. massa + immigratie	j. Frans + Guyana
c. auto + export	g. koffie + automaat	h. voetbal + elftal
d. West + Europees	h. Zuid + Amerika	k. leerling + monteur
- Bespreek de antwoorden samen. Verbeter zo nodig de fouten.

TERUGKIJKEN

Noteer wat voor jou uit deze les het belangrijkste is om te onthouden. Schrijf het op als een tip aan jezelf.

10 Themawoorden

JE LEERT

- de betekenis van 15 nieuwe woorden bij het thema In nood.
- zinnen bedenken met de nieuwe themawoorden.

INFORMATIE

Je kunt een nieuw woord beter onthouden door deze in een zin te gebruiken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
evacuëren	iets of iemand naar een veilige plaats brengen	De president wil de twee gemeenschappen bij de Braziliaanse grens evacueren, omdat de mensen daar geen goed drinkwater hebben.
gewelddadig	agressief, met veel geweld	Van mijn ouders mag ik geen gewelddadige computerspelletjes spelen, omdat ze bang zijn dat ik daardoor agressief word.
de humanitaire hulp	hulp aan mensen die slachtoffer zijn van een natuurramp of oorlog	Het Rode Kruis verleent humanitaire hulp door de mensen in nood van voedsel, medicijnen, water en elektriciteit te voorzien.
iets oplopen	een besmetting of beschadiging krijgen	Door vervuild of niet gezuiverd water te drinken, kun je gemakkelijk een nare ziekte oplopen.
ingrijpend	drastisch, vergaand	Door de ingrijpende maatregel mocht niemand na acht uur 's avonds nog op straat.
de luchtaanval	aanval of beschieting vanuit de lucht	Tijdens de Tweede Wereldoorlog voerden vliegtuigen luchtaanvallen uit.

onmenselijk	wreed, beestachtig	Het is onmenselijk om mensen die hulp nodig hebben in de steek te laten.
het oorlogsgebied	het slagveld, het gebied waar een oorlog gevoerd wordt	Vanuit de lucht kon je goed zien dat het oorlogsgebied compleet verwoest was door de aanval.
de slachtofferhulp	het helpen van slachtoffers van een misdrijf, ongeluk of ramp	Na de ramp kwam de slachtofferhulp snel op gang en konden er veel mensen geholpen worden.
het slagveld	terrein waar gevochten wordt	Veel soldaten kwamen gewond terug van het slagveld.
sneuvelen	omkomen, doodgaan in een strijd	De soldaten treuren om de vele kameraden die in de strijd gesneuveld zijn.
de terrorist	iemand die geweld gebruikt om mensen bang te maken en onder druk te zetten meestal voor een politiek doel	De politie was op tijd om te voorkomen dat de terrorist een bom liet ontploffen.
de veerkracht	het vermogen om je te herstellen na een grote inspanning of een ongeluk	De inwoners uit het plaatsje blijken erg veerkrachtig en herstelden zich snel van de aanval.
verwerken	ergens overheen komen, een vervelende ervaring aanvaarden	Door erover te praten, begon hij de tragische gebeurtenis te verwerken.
het vluchtelingen-kamp	plaats waar mensen die hun woongebied ontvluchten tijdelijk worden opgevangen	De mensen die in hun eigen land gevaar liepen, werden tijdelijk opgevangen in het vluchtelingenkamp.

OPDRACHT 1

Welk woord past in de zin? Schrijf dat woord in je schrift.

- Toen de brandweer de brand niet kon blussen, moest men de bewoners van de omringende huizen snel *evacueren* / *sneuvelen*.
- Het Rode Kruis zamelde voedsel en kleding in voor de mensen in het *slagveld* / *vluchtelingenkamp*.
- Het meemaken van een oorlog is zo *gewelddadig* / *ingrijpend*, dat je er nog lang last van kunt hebben.
- Hij kon het verlies van zijn ouders maar moeilijk *sneuvelen* / *verwerken*.
- Dankzij haar grote *slagveld* / *veerkracht*, kwam zij er snel weer bovenop.

OPDRACHT 2

Welke van de twee zinnen is waar? Schrijf de letter die daarachter staat in je schrift.
Welk woord vormen die letters samen?

1. Slachtoffers van een ramp worden opgevangen op een slagveld.	B
2. Een terrein waar gevochten wordt, is een slagveld.	P
1. Een bombardement vanuit een vliegtuig is een luchtaanval.	R
2. Een alarm dat afgaat bij brand is een luchtaanval.	L
1. Een maatregel die erg ver gaat, noem je gewelddadig.	A
2. Iemand die agressief is, noem je gewelddadig.	I
1. Bij slechte hygiëne kun je makkelijk een ziekte verwerken.	E
2. Praten kan helpen om je verdriet te verwerken.	M
1. De arts verleent humanitaire hulp in het vluchtelingenkamp.	A
2. De terrorist verleent slachtofferhulp in het vluchtelingenkamp.	R

OPDRACHT 3

Ga samen na welk woord er niet bij hoort en leg aan elkaar uit waarom. Schrijf de woorden over in je schrift en omcirkel het woord dat er niet bij hoort.

- de luchtaanval - het oorlogsgebied - het slagveld - de veerkracht
- beestachtig - gewelddadig - onmenselijk - de slachtofferhulp
- herstellen - sneuvelen - de veerkracht - verwerken

OPDRACHT 4

- Verdeel de taken:
 - Nummer 1 kiest een themawoord en zegt dit woord hardop.
 - Nummer 2 legt in eigen woorden uit wat het woord betekent.
 - Nummer 3 controleert de betekenis.
 - Nummer 4 bedenkt een zin met het themawoord.
- Bespreek samen of de zin goed is.
- Herhaal 4a en b tot iedereen alle taken een keer heeft gedaan.

TERUGKIJKEN

Bij welke zin in opdracht 4 heb je het nieuwe themawoord het beste onthouden?

De belangrijkste informatie in een tekst

JE LEERT

- de belangrijkste informatie in een tekst vinden.

INFORMATIE

Het onderwerp	Is het antwoord op de vraag: 'Waar gaat de tekst over?' Het bestaat uit één of een paar woorden. Bijvoorbeeld: de spelregels van voetbal, games, mensen in nood.
Hoofdgedachte	Is het antwoord op de vraag: 'Wat zegt de schrijver over het onderwerp?' De hoofdgedachte zegt in één zin wat de schrijver duidelijk wil maken met de tekst. Bijvoorbeeld: Mensen in nood moet je in alle situaties helpen.
Hoofdzaken	De belangrijkste informatie in een tekst. De hoofdzaken vind je in de kernzinnen. Elke alinea heeft een kernzin. Dat is vaak de eerste of de laatste zin van een alinea.
Bijzaken	Minder belangrijke informatie in een tekst, zoals voorbeelden of extra uitleg. Bijzaken maken de tekst duidelijker, leuker of beter te begrijpen. Bijzaken zijn de uitwerking van de kernzinnen.

OPDRACHT 1

- Lees tekst 2 globaal.
Wat voor soort tekst is het: *amuserend, activerend, informatief, instruerend of overhalend*?
- Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees tekst 2 intensief.

- Omschrijf in een paar woorden waar de tekst over gaat.
- Kijk bij het informatieblokje. Wat heb je bij opdracht 2a opgeschreven?
Kies uit: *onderwerp - hoofdgedachte - kernzin - hoofdzaak - bijzaak*

OPDRACHT 3

In welke zin lees je de hoofdgedachte van tekst 2?

- In alinea 1, in de zin: Het Rode Kruis is een wereldwijde hulpverleningsorganisatie voor mensen in nood.
- In alinea 4, in de zin: Het Rode Kruis is opgericht in 1863 door Henri Dunant.
- In alinea 6, in de zin: Het Rode Kruis biedt hulp aan alle mensen.

OPDRACHT 4

Schrijf van elke alinea van tekst 2 de kernzin op.

OPDRACHT 5

- Schrijf drie hoofdzaken uit tekst 2 op.
- Schrijf drie bijzaken uit tekst 2 op.

tekst 2

Hulp aan mensen in nood

- 1 Je hebt ze vast wel eens gezien. Aardige medewerkers met een T-shirt aan met een rood kruis erop, die een pleister plakken op je blaren bij de Bigi Broki Waka. Of die je een flesje water geven als je erg dorstig bent. Of misschien zag je ze in het nieuws op televisie, terwijl ze voedsel uitdeelden na een natuurramp. Het Rode Kruis is een wereldwijde hulpverleningsorganisatie voor mensen in nood.

Dichtbij

- 2 Het Rode Kruis biedt hulp aan de kwetsbare mensen in onze samenleving. Door allerlei activiteiten te organiseren zorgt zij ervoor dat personen met een ziekte of een handicap niet worden vergeten. Daarnaast is het Rode Kruis actief tijdens evenementen. Tientallen vrijwilligers zorgen ervoor dat er indien nodig eerste hulp kan worden verleend. Verder kunnen bloeddonoren er terecht bij de bloedbank om bloed te geven.

...en ver

- 3 Ver van huis biedt het Rode Kruis hulp, zoals bij rampen, oorlogen en aanslagen door terroristen. Ook aan mensen die geëvacueerd moeten worden, omdat hun huis dreigt te overstromen, biedt het Rode Kruis hulp. Of aan mensen die op de vlucht zijn geslagen voor luchtaanvallen in een oorlog.

Meer dan 150 jaar oud

- 4 In 1863 vond er in Europa een grote veldslag plaats. Tienduizenden soldaten sneuvelden op het slagveld en

duizenden liepen verwondingen op. Vele van deze gewonden stierven, omdat er onvoldoende medische hulp was. Henri Dunant vond deze situatie onmenselijk en zag dat humanitaire hulp nodig was. Daarom richtte hij in 1863 Het Rode Kruis op.

Moeilijk

- 5 Het Rode Kruis werkt vaak onder gewelddadige omstandigheden. In oorlogsgebieden bijvoorbeeld, waar het Rode Kruis slachtofferhulp biedt door vluchtelingenkampen in te richten en voedselhulp te geven. Veel van het werk van het Rode Kruis wordt gedaan door vrijwilligers. Werken onder moeilijke omstandigheden vraagt veel van hun veerkracht. De gebeurtenissen zijn vaak ingrijpend en moeilijk te verwerken.

Kruis, maan, ster

- 6 Het Rode Kruis biedt hulp aan mannen, vrouwen en kinderen, aan arme en rijke mensen. Je afkomst of nationaliteit maken bij Het Rode Kruis niets uit. Het Rode Kruis is herkenbaar aan een logo. Dat is niet overal hetzelfde. Islamitische landen hebben in plaats van het Rode Kruis, de Rode Halve Maan en Israël heeft de Rode Davidster.

TERUGKIJKEN

Waarvoor is het handig om het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdzaken en bijzaken te kunnen vinden in een tekst?

Bijwoordelijke bepaling

JE LEERT

- een bijwoordelijke bepaling in een zin herkennen;
- de bijwoordelijke bepalingen van tijd, plaats of hoedanigheid herkennen;
- de bijwoordelijke bepalingen van richting en van reden in zinnen herkennen.

INFORMATIE

Het zinsdeel **bijwoordelijke bepaling (bwb)** geeft extra informatie over wat er in de zin gebeurt. Het vertelt bijvoorbeeld waar, wanneer, hoe of waarom iets gebeurt. Je vindt de bijwoordelijke bepalingen in een zin door eerst alle andere zinsdelen te benoemen. De zinsdelen die overblijven zijn de bijwoordelijke bepalingen.

Bijwoordelijke bepaling van tijd:	geeft aan wanneer het gebeurt.
Bijwoordelijke bepaling van plaats:	geeft aan waar het gebeurt.
Bijwoordelijke bepaling van hoedanigheid:	geeft aan hoe het gebeurt.

Er zijn nog veel meer soorten bijwoordelijke bepalingen. Die zeggen bijvoorbeeld iets over de richting, hoe vaak of waarom iets gebeurt. Of ze geven informatie over het doel of de reden waarom iets gebeurt.

Voorbeelden:

Quentin at	<i>gisteren</i>	een koekje	<i>in de keuken.</i>
	bwb van tijd		bwb van plaats
<i>Gemakkelijk</i>	zwemt het meisje	<i>naar de overkant.</i>	
bwb van hoedanigheid		bwb van richting	
<i>Vanwege de burgeroorlog</i>	vluchten veel mensen weg.		
bwb van reden			

OPDRACHT 1

Welke bijwoordelijke bepalingen staan er in de zinnen? Vind ze door eerst alle andere zinsdelen te benoemen. Schrijf de bijwoordelijke bepalingen in je schrift.

- De terrorist plaatst stiekem een bom.
- Na de aanval vluchtten de overlevenden de bergen in.
- Door de afschuwelijke oorlog is het land grotendeels verwoest.
- De vluchtelingen trokken twintig kilometer door de woestijn.

OPDRACHT 2

Schrijf de bijwoordelijke bepalingen in de zinnen in je schrift. Zet erachter of het een bepaling van tijd (bwb van tijd), van plaats (bwb van plaats), van hoedanigheid (bwb van hoe) of een ander soort bijwoordelijke bepaling is (bwb anders).

Let op: er kunnen meer bijwoordelijke bepalingen in één zin staan.

- Op de radio waren oproepen om de humanitaire hulp te steunen met geld.
- De fotograaf maakt foto's in het oorlogsgebied.
- De voorraden worden voor zonsopgang met een helikopter gebracht.
- De soldaten beschermen de vluchtelingen tijdens hun tocht naar het vluchtelingenkamp.
- De vluchtelingen kunnen de ingrijpende gebeurtenissen moeilijk verwerken.

OPDRACHT 3

Benoem de zinsdelen van de zinnen.

- Na de luchtaanval ruimen de mensen het puin op.
- Op bevel van de president evacueert het leger alle burgers.
- Voorzichtig tilt de moeder de baby in de vrachtwagen.
- Om tien uur vertrekken de voertuigen naar een veilig gebied.
- In een vluchtelingenkamp worden de mensen geregistreerd door de Verenigde Naties.

TERUGKIJKEN

Weet je nu hoe je een bijwoordelijke bepaling in een zin kunt vinden? Leg het uit.

Zoeken in de bibliotheek/mediatheek

JE LEERT

- hoe je een boek zoekt in de bibliotheek;
- dat jeugdboeken staan ingedeeld op leeftijd;
- dat boeken in de bibliotheek zijn ingedeeld naar genres;
- dat boeken in de bibliotheek alfabetisch staan ingedeeld op de achternaam van de schrijver.

INFORMATIE

TIP 1

Zoek een boek voor jouw leeftijd. De boeken in de jeugdbibliotheek staan ingedeeld op leeftijd.
7-8 jaar 9-12 jaar 13-15 jaar
Op de boekenkasten staan bordjes met de leeftijdsgroepen

TIP 2

Zoek een boek met de achternaam van de schrijver. De boeken staan op alfabetische volgorde in de kasten. Het is dus handig om de achternaam van de schrijver te weten

TIP 3

Kijk op de rug van het boek naar het pictogram van het genre. Het genre zegt iets over de soort boeken.
Bijvoorbeeld:
griezelboeken oorlog en verzet

TIP 4

Bekijk op de kaft van het boek wat jou aanspreekt:

- kijk naar de titel en afbeelding op de voorkant;
- lees vooral de flaptekst op de achterkant om te weten waar het boek over gaat;
- kijk of er een leeftijdsindeling op de kaft staat?

TIP 5

Vraag de medewerker van de bibliotheek om je te helpen bij het zoeken naar een boek.

OPDRACHT 1

Zoek bij elke pictogram uit de jeugdbibliotheek de naam van het passende genre.

1. avontuur	6. school
2. detective	7. sport
3. dieren	8. sprookjes en fantasie
4. humor	9. spanning
5. historische verhalen	10. vriendschap en verliefdheid

OPDRACHT 2

Stel je voor: je leest graag spannende boeken, maar je weet nog niet welk boek je zoekt. Ook ken je nog geen schrijver.

- Waar ga je kijken in de bibliotheek? Schrijf de letter van het goede antwoord op.
 - Bij boeken voor 7-8 jaar.
 - Bij boeken voor 9-12 jaar.
 - Bij boeken voor 13-15 jaar.
- Bij welk genre ga je kijken? Kies een genre uit de tabel van opdracht 1.
- Weet je ook bij welke letter je gaat kijken? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 3

Hiernaast zie je een stapel boeken.

- Welke boeken passen bij jouw leeftijd denk jij?
- Welk boek zou jij uit deze stapel kiezen? Schrijf op waarom.
- Bespreek jullie antwoorden.

TERUGKIJKEN

Wat is het genre dat jij het liefste leest?

JE LEERT

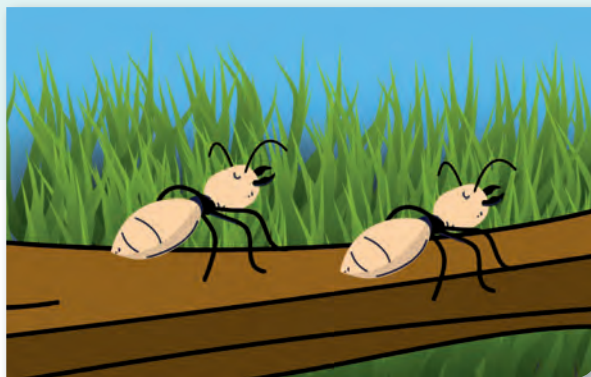
- het liedje 'Mila de pasi e waka!' zingen en de tekst begrijpen;
- in je eigen thuistaal een regel toevoegen aan het lied.

INFORMATIE

Okanisi volksliedje

Mi mma mi na go a goon moo ye
 Mi mma mi na go a goon moo ye
 Ayo, mila de pasi e waka kon e waka go

Mama ik zal niet meer naar de kostgrond gaan.
 Mama ik zal niet meer naar de kostgrond gaan.
 Ayo, mieren lopen heen en weer op het pad.

OPDRACHT 1

- Probeer het lied zo mooi mogelijk te zingen.
- Vertaal de volgende regel naar je eigen taal: *De mieren gaan me bijten. Au, au, au.*
- Laat je vertaling aan je groepsleden zien.
 Als je groepsleden dezelfde taal spreken, vergelijken jullie de vertalingen.
 Als er verschillen zijn in jullie vertalingen, kiezen jullie de vertaling die jullie het mooist vinden.
- Zing het liedje opnieuw. Voeg de vertaalde regel toe aan het lied.

OPDRACHT 2

Welke insecten en misschien ook welke dieren zouden er nog meer op het pad kunnen lopen? Vervang de mieren in de liedtekst door deze dieren en zing de tekst zachtjes voor jezelf.

TERUGKIJKEN

Zing met de klas de verschillende uitbreidingen van het lied. Schrijf ze ook op in je schrift.

15 Luisterdoelen

JE LEERT

- je luisterdoel vaststellen.

INFORMATIE

Afhankelijk van je luisterdoel luister je op verschillende manieren.

Globaal luisteren	Je wilt weten wat voor soort tekst het is. Je luistert of je tekstkenmerken herkent. En om te weten of de tekst interessant voor je is.
Gericht luisteren	Je wilt iets specifieks weten, bijvoorbeeld een aanvangstijd of een plaats of een naam. Je let alleen op wat je wilt weten.
Kritisch luisteren	Je vraagt jezelf af: klopt dit? Is dit een mening of een feit? Klopt dit argument? Moet ik dit geloven?
Intensief luisteren	Je luistert nauwkeurig om zoveel mogelijk informatie te onthouden om het bijvoorbeeld te kunnen navertellen.

Er zijn verschillende soorten teksten, ieder met een eigen doel:

	A	B	C	D	E
Tekstsoort	informatief	instruerend	overhalend	activerend	amuserend
Tekstdoel	informer	instructie geven	overhalen	aanzetten iets te doen	amuseren

OPDRACHT 1

- Hoe luister je naar een instructie? Bespreek met elkaar wat het goede antwoord is.
 - globaal
 - gericht
 - kritisch
 - intensief
- Rihana gaat luisteren naar een amuserende luistertekst. Ze wil kritisch luisteren. Zou jij dat ook doen? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Luister globaal naar een radio-uitzending vanuit een vluchtelingenkamp. Beantwoord de vragen.

- Wat voor soort tekst is het? Bekijk het schema hierboven. Schrijf de goede letter op.
- Wat is het doel van de tekst? Bekijk het schema hierboven. Schrijf de goede letter op.
- Wie is de doelgroep? Schrijf de goede letter op.
 - Volwassenen
 - Kinderen
 - Ouderen
- Welke zin vertelt het beste waar de tekst over gaat? Schrijf de goede letter op.
 - Door oorlog zitten veel kinderen in vluchtelingenkampen. Mensen moeten zoveel mogelijk van die kinderen adopteren.
 - Door oorlog zitten veel kinderen in vluchtelingenkampen. Daar doen ze spelletjes.
 - Door oorlog zitten veel kinderen in vluchtelingenkampen. De omstandigheden daar zijn niet goed.

OPDRACHT 3

Luister gericht naar een fragment van de radio-uitzending.

Schrijf de antwoorden op de vragen op.

- a. In welk land ligt het vluchtelingenkamp?
- b. Uit welk land is Malek gevlucht?

OPDRACHT 4

- a. Luister intensief. Welke uitspraken hoor je? Schrijf de goede letters onder elkaar op.
 - A. Er is gelukkig wel genoeg schoon water.
 - B. Dat is heel erg.
 - C. Ik weet zeker dat de adoptie door zal gaan en dat jullie een mooi nieuw leven krijgen in Frankrijk.
 - D. Landen die zich niet houden aan het Kinderrechtenverdrag, moeten bestraft worden.
 - E. Alle landen zonder oorlog zouden asiel moeten verlenen.
- b. Welke van die uitspraken zijn een mening? Bespreek het samen. Schrijf je antwoord achter de letter.

OPDRACHT 5

Denk terug aan de luistertekst. Bespreek de vragen samen.

- a. Hoe wordt rekening gehouden met de doelgroep?
- b. Is het doel van de tekst bereikt? Leg uit.

TERUGKIJKEN

Welke opdracht vond je het lastigst? Waarom?

Een gedicht schrijven

JE LEERT

- een gedicht schrijven met een rijmschema.

INFORMATIE

Bij een gedicht is elk woord in de tekst belangrijk. Gedichten hebben vaak korte zinnen waarbij het laatste woord van de regels op elkaar rijmt. Dit wordt 'eindrijm' genoemd.

Er zijn verschillende soorten **rijmschema's**, zoals:

- **AABB**: regel 1 en 2 rijmen, regel 3 en 4 rijmen
- **ABBA**: regel 1 en 4 rijmen, regel 2 en 3 rijmen
- **ABAB**: regel 1 en 3 rijmen, regel 2 en 4 rijmen

Vaak bestaat een gedicht uit blokjes van een paar regels die bij elkaar horen. Zo'n blokje noem je een **strofe**.

Oorlog

voorbeeld AABB

Het is toch wel een raar **woord**
 Het eerste waar je aan denkt is **moord**
 Schreeuwende, huilende mensen de hele **tijd**
 Maar helaas ook kinderen die vallen in de **strijd**

Bommen: Boem, geweren: **pang**
 Ja, oorlog maakt me **bang**
 Maar na een lange tijd van **pijn**
 Zal er weer een tijd van vrede **zijn**

Oorlog

voorbeeld ABBA

Een oorlogskind, zit daar zo **alleen**
 Heeft mensen zien sterven zonder **reden**
 Huizen horen ontploffen tijdens **gebeden**
 Waar moet dit arme kind toch **heen**?

Ik maak me grote **zorgen**
 Over oorlogskinderen in Syrië en **Jemen**
 Ik wil, nee, ik moet actie **ondernemen**
 Ja, ik doe het gelijk **morgen**!

Oorlog

voorbeeld ABAB

Keer op keer, al die **aanslagen**
 Mensen verliezen hun **veerkracht**
 Hoe lang is oorlog nog te **verdragen**
 Alles om een beetje **macht**

Eén land maakt zoveel **schade**
 Kinderen zitten in de **knel**
 En dat zonder enige **genade**
 Oorlog is een echte **hel**

(Bron: 1001 gedichten, bewerkt)

OPDRACHT 1

Maak op een kladblaadje een woordspin rondom 'oorlogskinderen'.

- Schrijf woorden op die met 'oorlogskinderen' te maken hebben.
Bijvoorbeeld: *ramp, huilen, zielig, hulp*
- Schrijf zoveel mogelijk rijmwoorden op bij je woorden in de woordspin.
Bijvoorbeeld: *ramp-kamp, huilen-schuilen*
- Schrijf woorden op die bij de woorden van a passen.
Bijvoorbeeld: *(zielig) zijn, (hulp) geven*
- Schrijf zoveel mogelijk rijmwoorden op bij de woorden van c.
Bijvoorbeeld: *zijn-fijn, geven-leven*
- Wissel je kladblaadje uit met je duopartner. Weet je duopartner nog meer woorden en rijmwoorden? Schrijf ze erbij.

OPDRACHT 2

- Kies één van de drie rijmschema's.
- Schrijf een gedicht van twee strofes op het kladpapier. Gebruik woorden uit de woordspin.

OPDRACHT 3

- Controleer je gedicht.
 - Heeft je gedicht korte zinnen? ja / nee
 - Heeft je gedicht twee strofen? ja / nee
 - Rijmen de laatste woorden van je gedicht? ja / nee
 - Welke rijmschema heeft je gedicht?
- Verbeter zo nodig je werk.
- Schrijf je gedicht in je schrift.

OPDRACHT 4

- Lees om de beurt je gedicht voor in je groepje. Doe dit mooi en duidelijk.
- Vertel waar je gedicht over gaat.
- De anderen mogen een vraag stellen of hun mening geven.

TERUGKIJKEN

Welk rijmschema heeft jouw gedicht?
Waarom heb je voor dit rijmschema gekozen?

Samengestelde werkwoorden

JE LEERT

- splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden gebruiken.

INFORMATIE

Samengestelde werkwoorden bestaan uit een werkwoord + een ander deel (bijvoorbeeld een voorzetsel, bijwoord, bijvoeglijke naamwoord of zelfstandige naamwoord):

- Niet-splitsbare samengestelde werkwoorden kun je niet uit elkaar halen, bijvoorbeeld: *achtervolgen* Ik *achtervolg* mijn broertje. Ik heb hem *achtervolgd*.
- Splitsbare samengestelde werkwoorden kun je splitsen in delen, bijvoorbeeld: *ingrijpen* De politiemannen *grijpen in*. Ze hebben *ingegrepen*.

Samengestelde werkwoorden die beginnen met: *bij-, in-, na-, uit-, op-, af-, mee-, tegen-, tussen-, terug-* zijn altijd splitsbaar.

OPDRACHT 1

Schrijf het nummer van de zin op en schrijf het hele werkwoord erachter.

1. Het aantal inwoners neemt toe.
2. Die ziekte komt in ons land bijna niet meer voor.
3. De bespreking vindt plaats in de aula.
4. Bij de volgende halte stapten we uit.
5. Denk jij daar maar eens goed over na.
6. Ze trekt zich het leed van oorlogskinderen erg aan.

OPDRACHT 2

Bedenk samen een korte zin met het werkwoord;

Verdeel de rollen:

- Leerling 1 zet de zin in de t.t. of v.t.;
- Leerling 2 zet de zin in de v.t.t.;
- Wissel van rol nadat jullie beiden een zin hebben gemaakt.

Het hele werkwoord	t.t./v.t.	v.t.t.
vastmaken	Hij ...	Jullie ...
voorspellen	Ik	Wij ...
goedkeuren	Jij	Jij
overleven	Wij ...	Ik
waarschuwen	Jullie...	Hij...
voorlezen	Jij...	Ik...

OPDRACHT 3

- a. Neem de zin over en vul het voltooid deelwoord in van de werkwoorden tussen haakjes.
 1. Daarin ben ik helaas (tekortschieten).
 2. Ik heb het laken (dubbelvouwen).
 3. Ik heb vanmiddag al twee uur (gitaarspelen).
 4. Zij heeft (dubbelklikken) op dat icoon.
- b. Bespreek de antwoorden samen. Twijfelen jullie over een antwoord, vraag dit dan aan een ander duo. Verbeter zo nodig de fouten.

OPDRACHT 4

Zoek samen naar drie splitsbare en drie niet-splitsbare werkwoorden in je boek bij thema 1, 2 of 3. Schrijf ze in twee rijtjes op.

TERUGKIJKEN

Is *terugkijken* een splitsbaar of een niet-splitsbaar samengesteld werkwoord? Laat het zien in een zin die je met het woord maakt.

18 Themawoorden

JE LEERT

- de betekenis van 15 nieuwe woorden bij het thema In nood;
- woorden die bij de themawoorden horen bedenken.

INFORMATIE

Je kunt woorden leren door meer woorden te bedenken die bij het nieuwe woord passen.

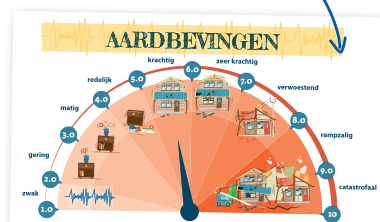
Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de aardverschuiving	het plotseling naar beneden glijden van een grote hoeveelheid grond	Door de aardverschuiving is een deel van de weg weggeslagen.
bedolven	helemaal bedekt zijn door iets of iemand	De mensen raakten bedolven onder het puin door de orkaan.
bivakkeren	overnachten of verblijven in de open lucht	Na een lange dag hard werken, bivakkeerden de arbeiders in een slaapzak onder de sterrenhemel.
de catastrofe	de ramp, groot ongeluk	De overstroming was echt een catastrofe voor de eilandbewoners: alle landbouwgewassen waren onbruikbaar geworden en de schade aan huizen was enorm.
desastreus	vernietigend, rampzalig	De tornado had desastreuze gevolgen; er stond namelijk geen huis in het dorp meer overeind.
de eruptie	de uitbarsting (vooral van een vulkaan)	Bij de eruptie kwam er gas, rook en lava uit de vulkaan.
het instortingsgevaar	het gevaar dat iets niet stevig is en in elkaar zakt	De oude woningen waren zo vervallen dat het instortingsgevaar groot was.
de lava	de gloeiend hete gesmolten steenmassa die uit een vulkaan kan komen	De lava spoot uit de vulkaan, stroomde de berg af en verbrandde alles wat hij tegenkwam.
het natuurgeweld	hevige natuurkracht die schade veroorzaakt, zoals een aardbeving, vulkaanuitbarsting, tsunami of lawine	De kracht van de aardbeving zorgde ervoor dat de mensen voor dit natuurgeweld op de vlucht sloegen.
overvallen worden door	verrast worden door; iets niet verwachten	De bergbeklimmers werden halverwege de top overvallen door een heftige sneeuwstorm.

de aardverschuiving

bivakkeren

de schaal van Richter

de sanitaire voorziening	alles wat bedoeld is voor de verzorging (gezondheid) van het menselijk lichaam, zoals bad en toilet.	Door de overstromingen zijn de riolen beschadigd en moeten er nieuwe sanitaire voorzieningen komen.
de schaal van Richter	meetschaal om de kracht van aardbevingen aan te duiden	De aardbeving werd niet door iedereen opgemerkt, want hij had een kracht van minder dan 2 op de schaal ^ Richter.
vermist zijn	wanneer mensen of dieren verdwenen zijn, maar wel gezocht worden	Na de overstroming waren veel mensen gered, maar ook nog veel mensen vermist.
wegvagen	iets in één keer helemaal vernietigen of laten verdwijnen	Door de aardbeving werd een heel dorp weggevaagd. Er bleef niets van over.
waarnemen	iets met de zintuigen opmerken: zien, horen, voelen, ruiken en proeven	Sommige natuurrampen komen als verrassing, andere worden door deskundigen op tijd waargenomen.

OPDRACHT 1

Welk themawoord past in de zin?

- Een flink eind uit de kust vond een aardbeving plaats met een kracht van 6 op de ...
- Het krachtige ... veroorzaakte heel veel schade.
- Door de ... werd de oever een heel stuk weggevaagd.
- De mensen lagen te slapen en werden ... door de plotselinge aardbeving.
- Door de overstroming zijn alle riolen en andere ... zwaar beschadigd.
- Ook is er ... bij oude gebouwen waar de muren van verwoest zijn.
- De slachtoffers ervaren de aardbeving als een ...
- Als de aardbeving dichtbij was geweest, waren de gevolgen ... geweest.
- Nu is er een systeem ontwikkeld waarmee je een aardbeving op tijd kunt ...

OPDRACHT 2

Schrijf onderstaande woorden in je schrift. Bedenk om de beurt vier woorden die bij elk woord passen en schrijf deze daarachter op.

a. de vulkaan	d. vermist zijn
b. de aardverschuiving	e. de sanitaire voorziening
c. bivakkeren	

OPDRACHT 3

Werk samen met een ander duo. Degene die de kortste pink heeft, mag beginnen.

- Kies van opdracht 2 een themawoord met de vier woorden erachter.
- Vertel niet welk themawoord je hebt gekozen. Lees alleen de woorden erachter op.
- De andere leerlingen raden welk themawoord daarbij hoort. Als het hen lukt het themawoord te raden, dan heb je het goed gedaan.
- Wissel steeds van beurt. Degene rechts van jou krijgt de volgende beurt.

TERUGKIJKEN

Welk themawoord vind je nog lastig? Bedenk er een zin mee.

19 Een samenvatting van een tekst

JE LEERT

- een samenvatting van een tekst maken.

INFORMATIE

Als je een lange tekst moet leren voor een repetitie of toets, is het handig om daar een **samenvatting** van te maken.

In een samenvatting staat de belangrijkste informatie uit een tekst:

- het onderwerp van de tekst;
- de hoofdzaken.

Een samenvatting maak je door:

- de tekst eerst intensief te lezen;
- op zoek te gaan naar de hoofdzaken, belangrijkste informatie. Deze kun je vinden in de kernzinnen. Waar een kernzin staat, schrijf je zo, voorbeeld: zin 1, alinea 3, regel 25-26: "Bakkerij ... gesloten.";
- de informatie op een korte en voor jou handige manier op te schrijven, bijvoorbeeld in korte zinnen, in een schema, of in een woordspin.

OPDRACHT 1

Blader terug naar les 11. Lees tekst 2 nog eens goed door.

Jayden en Denise hebben allebei een samenvatting gemaakt van deze tekst.

- Welke samenvatting geeft het beste de belangrijkste informatie uit de tekst weer?
- Welke manier van samenvatten vind jij het handigst als je moet leren?

Praat er samen over. Leg aan elkaar je antwoord uit.

Jayden:

Denise: Het Rode Kruis is een wereldwijde organisatie die hulp verleent aan mensen in nood. Dat doet deze organisatie in gewone situaties, maar ook bij rampen en in oorlogssituaties. Het Rode Kruis bestaat sinds 1863. De oprichter was Henri Dunant. Het Rode Kruis biedt hulp aan alle mensen, ongeacht waar ze vandaan komen of wat hun achtergrond is.

OPDRACHT 2

Lees tekst 3 intensief.

Bespreek deze tekst eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift.

- Wat is dit voor soort tekst? Hoe weet je dat?
- Wat is het onderwerp van de tekst?
- In welke twee deelonderwerpen wordt dit onderwerp in de tekst uitgewerkt?

OPDRACHT 3

Lees de alinea's 2 tot en met 6 onder het kopje Aardbeving.

Bespreek dit tekstgedeelte eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift.

- Schrijf de belangrijkste woorden uit deze alinea's op.
- Neem onderstaand schema in je schrift over.

Vul dit aan met informatie uit de tekst.

Aardbeving	
Een aardbeving is ...	
Oorzaak van aardbevingen	
Gevolgen van aardbevingen	instortingsgevaar, ...
Soorten aardbevingen	aardbeving op land, ...
Hoe zwaar zijn aardbevingen?	licht tot zeer zwaar
Metten van aardbevingen	

OPDRACHT 4

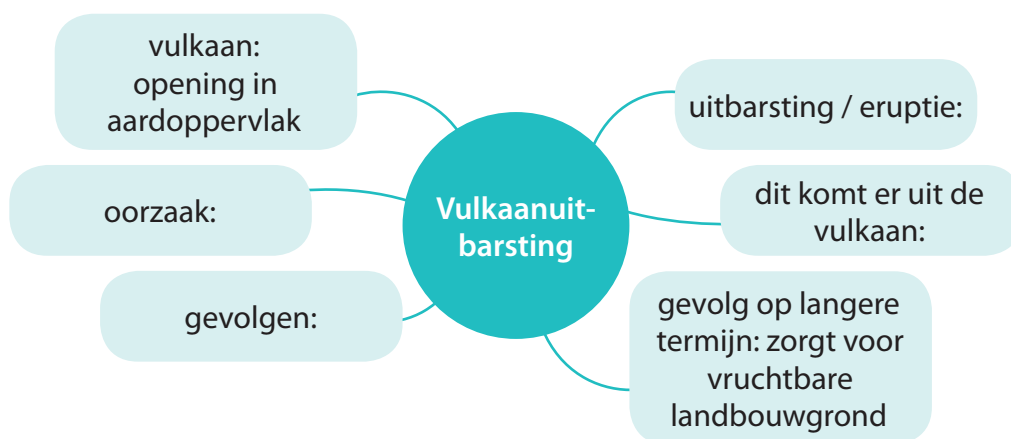
Lees de alinea's 7 tot en met 9 onder het kopje Vulkaanuitbarsting.

Bespreek dit gedeelte eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift.

- Schrijf de belangrijkste woorden uit deze alinea's op.
- Neem onderstaande woordspin over in je schrift.

Vul aan met informatie uit de tekst.

Je mag poten leeg laten of juist poten erbij tekenen.

OPDRACHT 5

- a. Maak een samenvatting van de tekst over Aardbeving (alineas 2 tot en met 6) door de zinnen in de goede volgorde te zetten. Je hoeft alleen de nummers op te schrijven. Gebruik je ingevulde schema uit opdracht 3.
- 1 De zwaarte van een aardbeving wordt gemeten op de Schaal van Richter. 1 is een lichte aardbeving, 10 staat voor een zeer zware aardbeving.
 - 2 Een aardbeving onder de zeebodem kan leiden tot vloedgolven en overstromingen, die vooral in kustgebieden voor veel verwoesting en slachtoffers kunnen zorgen.
 - 3 Een aardbeving is het trillen van het aardoppervlak.
 - 4 En een aardbeving kan voor een aardverschuiving zorgen, waarbij grote stukken grond, steen of sneeuw plotseling in beweging komen.
 - 5 Een aardbeving kan op land, maar kan ook in zee plaatsvinden.
 - 6 Een aardbeving wordt veroorzaakt door bewegende aardplaten in de aardkost.
 - 7 Een aardbeving op land zorgt er vaak voor dat huizen en gebouwen instorten. Mensen komen vast te zitten onder het puin, raken gewond of sterven.
- b. Maak nu met de informatie uit opdracht 4 zelf een samenvatting van ongeveer 100 woorden van de tekst over Vulkaanuitbarsting (alineas 7 tot en met 10).

tekst 3

Natuurrampen

- 1 Een natuurramp is een ramp die door de natuur veroorzaakt wordt en die vernietigend is.
Het natuurgeweld ontstaat door wat er op en onder het aardoppervlak gebeurt. Droogte en bosbranden ontstaan bijvoorbeeld door extreme hitte en overstromingen door te veel neerslag. Aardbevingen of vulkaanuitbarstingen ontstaan juist ónder het aardoppervlak.
- 2 Aardbeving
Bij een aardbeving trilt en schudt het aardoppervlak. Een aardbeving wordt veroorzaakt door het schuiven van de aardplaten waaruit de aardkorst bestaat. Deze platen zijn voortdurend in beweging en dit kan trillingen veroorzaken.
- 3 Tijdens en na een aardbeving is er instortingsgevaar. Veel huizen en gebouwen storten in. Mensen raken bedolven onder het puin, raken gewond of sterven. Soms leidt een beving tot een aardverschuiving. Grote stukken grond, steen of sneeuw komen dan plotseling in beweging en schuiven naar beneden.
- 4 De zwaarte van een aardbeving wordt gemeten op de Schaal van Richter. Op deze schaal staat de 1 voor een heel kleine trilling en 10 voor een zeer zware aardbeving, met een totale verwoesting. Een aardbeving van 10 op de Schaal van Richter is gelukkig nog nooit voorgekomen.
- 5 Ook onder de bodem van zeeën en oceanen kan de aardkost beven. Dat kan zorgen voor een vloedgolf, vooral in kustgebieden, van wel meer dan twintig meter hoog.
- 6 In 2004 werden in Azië duizenden mensen overvallen door een gigantische vloedgolf uit de zee. Ineens stonden ze oog in oog met een huizenhoge golf die uit de zee kwam.

Het was een catastrofe. Hele dorpen werden weggevaagd en de overlevenden moesten op straat bivakkeren, zonder een dak boven hun hoofd of toegang tot sanitaire voorzieningen. Er waren duizenden slachtoffers. Nog eens duizenden mensen waren vermist.

Vulkaanuitbarsting

- 7 Een vulkaan is een opening in het aardoppervlak waardoor gesmolten gesteente, gas en stukken steen uit het binnenste van de aarde naar buiten kunnen komen. Het moment waarop dit gebeurt, wordt een uitbarsting of eruptie genoemd. Dit gebeurt als de druk in de vulkaan te hoog wordt. Op aarde zijn er ongeveer 1500 vulkanen die kunnen uitbarsten.
- 8 Een vulkaanuitbarsting begint meestal met een explosie. Daarna spuwt de vulkaan aswolken uit en stroomt een dikke stroom gloeiendhete lava uit de vulkaan. Alles en iedereen in de buurt van de vulkaan wordt verstikt door de rook en de as of bedolven onder de hete lava.
- 9 In 2010 barstte op IJsland een vulkaan uit. De vulkaan blies dagenlang enorme aswolken de lucht in. Tot ver buiten IJsland konden mensen de zwarte rook waarnemen. De gevolgen voor de luchtvaart waren desastreus. In grote delen van Europa werd het vliegverkeer dagenlang stilgelegd vanwege de aswolken die de motoren van de vliegtuigen kunnen beschadigen. Ook tussen Suriname en Nederland waren er toen geen vluchten.
- 10 Na een uitbarsting gaan er vaak toch weer mensen rond de vulkaan wonen. De bodem met afgekoelde lava is namelijk erg vruchtbaar. Veel landbouwgewassen groeien er goed.

TERUGKIJKEN

Maakte jij al samenvattingen bij het leren?
Ga je dat na deze les wel / vaker doen? Leg je antwoord uit.

20 Herhaling van les 4 en 12

JE HERHAALT

- het herkennen en benoemen van alle woordsoorten in een zin.
- de bijwoordelijke bepalingen van tijd, plaats of hoedanigheid herkennen.
- dat er nog meer soorten bijwoordelijke bepalingen zijn.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

OPDRACHT 1

Schrijf de zinnen over. Schrijf onder elk woord welke woordsoort het is. Gebruik de afkortingen en de infographic Woordsoorten.

- Na de aardbeving stond het huis op instorten.
- De bewoners zochten hun spullen uit en ze pakten die in.
- Toen vertrokken ze naar hun familie in een ander dorp.

OPDRACHT 2

Schrijf de bijwoordelijke bepalingen van de onderstaande zinnen in je schrift. Zet erachter of het een bepaling van tijd (bwb van tijd), van plaats (bwb van plaats), van hoedanigheid (bwb van hoe) of een ander soort bijwoordelijke bepaling is (bwb anders).

- De vulkaan is vandaag onverwacht uitgebarsten.
- Een enorme wolk stof werd de lucht in geblazen.
- Brokken steen vielen kilometers verder uit de lucht.
- De lava stroomde langs de helling naar beneden.

TIP

Kijk nog eens naar de infographic Zinsdelen.

OPDRACHT 3

Benoem de zinsdelen van de zinnen en schrijf die in je schrift.

- Orkanen ontstaan alleen tussen juni en oktober.
- Een orkaan is een zeer sterke storm.
- Orkanen richten bijna elk jaar grote verwoestingen in het Caribisch gebied aan.

OPDRACHT 4

- Bedenk een zin met twee verschillende soorten bijwoordelijke bepalingen. Schrijf de zin in je schrift.
- Wissel van schrift en benoem de bijwoordelijke bepalingen van de zin van de ander. Vertel erbij welke soort bijwoordelijke bepaling het is.

TERUGKIJKEN

Wat vind je makkelijker: de woorden in een zin benoemen of de zinsdelen in een zin benoemen? Waarom?

Herhaling van les 5 en 13

JE HERHAALT

- het versterken van gesproken en geschreven taal met klanknabootsing;
- hoe je boeken kunt opzoeken in de bibliotheek.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 5 en 13 van dit thema.

OPDRACHT 1

Lees de zin. Schrijf met een klanknabootsing op welk geluid je hoort. Schrijf het werkwoord erachter.

	Wat hoor je?	Het werkwoord van de klanknabootsing is:
Ravi eet de soep.	<i>Ssssslurp</i>	<i>slurpen</i>
a. De kraan lekt.		
b. De kinderen springen in het water.		
c. In de verte hoor ik een woeste leeuw.		
d. De muis rent angstig weg.		
e. Mijn maag maakt geluid omdat ik honger heb.		

OPDRACHT 2

Schrijf een goede klanknabootsing die hoort in het witte tekstvak.

OPDRACHT 3

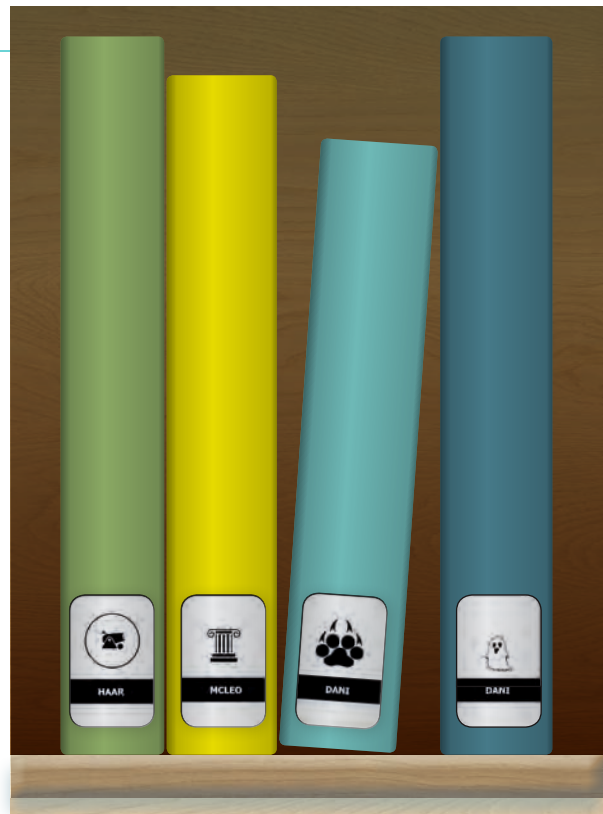
Kies steeds de twee goede antwoorden en vul ze aan.

- a. Je zoekt een boek van de schrijfster Diana Soerodimedjo voor je broertje van 7. Waar kijk je in de bibliotheek?
 - A. Bij de boeken in de leeftijd van ... tot ... jaar.
 - B. Bij de letter ...
 - C. Bij het genre ...
- b. Je zoekt een boek met fantasieverhalen voor jezelf. Waar kijk je in de bibliotheek?
 - A. Bij de boeken in de leeftijd van ... tot ... jaar.
 - B. Bij de letter ...
 - C. Bij het genre ...
- c. Je zoekt een boek De boomkikker zingt van Carine Fraanje. Waar kijk je in de bibliotheek?
 - A. Bij de boeken in de leeftijd van ... tot ... jaar.
 - B. Bij de letter ...
 - C. Bij het genre ...

OPDRACHT 4

Bekijk de afbeeldingen. Wat betekenen de letters en symbolen?

- a. Praat erover met je duopartner.
- b. Schrijf je antwoord op.

TERUGKIJKEN

Welk van de vier boeken uit opdracht 4 zou jij graag willen lezen?

JE LEERT

- dat wayang kulit een Surinaams-Javaanse verteltraditie is waarbij schaduwpoppen worden gebruikt;
- de begrippen dalang, gunungan en gamelan gebruiken in zinnen;
- dat de verhalen over Rama en Sinta heel populair zijn bij de Wayang Kulit;
- de tekst van een rol bij de Wayang Kulit goed uit te spreken.

INFORMATIE

Wayang Kulit is een schaduwspel met poppen. 'Wayang' betekent schaduw en 'Kulit' betekent 'leer'. De poppen zijn namelijk gemaakt van runder- of geitenleer. De toeschouwers zien de schaduwen van de poppen bewegen tegen een verlicht doek. De persoon die de poppen beweegt en het verhaal vertelt, heet '**Dalang**'. Het verhaal van de dalang wordt begeleid door gamelanmuziek. Een gamelanorkest bestaat uit verschillende metalen slaginstrumenten.

Wayang Kulit-verhalen worden meestal verteld bij speciale gelegenheden, zoals een huwelijk, een besnijdenis, herstel na een zware ziekte of het afronden van een studie. De voorstellingen duren vrij lang, meestal een aantal uren.

Traditionele Wayang Kulit-verhalen komen uit de Ramayana of de Mahabharata. Dit zijn heilige boeken van de Hindoes. De verhalen van Ram (Rama) (uitspraak: Raam) en Sita (Devi Sinta) zijn erg populair, zoals de verhalen over hun huwelijk, hun verbanning naar het bos, de ontvoering van Devi Sinta door Ravana (uitspraak: Raawen) die haar gevangen houdt op het eiland (Sri) Lanka, en haar redding door Hanuman, de aanvoerder van het apenleger. Tegenwoordig kunnen Wayang Kulit-verhalen ook over moderne helden gaan. In het algemeen gaan de verhalen over de overwinning van het goede op het kwade. Ook past men de traditionele muziek aan met moderne instrumenten zoals gitaar, keyboard, drums en een of meer zangeressen.

Aan het begin van het verhaal zwaait de dalang met een gunungan. Ook tijdens het verhaal en aan het eind wordt dit symbool gebruikt om delen van het verhaal te vertellen die niet uitgesproken worden door de verhaalfiguren.

Zo zou de dalang een stukje uit het verhaal van Rama en Sinta kunnen vertellen:

Gunungan: "Sri Rama en Devi Sinta wonen in een bos. Op een dag ziet Sinta een hert. Ze weet niet dat het hert in werkelijkheid Maricha is, de broer van hun vijand Ravana (Bokbis). Ze vraagt Rama om het hert te vangen. Als Rama achter het dier aangaat, blijft Sinta achter in hun hut, onder bescherming van Rama's broertje Lakshmana. Als Rama het hert eindelijk te pakken heeft, springt Maricha uit het lichaam. Hij bootst de stem van Rama na en roept luidkeels om hulp."

Sinta: "Luister Lakshmana, ik hoor Rama om hulp roepen. Ga hem helpen."

Lakshmana: "Ben je niet bang om alleen hier te blijven?"

Sinta: "Nee, nee, ga snel. Rama is in nood."

Gunungan: "Hier heeft Ravana (Bokbis) op gewacht."

Ravana (Bokbis): "Hahaha. Sinta, ik ga je ontvoeren."

Sinta: "Help! Help! Red mij!"

Gunungan: "Maar Sinta is te zwak om zich tegen de brute Ravana (Bokbis) te verzetten. Hij neemt haar mee naar zijn paleis op het eiland Lanka."

Hierna vervolgt het poppenspel.

OPDRACHT 1

Lees de tekst in het informatieblokje.

Welke woorden moeten ingevuld worden? Kies uit: gamelan – leer – schaduw - goed op kwaad – gunungan - dalang. Schrijf de hele zinnen in je schrift.

1. De verteller bij de Wayang Kulit wordt genoemd.
2. Aan het begin van het verhaal zwaait de dalang met de
3. Bij Wayang Kulit hoort muziek van de
4. Wayang Kulit-verhalen gaan over de overwinning van
5. Wayang betekent en Kulit betekent

OPDRACHT 2

De Surinaams-Javaanse vertaling voor "Help! Help! Red mij!" is "Tulung. Tulung. Aku ditulungi."

- a. Verdeel de vier rollen onder elkaar. Degene die de rol van Sinta heeft, roept de zinnen "Help! Help! Red mij!" in het Surinaams-Javaans.
- b. Ieder leeft zich in om zijn of haar deel van de tekst zo goed mogelijk voor te dragen met passende intonatie.
- c. Klaar? Wissel van rol.

OPDRACHT 3

Teken Sinta die om hulp roept. Schrijf de Surinaams-Javaanse hulproepen in een tekstwolkje bij Sita.

Sita**Gamelan****Gunungan****TERUGKIJKEN**

Hoe vond je het om een stukje van een wayang kulitverhaal te spelen?
Bewaar de tekening van opdracht 3 in je meertaligheidsportfolio.

JE LEERT

- hoe je een argument uitwerkt om een mening te verdedigen;
- hoe je in een debat kunt reageren.

INFORMATIE

Weet je nog? Een debat is een discussie over een stelling. Een stelling heeft voorstanders en tegenstanders. Beide partijen verdedigen hun mening met argumenten. De manier waarop een debat wordt georganiseerd, wordt van tevoren afgesproken. In deze les voer je een debat, waarbij je tussentijds van mening mag veranderen.

Structuur van het debat (15 minuten)

- Betoog:** presenteren van de argumenten (1,5 minuut voor iedere partij).
 - noem de stelling;
 - zeg of jullie voor of tegen de stelling zijn;
 - noem drie argumenten;
 - licht de argumenten toe.
- Reageren** (5 x 1 minuut voor iedere partij)
 - zeg op welk argument je reageert, vat dit argument kort samen;
 - reageer kort op het argument, leg uit waarom je het wel of niet goed vindt;
 - ondersteun je reactie met een voorbeeld.
- Wisselen**
 - de lopers mogen tijdens het debat wisselen van partij, als ze van mening zijn veranderd.

OPDRACHT 1

Schrijf ten minste twee argumenten voor en twee argumenten tegen de stelling in je schrift. Doe het zo:

Voor	Tegen
1.	1.
2.	2.

OPDRACHT 2

Vertel je argumenten aan je duopartner.

- Leg bij ieder argument uit waarom het belangrijk is.
- Bedenk een voorbeeld bij ieder argument.

OPDRACHT 3

Vergader over de verschillende argumenten.

- De leider laat ieder van de groep zijn argumenten uitleggen.
- Kies samen de drie beste argumenten.
- Verdeel de argumenten onder elkaar.

OPDRACHT 4

Werk het argument uit. Doe het zo:

- 1 Argument voor of tegen (samengevat in één zin):
- 2 a Dit argument klopt, want
- b Dat is goed / slecht, omdat
- 3 Bijvoorbeeld:

OPDRACHT 5

Doe mee aan het debat. Spelregels:

- Groep 1 is voorstander: werkt de argumenten vóór de stelling uit.
- Groep 2 is tegenstander: werkt de argumenten tegen de stelling uit.
- Groep 3 is looper: heeft een eigen mening en werkt argumenten daarvoor uit.

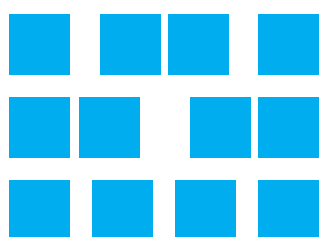
Tijdens het debat mogen deze leerlingen overlopen naar de voorstanders of de tegenstanders.

voorstanders

tegenstanders

TERUGKIJKEN

Ben je zelf van mening veranderd? Zo ja, hoe kwam dat? Hoe vond je dat?

JE LEERT

- een oproep schrijven;
- een affiche maken.

INFORMATIE

Een **oproep** is een verzoek aan mensen om iets te gaan doen. Een oproep moet kort en duidelijk zijn. De informatie in de oproep moet volledig zijn. In een oproep staat bijvoorbeeld:

- wat de mensen moeten gaan doen;
- waar ze dat gaan doen;
- hoe laat ze dat gaan doen;
- wat ervoor nodig is;
- wie het organiseert;

Een oproep:

- heeft een vriendelijke toon, je doet immers een verzoek;
- trekt aandacht door een leuk plaatje en mooie kleuren.

Een oproep kun je plaatsen op een **affiche**. Een affiche is een poster die je ergens ophangt waar veel mensen het kunnen lezen. Op een affiche staat zo weinig mogelijk tekst, zodat het weinig tijd kost om de oproep te lezen. De tekst valt wel op. Bijvoorbeeld doordat de belangrijkste woorden met opvallende, gekleurde letters zijn geschreven.

Voorbeeld van een affiche:

(Bron: Staatsolie)

OPDRACHT 1

Lees het krantenartikel. Praat er in de klas over.

De schade die de orkaan Irma op Sint-Maarten heeft aangericht is enorm en zo groot dat de precieze omvang nog onbekend is, aldus minister Yldiz Pollack-Beighle van Buitenlandse Zaken.

De minister meldt dat er maar zeer beperkt contact is met Sint Maarten omdat daar de elektriciteit en de meeste verbindingen zijn weggefallen. Mede daardoor is er nog geen compleet beeld van de schade die is aangericht.

“We weten dat er veel slachtoffers zijn”, zegt Pollack-Beighle. “Er zullen zeker verzoeken om hulp komen en die zullen we zoveel mogelijk inwilligen.” De opvangcentra op Sint-Maarten zit-

ten overvol. Exacte aantallen kan de hulporganisatie nog niet geven, maar vermoed wordt dat het gaat om duizenden slachtoffers.

OPDRACHT 2

Stel je voor: Jullie besluiten een bunkopu seri te organiseren. De opbrengst gaat naar de slachtoffers van de orkaan Irma op Sint-Maarten.

Ontwerp een affiche met een oproep.

- a. Bespreek hoe jullie het affiche gaan maken.
 - Waar op de poster komen de teksten?
 - Verwerk de volgende informatie:
 - De bunkopu seri is volgende week vrijdag.
 - De markt wordt gehouden op het schoolterrein.
 - De verkoop is in de middag vanaf 4 uur.
 - Wie wil verkopen moet er een uur eerder zijn.
 - Verkopers moeten zelf een kleedje meenemen.
 - Maak ook duidelijk wie de bunkopu seri heeft georganiseerd en wat het doel hiervan is.
 - Welke woorden willen jullie opvallend maken?
 - Waar teken je het plaatje?
 - Welke kleuren gebruiken jullie?
- b. Maak een ontwerp op kladpapier.

OPDRACHT 3

Maak het affiche.

- a. Schrijf de teksten op de goede plaats.
- b. Gebruik op de juiste plaatsen een opvallende kleur voor de letters.
- c. Trek de aandacht met een plaatje of tekening en mooie kleuren.

TIP

Kijk nog eens naar het voorbeeldaffiche.

OPDRACHT 4

Controleer jullie affiche.

a. Staat alle informatie uit opdracht 2 erin?	ja / nee
b. Hebben jullie een vriendelijke toon gebruikt?	ja / nee
c. Hebben jullie zo weinig mogelijk tekst gebruikt?	ja / nee
d. Staan woorden die moeten opvallen in opvallende, gekleurde letters?	ja / nee
e. Heb je een leuk plaatje getekend?	ja / nee
f. Heb je mooie kleuren gebruikt?	ja / nee

TERUGKIJKEN

Vergelijk affiches van anderen met die van jullie.

- Wat vinden jullie goed aan jullie eigen affiche?
- Wat vinden jullie van andere affiches beter?

25 Accenttekens

JE LEERT

- wat accenttekens zijn;
- accenttekens gebruiken.

INFORMATIE

Een **accentteken** laat zien hoe je het woord uitspreekt.

Bij Franse leenwoorden	Wil je saté? Nee, alleen rosé.	Klinkt als ee
	Ik gaf de caissière de crème.	Klinkt als e , zoals in <i>bed</i>
	Hij schaamt zich nergens voor. Hij heeft totaal geen gêne.	Klinkt als e , zoals in <i>bed</i> , maar langer en zangeriger.
Bij Nederlandse woorden	Hé, kom eens hier!	Klinkt als ee
	Hè, nou moet je niet zo blèren hoor.	Klinkt als e , zoals in <i>bed</i>
	Wil je een snoepje? Ik heb maar één smaak.	Klinkt als ee .
Om een woord nadruk te geven.	De aardverschuiving was hét gesprek van de dag.	

OPDRACHT 1

- Lees om beurten de Franse leenwoorden voor. Help elkaar met de juiste uitspraak en beoordeel samen welk accentteken nodig is. Kies uit: ´, ` of ^
Schrijf de woorden daarna met de juiste accenttekens in je schrift.
sate – pate – creme – scene – cafe – gene – enquete – comite
- Kies bij ieder verschillend accentteken één woord uit. Maak daarmee een zin.
- Lees elkaars zinnen voor. Let op de juiste uitspraak.

OPDRACHT 2

- Lees om beurten een zin voor. Bepaal samen welk accent er op he past: ´ of `.
He, hallo Kevin.
He, heb je het al gehoord? Er is een aardbeving geweest in Chili.
Wat erg he, voor die mensen.
He, ik moet er de hele dag aan denken.
- Bedenk nu zelf een zin met hé en een zin met hè.
- Lees elkaars zinnen voor. Let op de juiste uitspraak.

OPDRACHT 3

Lees elkaar de zinnen voor. Overleg wat het verschil in betekenis is tussen de zinnen met accentteken en dezelfde zin zonder accentteken.

- a. Dat is volgens mij de oplossing.
Dat is volgens mij dé oplossing.
Dat is volgens mij de oplossing.
- b. Ben jij nou helemaal gek geworden?
Ben jij nou helemáál gek geworden?
Ben jij nou helemaal gék geworden?

TIP

In het Nederlands komen accenttekens vooral voor op Franse leenwoorden. Op Nederlandse woorden gebruik je ze alleen als het voor de betekenis echt nodig is.

OPDRACHT 4

Schrijf alleen de zinnen in je schrift waarin je met *een* echt één bedoelt. Gebruik de accenten.

- a. Ik ga wel eens een keer sporten.
- b. Ik ga altijd een keer per week sporten.
- c. Dat staat nummer een op mijn verlanglijstje.
- d. We zijn morgen een dagje weg.

TERUGKIJKEN

Wat is het belangrijkste dat je in deze les leerde?

Een plattegrond lezen

JE LEERT

- informatie uit een plattegrond halen.

INFORMATIE

Een **plattegrond** is een verkleinde, schematische kaart van een stad, dorp, terrein of gebouw. Je ziet de stad, het dorp, het terrein of het gebouw van boven.

Onder een plattegrond staat vaak een **legenda**. Dat is een uitleg over gebruikte kleuren en symbolen en afkortingen op de plattegrond.

OPDRACHT 1

Bekijk de plattegrond in tekst 4.

Schrijf de juiste antwoorden op.

- Van welke school is deze plattegrond?
- Staat het hele gebouw op deze plattegrond getekend?
Waaraan zie je dat? Leg je antwoord uit.
- Op de plattegrond staat niet alleen aangegeven hoe je moet vluchten. Welke informatie zie je nog meer? Schrijf drie dingen op.

OPDRACHT 2

Deze plattegrond heet een ontruimingsplattegrond.

Wanneer wordt het pand ontruimd?

Schrijf het juiste antwoord of de juiste antwoorden op.

- Als er een ongeval heeft plaatsgevonden.
- Bij een brand.
- Als alle apparatuur is uitgevallen.
- Als de hulpdiensten dat zeggen.

OPDRACHT 3

Kijk naar de blauwe pijl op de plattegrond.

- Wat geeft deze pijl aan?
 - de plek waar je naartoe moet lopen bij een calamiteit
 - de plek waar deze plattegrond hangt
 - de plek waar je naar de hulpdiensten kunt bellen
- Hoe kun je vanaf de blauwe pijl het beste naar buiten bij een ontruiming?
Hoe zie je dat op de plattegrond?
- Hoe kan je ook lopen? Hoe zie je dat op de plattegrond?
- Stel, je bent in lokaal BG10 en je hoort dat het gebouw moet worden ontruimd. Hoe kan je dan het beste naar buiten gaan?
Wijs dit eerst aan met je vinger op de plattegrond. Schrijf dan kort de route op in je schrift.

OPDRACHT 4

Bedenk samen nog drie vragen die je over de plattegrond kunt stellen.

Schrijf de vragen op.

Werk samen met een ander duo.

Stel elkaar om de beurt een vraag uit opdracht 4.

Het andere duo zoekt het antwoord op de plattegrond op.

tekst 4

ONTRUIMINGSPLATTEGROND CALAMITEITEN

JOHANNESSCHOOL

Begane grond

**BLIJF ONDER ALLE OMSTANDIGHEDEN
KALM EN RUSTIG!**

Welke procedure moet je volgen bij brand?

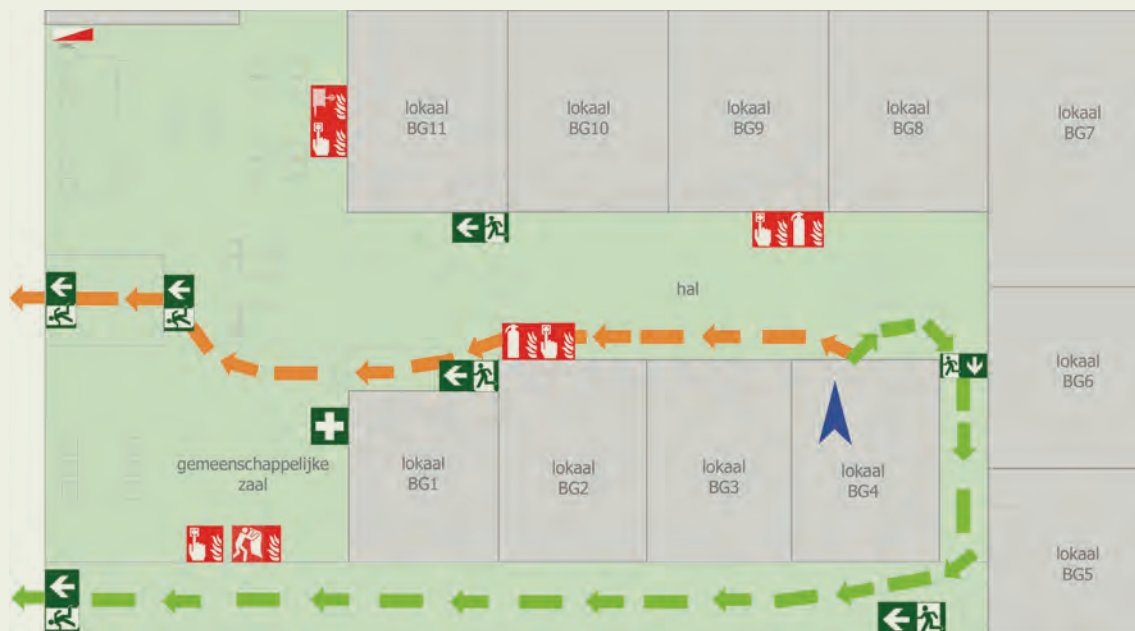
- Bel de brandweer: 110.
- Geef je naam en plaats van de brand door.
- Druk een brandmelder in.
- Sluit ramen en deuren.
- Verlaat het pand via de kortste weg.

Ongeval

- Bel de ambulance: 113.
- Geef je naam en plaats van het ongeval door.
- Geef aan wat het letsel is.
- Laat het slachtoffer niet alleen.
- Verplaats het slachtoffer alleen bij gevaar.
- Geef het slachtoffer niet te drinken.

Ontruiming

- Schakel apparatuur uit.
- Volg de aanwijzingen van de hulpdiensten op.
- Verlaat het gebouw rustig.
- Gebruik de aangegeven uitgang.

TERUGKIJKEN

Wat vond jij het nuttigste dat je in deze les geleerd hebt?

Sarnámi en lidwoorden

JE LEERT

- structuurverschillen tussen het Nederlands en het Sarnámi herkennen;
- dat het Nederlands lidwoorden gebruikt en het Sarnámi achtervoegsels;
- dat er verschillen zijn bij lidwoorden tussen het Nederlands en Sranan.

INFORMATIE

De volgende zinnen zijn correcte Nederlandse zinnen.

- Het meisje heet Mariska.
- De jongen heet Noman.

De onderstreepte woorden zijn lidwoorden. In het Nederlands komt er een lidwoord voor het zelfstandig naamwoord. De zelfstandige naamwoorden in deze zinnen zijn 'meisje' en 'jongen'.

Bij meisje hoort het lidwoord het en bij jongen hoort het lidwoord de. Deze lidwoorden worden voor het zelfstandig naamwoord geplaatst in het Nederlands. Er is geen regel om af te leiden waarom de of het bij een zelfstandig naamwoord hoort. Als Nederlands je moedertaal is, krijg je dit vanzelf van kleins af aan mee. Als Nederlands niet je moedertaal is, moet je uit het hoofd leren bij welke zelfstandige naamwoorden 'het' moet staan. De meerderheid van de zelfstandige naamwoorden heeft 'de' als lidwoord.

De volgende correcte zinnen in het Sarnámi zijn de vertaling van zin a. en b. hierboven:
Larkiyá nám rahe Mariska.

Londawá nám rahe Noman.

In deze zinnen komen geen lidwoorden voor omdat het Sarnámi geen lidwoorden kent. Wel wordt achter het zelfstandig naamwoord een achtervoegsel geschreven. Dit kan yá of wá zijn.

In deze zin zijn 'larki' (meisje) en 'londa' (jongen) de zelfstandige naamwoorden. Als het zelfstandig naamwoord op een i-klank eindigt, dan wordt het achtervoegsel yá, anders wordt het wá. (Larkiyá kan letterlijk vertaald worden als 'meisje-die' en Londawá als 'jongen-die')

OPDRACHT 1

Vul de ontbrekende zinsdelen in. De onderstaande vertalingen kunnen je hierbij helpen.

huis = ghar, sari = sári, warm = garam, boek = buk, manja = ám, koud = thanda

roti = roti, water = páni, kutta = hond, suwar = varken

Nederlands	Sarnámi
1 Het huis is van Fernando.	1 ... Fernando ke hai.
2 De sari is van Kartini.	2 ... Kartini ke hai.
3 De roti is warm.	3 ... garam hai.
4 Het water is koud.	4 ... thanda hai.

Sarnámi	Nederlands
5 Amwá Kartini ke hai.	5 ... is van Kartini.
6 Bukwá Fernando ke hai	6 ... is van Fernando.
7 Kuttawá bhukis.	7 ... blaft.
8 Suwarwá moṭa hai.	8 ... is dik.

OPDRACHT 2

Wat denk je dat in het Sarnámi zal gebeuren met leenwoorden? Schrijf de zinnen in Sarnámi in je schrift. Vul het ontbrekende woord in.

Nederlands	Sarnámi
1 De spons is van Fernando.	1 ... Fernando ke hai.
2 De mobiel is van Kartini.	2 ... Kartini ke hai.
3 De nasi is warm.	3 ... garam hai.
4 De erwtensoep is koud.	4 ... <u>thanda</u> hai.

OPDRACHT 3

Er is ook verschil tussen het Sranan en het Nederlands wat lidwoorden van bepaaldheid betreft. Het Sranan kent maar één lidwoord van bepaaldheid, namelijk 'a'. Bijvoorbeeld Het meisje heet Mariska - A (uma)-pikin nen Mariska.
De jongen heet Noman - A boi nen Noman.

Schrijf de zinnen in je schrift en vul het ontbrekende woord in.

Nederlands	Sranan
1 Het huis.	1 ... oso.
2 De sari.	2 ... sari.
3 De roti.	3 ... roti.
4 Het water.	4 ... watra.

Sranan	Nederlands
5 A manya	5 ... manja.
6 A buku	6 ... boek.
7 A dagu	7 ... hond.
8 A agu	8 ... varken.

TERUGKIJKEN

Denk na over de volgende vragen:

- Welk verschil tussen het Nederlands en het Sarnámi heb je vandaag geleerd?
- Waarom moet iemand die van huis uit geen Nederlands spreekt, veel meer moeite doen om geen fouten te maken bij het kiezen van de juiste combinatie van lidwoord en zelfstandig naamwoord?

Herhaling van les 9, 17 en 25

JE HERHAALT

- samenstelling met een tussen -n, tussen -en, tussen -s en koppelteken correct spellen;
- splitsbare en niet-splitsbare samengestelde werkwoorden vervoegen;
- accenttekens gebruiken.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 9, 17 of 25 van dit thema.

OPDRACHT 1

Maak van de twee gegeven woorden een samenstelling.

- dame + blouse =
- zij + straat =
- gebruiker + naam =
- garage + eigenares =
- Sint + Maarten =

OPDRACHT 2

Schrijf de nummers op. Schrijf daarachter de samenstelling met of zonder tussen-s.

- Een plotselinge harde wind, noem je een *wind...stoot*.
- Een groot ongeluk waarbij een schip betrokken is, heet een *scheep...ramp*.
- Het gevaar dat iets niet goed gebouwd is en kan instorten, noem je *instorting...gevaar*.
- Een nare gebeurtenis die je niet kunt vermijden, heet het *nood...lot*.
- Als je hulp biedt aan personen in nood, heet dat een *redding...actie*.
- Een gebied waar er oorlog gevoerd wordt, is een *oorlog...gebied*.

OPDRACHT 3

Maak vier zinnen met het woord *waarnemen* in de tijd die voor de zin staat.

- v.t. ...
- v.v.t. ...
- v.t.t.t. ...
- o.t.t. ...

OPDRACHT 4

Maak er goede zinnen van en schrijf die zinnen in je schrift.

- Waarom (afwassen) jij altijd? Ik wil dat jij ook eens (afdrogen).
- Ik (opbellen) je om te (afspreken) wanneer je (vertrekken).
- Hij (wijsmaken) iedereen dat zijn vader al is (thuiskomen).
- Jullie (voorspellen) gisteren al dat de kennismaking is (uitstellen).

OPDRACHT 5

Schrijf het onderstreepte woord van de zin met de juiste accenttekens in je schrift.

Kies uit ´, ` of ^

- Zonder gene raapte hij met een plastic zakje de hondenpoep op.
- He, daar heb je Lovely met haar moeder.
- Ik moet altijd huilen bij die film, vooral bij de scene waarin het hondje doodgaat.
- Toen de hulpverleners terugkwamen uit het oorlogsgebied, wachtte een ontvangstcomite hen op.

TIP

Als je het woord **een** in de zin **alleen** uitspreken kan als 1, is een klemtoonteken niet nodig.

OPDRACHT 6

Lees elkaar om de beurt een zin voor. Bespreek steeds of het *een* of *één* moet zijn.

- De *een* heeft zwakke knieën, de ander flaporen.
- Het is me *een* paar keer gelukt.
- De chef heeft *een* en ander uitgelegd.
- Ik wil liefst maar *een* klontje suiker in de thee.

TERUGKIJKEN

Schrijf van elke les Spellen één ding op dat je nu beter hebt geleerd dan voordat je de les maakte.

- samenstellingen: ...
- werkwoorden: ...
- accenttekens: ...

Herhaling themawoorden

JE HERHAALT

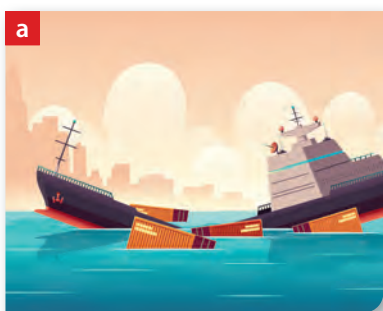
- de betekenis van de themawoorden van het thema In nood;
- de themawoorden gebruiken in een zin;
- andere woorden bij de themawoorden bedenken.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 2, 10 en 18 van dit thema.

OPDRACHT 1

Welk woord hoort bij de afbeelding? Schrijf het woord in je schrift.

OPDRACHT 2

Neem onderstaande tabel over in je schrift.

Schrijf de woorden in de juiste kolom. Let op: sommige woorden mogen op meerdere plekken.

de aardverschuiving - desastreus - dramatisch - de eruptie - het instortingsgevaar - het natuurgeweld - onmenselijk - onstuimig - de reddingsactie - de sanitaire voorziening - de scheepsramp - schipbreuk lijden - de slachtofferhulp - tragisch - verwerken - wegvagen - het vluchtelingenkamp - wonderbaarlijk

Door water en op zee	Hulp en opvang	Catastrofes	Beschrijven hoe iets is

OPDRACHT 3

Speel 'Dobbelwoord'. Doe het zo:

- Leerling 1 kiest een woord uit: bivakkeren - doorweekt - de eruptie - onmenselijk - onstuimig - overvallen worden door - sneuvelen - vermist zijn - waarnemen - wegvagen
- Iedereen schrijft het woord in zijn schrift.
- Leerling 2 gooit met de dobbelsteen en kijkt in de lijst wat jullie moeten doen.
- Iedereen tekent of schrijft dit in zijn schrift.
- Laat om de beurt zien wat je getekend of geschreven hebt. Bespreek samen of het goed is.
- Nu is een ander aan de beurt. Ga zo door tot de woorden op zijn.

1 stip: Maak een tekening erbij.

2 stippen: Schrijf een synoniem op.

3 stippen: Gebruik het woord in een zin.

4 stippen: Schrijf de betekenis op.

5 stippen: Schrijf een tegenstelling op.

6 stippen: Kies zelf!

OPDRACHT 4

a. Nummer de leerlingen uit je groepje.

b. Speel het 'Doorgeefspel'. Doe het zo:

- Zoek een woord uit de themalijsten van thema 4 en schrijf het woord op.
- Geef je schrift aan de leerling rechts van je.
- Lees het woord in het schrift dat je toegeschoven krijgt en schrijf de betekenis eronder. Geef het schrift weer door.
- Lees het woord en de betekenis in het schrift dat je nu toegeschoven schrijft. Schrijf er een voorbeeldzin onder. Geef het schrift door.
- Lees om de beurt voor wat in je schrift staat wat je nu voor je hebt. Bespreek samen of het goed is.
- Schuif alle schriften weer eenmaal door en je hebt je eigen schrift terug.

TERUGKIJKEN

Noteer uit elke les je eigen allermoeilijkste woorden. Maak zinnen met deze woorden.

Een actieplan maken

JE LEERT

- bijdragen aan een gesprek om een actieplan te ontwerpen;
- een actieplan presenteren.

INFORMATIE

Een actieplan maken

Vraag jezelf af:	Bijvoorbeeld
Voor welk (goed) doel voer je actie?	Geld inzamelen voor leesboeken op school.
Waaruit bestaat de actie?	Voorlezen bij jonge kinderen.
Wie organiseert het?	De leerlingen van leerjaar 8
Waar vindt het plaats?	Bij de jonge buurkinderen thuis.
Wanneer vindt het plaats?	Elke woensdagochtend of op woensdag na het eten in de maand maart.

OPDRACHT 1

- Voor welk (goed) doel wil je actievoeren? Brainstorm daarover. Brainstormen doe je zo:
 - bedenk zoveel mogelijk en zo gevarieerd mogelijk;
 - oordeel niet, lever geen kritiek;
 - ongewone ideeën mogen ook;
 - denk verder door op ideeën van anderen.
- Welke acties kun je bedenken? Brainstorm.

OPDRACHT 2

Denk voor jezelf na wat je het beste goede doel vindt en welke actie je de beste actie vindt. Schrijf je antwoorden op een briefje of in je schrift.

OPDRACHT 3

Maak samen een actieplan.
Volg het stappenplan.

Stappenplan actieplan maken

Stap 1: oriënteren

- Eenieder vertelt om de beurt wat hij een goed doel vindt en legt uit waarom hij dat vindt. De spreker wordt niet onderbroken. Daarna mogen anderen vragen stellen die de spreker beantwoordt.
- Overleg met je groepje wat je een goede actie vindt. Iedereen komt aan het woord en legt uit waarom hij die actie kiest.

Stap 2: besluiten

- Wat vinden jullie als groepje het beste goede doel? Kom samen tot een keuze. Zorg dat iedereen in het groepje het ermee eens is.
- Wat vinden jullie als groepje de beste actie? Kom samen tot een keuze. Zorg dat iedereen in het groepje ermee eens is.

Stap 3: aanvullen

Vul jullie actieplan aan. Laat iedereen aan het woord komen.

OPDRACHT 4

Presenteer je actieplan aan de groep. Ieder kan een ander onderdeel presenteren. Verdeel de taken. Maak zo nodig een spiekbrieftje voor jezelf.

TIP

Weet je het nog? Als je presenteert, let je op: stemgebruik (volume, tempo, verstaanbaarheid, intonatie), contact met publiek en houding.

ACTIE!

Laat je **sponsors** tijdens de avondvierdaagse.

Bak **cupcakes** voor een goed doel en verkoop jouw baksels op school.

Een middag **carwash** voor alle burens.

Haal geld op met een **snoeppauze**.

Goed in **gamen**? Organiseer een toernooi.

Ga voor een **Health Kick**, stop met chocola of een verslaving en laat je sponsoren.

Doe iets speciaals op 21 september (**Internationale dag van de Vrede**).

Organiseer een **loterij** of **veiling** met gesponsorde spullen.

Verpak kleine **cadeautjes** en verkoop ze als verrassingscadeautjes*.

Doe **knikkers** of **kraaltjes** in een doorzichtige kom. Laat het aantal raden.

Loop, zwem of **ren** een aantal kilometer en haal geld op.

Doe **klusjes** bij jou in de buurt. Vraag er een beetje geld voor.

Organiseer een **bingo** met prijzen.

* Stop in één pakje een 'Gouden' balletje. Wie het gouden balletje in zijn pakje vindt, krijgt een grotere prijs.

TERUGKIJKEN

Hoe zijn jullie in het groepje tot een gezamenlijke keuze gekomen over het doel?
Hoe zijn jullie in het groepje tot een gezamenlijke keuze gekomen over de actie?

THEMA

5

Energie

Een nieuw thema

JE ONDERZOEKT

- woorden en begrippen rond het thema Energie.
- wat je in dit thema gaat doen.

INFORMATIE

Het nieuwe thema is Energie. Misschien denk je bij energie meteen aan elektriciteit. En je merkt meteen hoe belangrijk die is, als er een stroomstoring is. Alle apparaten die op elektriciteit werken, doen het dan niet meer. Maar je kunt bij energie ook denken aan de kracht en zin die jijzelf of iemand anders heeft om iets te doen. In dit thema ga je met beide betekenissen van het woord energie aan de slag. Je leest over een school die zonnepanelen op het dak heeft, je leert wat een kattebelletje is en hoe je dat schrijft, je doet een *energizer* en je maakt een quiz. Daar krijg je vast heel veel energie van!

OPDRACHT 1

Dit thema over energie start met twee *energizers*. Dat zijn korte opdrachten waar je energie van krijgt.

- Bewegen met woordsoorten.
Schrijf de zinnen hieronder in je schrift.
 - Mijn oma heeft heel veel energie.
 - Zij is een heel actieve dame, vooral als ze bij haar familie is.
 - Dat vind ik leuk, want oude mensen kunnen nog heel veel. Mijn oma is daar een voorbeeld van.
 - Ik hoop dat ik later ook een vrolijke en energieke oma ben, zodat ik veel met mijn kleinkinderen kan spelen.
 Onderstreep de zelfstandig naamwoorden.
Omcirkel de werkwoorden.
Zet een stippellijn onder de bezittelijk voornaamwoorden.
- Luister naar de zinnen.
Buig met je lichaam naar voren als je een zelfstandig naamwoord hoort.
Knik met je hoofd als je een werkwoord hoort.
Zwaai met je armen, als je een bezittelijk voornaamwoord hoort.
- Telefoon.
Je leerkracht fluistert bij twee leerlingen een zin in het oor. Zij fluisteren de zin door. De laatste twee leerlingen zeggen wat ze hebben gehoord. Is de zin hetzelfde?

OPDRACHT 2

Blader door de lessen van dit thema. Schrijf de antwoorden op de vragen op.

1. In welke les maak je een quiz?
2. Is het swoensdags, 's woensdags of s'woensdags? Weet je het niet? Zoek het dan op in les 17.
3. In welke les schrijf je een kattenbelletje?
4. Schepen op zee kunnen met seinlampen met elkaar communiceren. Dat heet morsetaal. In welke les leer je meer over morsetaal en andere lichttaal?
5. In welke les staat een infographic over groene energie?
6. Ben jij vaak moe of heb je juist heel veel energie? In welke les lees je de tekst 'Altijd moe'?
7. In welke les houd je een presentatie over energie en milieu?
8. Je hebt net twee energizers gedaan. In welke les doe je er nog meer?
9. Wat doe jij om energie te besparen? In welke les ga je hierover discussiëren?
10. Weet jij wat 'ongelimiteerd' betekent? Zo nee, zoek het antwoord op in les 2.

TERUGKIJKEN

Je hebt het thema bekeken. Wat denk jij?

Nou, van dit thema krijg ik wel energie!

of

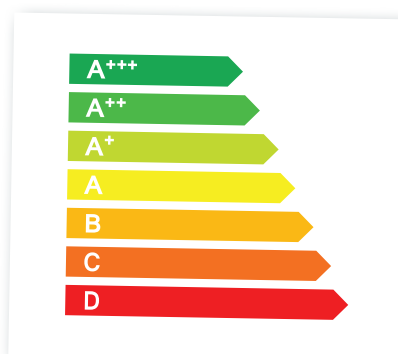
Help! Van dit thema daalt mijn energieniveau flink.

JE LEERT

- de betekenis van 15 nieuwe woorden bij het thema Energie herkennen;
- synoniemen van de themawoorden bedenken.

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
afhangen van	bepaald worden door	Het hangt van mijn humeur af of ik meega of niet.
het decennium	periode van tien jaar	Sinds het afgelopen decennium is er steeds meer aandacht voor het milieu.
de energiebesparing	vermindering van het verbruik van energie	Dankzij de energiebesparing verbruikt ons gezin minder stroom wat ook is te zien aan onze lagere stroomrekeningen.
het energielabel	label (een soort etiket) dat laat zien hoe energiezuinig een product of gebouw is	De wasmachine heeft een energielabel waarop je kunt zien of het apparaat zuinig is of juist veel stroom verbruikt.
de energieleverancier	bedrijf dat elektriciteit levert aan klanten	Ons land heeft één energieleverancier, namelijk de N.V. Energie Bedrijven Suriname.
de energierekening	rekening voor de levering van energie door een energiebedrijf	Hij schrok van het hoge bedrag op de energierekening en deed meteen de airco uit.
geregeld	vaak	Hij is graag in beweging en doet geregeld aan voetbal.
inzicht krijgen in	iets gaan begrijpen door bepaalde informatie	Door veel onderzoek te doen, kreeg uitvinder Nicola Tesla inzicht in de werking van wisselstroom.
de ledlamp	energiezuinige lamp	Een ledlamp verbruikt minder stroom dan een gloeilamp.
de maandlast	bedrag dat maandelijks betaald wordt voor terugkerende kosten zoals huur, verzekering of water	Als je weinig energie verbruikt, gaan je maandlasten omlaag.

het energielabel

de meterstand	getal op de energiemeter dat aangeeft hoeveel energie verbruikt	Als u niet thuis bent als de meteropnemer langskomt, kunt u de meterstand ook zelf doorgeven.
ongelimiteerd	onbeperkt, zonder limiet of beperking	Met dit abonnement kun je ongelimiteerd bellen.
(op) stand-by zetten	een elektrisch apparaat niet helemaal uitschakelen, zodat het snel weer aan kan	Je kunt veel elektriciteit besparen door een apparaat helemaal uit te doen in plaats van op stand-by te laten staan.
periodiek	iets wat regelmatig terugkeert	Het energiebedrijf is verplicht periodiek de meteropname te doen.
het zonnepaneel	dunne plaat waarmee uit zonlicht energie wordt gemaakt	Dankzij de zonnepanelen op het dak heeft de familie Rasmus ook elektriciteit bij stroomuitval.

OPDRACHT 1

Oefen met je duopartner de woorden uit de woordenlijst. Doe het zo:

Stap 1: Leerling 1 legt zijn schrift op de woorden uit de woordenlijst.

Stap 2: Leerling 2 legt zijn schrift op de betekenissen en voorbeelden uit de woordenlijst.

Stap 3: Leerling 1 leest één van de betekenissen voor. Leerling 2 bedenkt welk woord het is. Controleer samen of het goed is.

Stap 4: Daarna leest leerling 2 een woord voor. Leerling 1 bedenkt welke betekenis erbij hoort. Controleer samen of het goed is.

Doe stap 3 en 4 vijf keer.

OPDRACHT 2

Schrijf het onderstreepte woord of woorddeel in je schrift. Welk woord uit de woordenlijst betekent ongeveer hetzelfde? Schrijf het erachter.

- In de laatste tien jaar van de vorige eeuw, werd de smartphone steeds belangrijker.
- Tegenwoordig zijn veel mensen afhankelijk van hun telefoon, ze hebben hem vaak nodig.
- De kosten voor het telefoonabonnement, horen voor veel mensen bij de maandelijkse uitgaven.
- Met sommige abonnementen kun je zo vaak als je wilt en zonder beperking bellen,
- En wie geen abonnement heeft, kan zijn saldo regelmatig opwaarderen.
- Of je batterij snel leeg raakt of niet, wordt bepaald door hoe intensief je het toestel gebruikt.
- Er zijn apps waarmee je informatie krijgt over je verbruik.

OPDRACHT 3

Kies uit de woordenlijst steeds een woord dat in een zin hieronder past. Schrijf de volledige zin in je schrift.

Als je de informatie van de verschillende ... vergelijkt, zie je welk apparaat zuiniger is.

Door apparaten met een hoog energieverbruik te vervangen door zuinige apparaten, kun je aan ... doen.

We hebben alle gloeilampen vervangen door

Ook laten we apparaten niet meer ... staan, maar zetten we ze nu echt uit.

Mijn vader wil ook ... kopen, zodat hij de energie van de zon kan gebruiken.

Gisteren kwam de meteropnemer. Hij was erg verbaasd toen hij de ... zag.

Ik denk dat de hoogte van onze deze maand erg zal meevallen. We hoeven zeker niet veel te betalen.

Dat is voor ons erg prettig, maar de ... zal het wel jammer vinden.

OPDRACHT 4

Welke vier themawoorden hebben te maken met tijd? Schrijf ze in je schrift en maak er zinnen mee.

OPDRACHT 5

Speel Ja of nee.

Kies allemaal een woord uit de woordenlijst en schrijf dit in je schrift. Zorg dat de anderen het woord niet zien. Ze moeten straks raden wat je woord is.

Degene die het eerste jarig is, gaat staan. Die mag alleen 'ja' of 'nee' zeggen.

De anderen stellen om de beurt een gesloten vraag om te ontdekken welk woord de staande leerling opgeschreven heeft.

Als je denkt dat je het woord weet, mag je het zeggen als je aan de beurt bent. Let op: Je mag maar één keer raden.

Is het fout, dan doe je niet meer mee, de anderen gaan dan verder.

Is het goed, dan mag jij gaan staan en dan begint het spel opnieuw.

Wissel steeds van rol. Herhaal het spel tot alle woorden geweest zijn.

TERUGKIJKEN

Maak met elk van de volgende woorden en woordgroepen een zin: de meterstand - geregeld - inzicht krijgen in.

Zorg dat de betekenis in de zin duidelijk is.

3

Bruikbare informatiebronnen

JE LEERT

- vaststellen of een tekst bruikbaar is als informatiebron.

INFORMATIE

Om te weten of een tekst (of een deel daarvan) **bruikbaar** is als **informatiebron**, hoef je niet meteen de hele tekst intensief te lezen, maar lees je de tekst **oriënterend**. Daarmee wordt bedoeld:

- Je kijkt naar de titel, schrijver, foto's en plaatjes, tussenkopjes, de inleiding en naar opvallende woorden.
- Je bepaalt de **soort tekst** (bijvoorbeeld informatief).
- Je bepaalt **het onderwerp** van de tekst.
- Je beoordeelt of de informatie in de tekst belangrijk is voor het onderwerp en het **doel** waar jij het voor wil gebruiken.
- Je beoordeelt of de tekst **betrouwbaar** is: Wie schreef het of van welke organisatie is het afkomstig? Welke bedoeling had de schrijver met de tekst? Is die persoon of organisatie geloofwaardig en betrouwbaar?

OPDRACHT 1

Stel dat je een korte spreekbeurt wil houden over energiebesparing.

In je spreekbeurt wil je over de volgende drie deelonderwerpen vertellen:

1. Wat is energiebesparing?
2. Waarom is energiebesparing nodig?
3. Op welke manieren kun je energie besparen?

Je zoekt informatiebronnen en vindt de teksten 1a tot en met 1d.

Je hoeft de teksten nog niet te lezen.

- a. Welke tekst lijkt je op het eerste gezicht het meest geschikt als informatiebron?
Schrijf de letter van de tekst op.
- b. Waarom? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 2

Lees de teksten 1a tot en met 1d oriënterend.

- a. Schrijf de letters a tot en met d onder elkaar op.
Schrijf achter elke letter op wat het onderwerp van de tekst is.
- b. Schrijf achter elke letter ook op wat de tekstsoort is.
Kies uit: informatieve tekst, activerende tekst of overhalende tekst.
- c. Leg uit waarom activerende teksten en overhalende teksten minder bruikbaar zijn als informatiebron.

OPDRACHT 3

Beoordeel of de informatie in de tekst belangrijk is voor het onderwerp en de deelonderwerpen van je spreekbeurt.

Bespreek dit eerst samen en schrijf daarna kort het antwoord in je schrift.

Bespreek bij elke tekst:

- a. Bij welk deelonderwerp past de tekst (zie opdracht 1)?
- b. Staat er in de tekst informatie die belangrijk is bij het deelonderwerp?
Leg uit waarom wel of waarom niet.

OPDRACHT 4

Beoordeel de betrouwbaarheid van de teksten.

Bespreek dit eerst samen. Schrijf daarna kort het antwoord in je schrift.

Bedenk bij elke tekst:

- Welke persoon of organisatie heeft de tekst geschreven?
- Welke bedoeling heeft de schrijver met de tekst?
- Welke tekst vind jij het minst betrouwbaar of geloofwaardig?

Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 5

Bekijk je antwoorden bij opdracht 2, 3 en 4.

- Welke teksten vind jij bruikbaar als informatiebron voor je spreekbeurt?
- Schrijf alleen de letters ervan op.
- Kijk nog eens naar je deelvragen. Heb je met deze informatiebronnen voldoende informatie om op alle deelvragen een antwoord te vinden?
- Hoe zou je verder zoeken? Welke zoektermen gebruik je dan?

tekst 1a

Een lagere energierekening?

Het is goed om periodiek naar de meterstand te kijken. Daarmee krijgt u snel inzicht in uw energieverbruik.

De volgende vijf tips zullen u helpen om zuiniger om te springen met uw energieverbruik.

Breng vandaag nog uw energieverbruik en uw maandlasten omlaag.

1 Zet de televisie écht uit

Zet de televisie en andere apparatuur niet op stand-by, maar schakel die helemaal uit of trek de stekker uit het stopcontact.

2 Haal opladers uit het stopcontact

Laat opladers van mobiele telefoons, laptops en tablets niet in het stopcontact zitten. Die blijven stroom verbruiken, ook wanneer ze niet aan het opladen zijn.

3 Stel de temperatuur van uw airco niet lager in dan nodig

Hoe lager de temperatuur; hoe meer stroom de airconditioner verbruikt.

Stel bijvoorbeeld uw airco in op 24 graden in plaats van 18 graden. Laat de airco ook niet ongelimiteerd aan. Als u langere tijd niet thuis bent, kan de airco uit.

4 Let op het energielabel

Bij de aankoop van apparaten kunt u kiezen voor een apparaat dat minder stroom verbruikt, als u let op het energielabel.

5 Kies voor ledlampen

Een ledlamp verbruikt 85% minder stroom dan een gloeilamp. Bovendien heeft een ledlamp een veel langere levensduur dan een gewone lamp.

tekst 1b

Basisschool neemt zonnepanelen en lespakket in gebruik

De Johannes Kwamie school in het dorp Nieuw-Koffiekamp in het binnenland van Suriname, heeft zonnepanelen en een lespakket in gebruik genomen.

Het dorp Nieuw-Koffiekamp ligt in de binnenlanden van ons land. Brandstof uit de stad is duur en er wordt niet constant elektriciteit aangeleverd. Waardoor er geregeld geen stroom was. Daarom is er gekozen voor zonne-energie als energiebron. De zonne-

panelen zijn bevestigd op het dak van het ICT-lokaal. De computers, lampen en de airconditioner in dit lokaal werken op zonne-energie.

Er is een bijpassend lespakket over energie voor de leerlingen. Ze krijgen nu les in hoe de zonnepanelen werken en hoe zij op een bewuste en milieuvriendelijke manier met hun omgeving om kunnen gaan.

[Bron: Dagonline]

tekst 1c

Uw eigen energie met Sunny Times

Zonne-energie is niet alleen gratis, die is ook nog eens heel duurzaam. Met zonnepanelen van Sunny Times wekt u voldoende stroom op voor uw huishouden. U bent niet langer afhankelijk van uw energieleverancier.

De hoeveelheid stroom hangt af van het type zonnepaneel dat u kiest en de stand van uw woning en het dak. Maar u heeft zeker uw investering in één decennium eruit!

Benieuwd naar de mogelijkheden en prijzen?

Vraag hier uw informatiepakket aan.

tekst 1d

Energiebesparing

Energiebesparing is het proberen minder energie te verbruiken. Je kunt dat doen omdat je minder geld wilt betalen of omdat je het milieu wilt sparen. Minder energie gebruiken is ook beter voor de gezondheid van mensen, omdat er bijvoorbeeld minder geluidshinder en minder luchtvervuiling is.

Manieren om energie te besparen zijn bijvoorbeeld minder elektrische apparaten gebruiken of zuinigere apparaten gebruiken. Heel goed en verstandig is ook om led-lampen te gebruiken. Dan bespaar je zo wel 50% aan energie.

TERUGKIJKEN

Is je keuze in opdracht 1 hetzelfde gebleven, nadat je de teksten oriënterend hebt gelezen? Leg je antwoord uit.

Wederkerend voornaamwoord

JE LEERT

- het wederkerend voornaamwoord in een zin herkennen en benoemen;
- het wederkerend voornaamwoord op de juiste manier gebruiken;
- alle woordsoorten in een zin herkennen en benoemen.

INFORMATIE

Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort.

Wederkerend voornaamwoord

Een wederkerend voornaamwoord is een voornaamwoord dat bij een werkwoord hoort. Het past zich aan het onderwerp van de zin aan.

Persoonlijk voornaamwoord	Wederkerend voornaamwoord
ik	me
je	je
u	zich
hij, zij	zich
wij	ons
jullie	je
zij	zich

Voorbeelden:

Wij verheugen **ons** op het feestje. (zich verheugen)

Ik was **me** bij de kraan. (zich wassen)

De mannen vergissen **zich**. (zich vergissen)

OPDRACHT 1

Lees de zinnen. Schrijf steeds de zinnen met het juiste wederkerend voornaamwoord in je schrift.

- Ik concentreer ... op mijn werk.
- Gillian haast ... naar school.
- Je stelt ... aan!
- We spannen ... in om het werk op tijd af te krijgen.

OPDRACHT 2

Lees de zinnen. Schrijf de wederkerende voornaamwoorden die erin staan in je schrift.

- We zetten ons in om zoveel mogelijk aan energiebesparing te doen in ons huis.
- Mijn vader verbaast zich over de hoogte van de energierekening.
- Hij windt zich op over de maandlasten.
- Ik bemoei me er maar niet mee.

OPDRACHT 3

Schrijf de zinnen over. Schrijf onder elk woord welke woordsoort het is. Gebruik de afkortingen en de infographic Woordsoorten.

- a. Ik vraag me af of een ledlamp echt zuinig is.
- b. Jullie zetten je in om je energierekening te verlagen.
- c. De centrale om energie op te wekken met waterkracht bevindt zich in Brokopondo.

TERUGKIJKEN

Welke vijf soorten voornaamwoorden ken je nu?

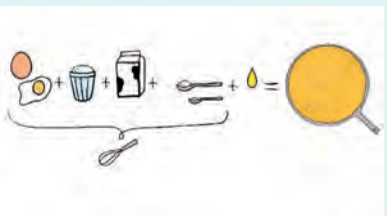
JE LEERT

- wat beeldtaal is;
- wanneer beeldtaal wordt gebruikt;
- hoe beeld en tekst op een slimme manier met elkaar kunnen samenwerken.

INFORMATIE

Als je het over taal hebt, dan denk je meestal aan woorden en zinnen met een bepaalde betekenis. We kunnen zinnen en woorden zeggen, schrijven, lezen en begrijpen. We gebruiken taal om ons uit te drukken.

Je kunt ook iets vertellen zonder woorden. Bijvoorbeeld met een foto, een tekening of een plaatje. Dit noem je beeldtaal.

Beeldtaal en openbare ruimtes	Beeldtaal en reclames	Beeldtaal en uitleg
Beelden spreken vaak voor zich. Beeldtaal wordt meestal direct door mensen begrepen, ook al spreken ze een andere taal. Je ziet beeldtaal vaak op plekken waar veel mensen komen. Bijvoorbeeld op straat, in restaurants, op school of op het vliegveld.	Reclamemakers gebruiken ook beeldtaal. Dat doen ze door een bepaalde sfeer op te roepen of uitstraling mee te geven aan beeld. Zo zorgen ze ervoor dat je het product nog meer wilt kopen.	In recepten en gebruikershandleidingen wordt ook vaak beeldtaal gebruikt. Volg de getekende instructies en je weet precies wat je moet doen, zonder dat er een woord of zin is geschreven.
		

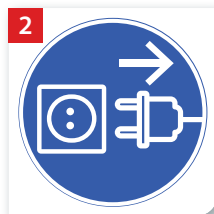
OPDRACHT 1

In dit taalboek zit ook beeldtaal, zelfs bij deze opdracht.

- Waar zie je beeldtaal bij deze opdracht? Schrijf het op.
- Wat weet je over deze opdracht door naar de beeldtaal te kijken?

OPDRACHT 2

Een plaatje zegt soms meer dan duizend woorden.
Schrijf op wat deze borden jou vertellen.

OPDRACHT 3

Hieronder zie je een stappenplan. Waarover gaat het?

- Bedenk een goede titel bij dit stappenplan.
- Schrijf bij elke pictogram een korte zin op.

stap 1	stap 2	stap 3	stap 4	stap 5
				

OPDRACHT 4

Deze foto's zijn gemaakt voor de reclame van een ice cream fabrikant.

- Schrijf op hoe de fabrikant de kopers probeert te verleiden tot het kopen van zijn ice cream?
- Welke vind jij de beste foto? Leg uit waarom.

TERUGKIJKEN

Waar is een goede plek om het stappenplan van opdracht 3 in de school op te hangen?

JE LEERT

- bij verschillende situaties aangeven welke Surinaamse thuistaal je het meest gebruikt;
- aangeven welk gevoel je hebt bij het gebruik van een taal;
- in elke situatie een of meer woorden opschrijven in de taal die je dan spreekt.

INFORMATIE

De meeste Surinamers kunnen meer dan één taal spreken. Toch zal je merken dat het gebruik van die talen afhangt van de situatie en de persoon tot wie men spreekt. Zo spreekt de leerkracht op school over het algemeen Nederlands met de leerlingen. Een aannemer, die met zijn arbeiders bezig is een huis te bouwen, spreekt meestal Sranan met de arbeiders. Als de aannemer en de arbeiders allemaal Samaaka zijn, zullen ze waarschijnlijk voornamelijk Samaaka onderling spreken.

Precies zeggen wat je bedoelt, gaat bij de ene taal makkelijker dan bij de andere. Dit hangt natuurlijk ook van het onderwerp af. Misschien ken je in de ene taal meer woorden die te maken hebben met het onderwerp, dan in de andere taal.

Als je je niet goed kan uitdrukken in een bepaalde taal, maakt dat je onzeker. Je voelt je dan ongemakkelijk en houdt liever je mond. Dat is jammer, want juist door te praten, kan je je taalvaardigheid verder ontwikkelen.

OPDRACHT 1

Bekijk de afbeeldingen.

- Schrijf de letter van de afbeeldingen onder elkaar in je schrift.
- Geef aan welke taal je het meest gebruikt in die situatie. Schrijf je antwoord op.
- Teken de emoticon die voor jou het meest van toepassing is erbij.

	Emoticon 1 Dit teken wil zeggen dat je het prettig vindt om deze taal te praten. Je kan makkelijk de woorden en zinnen vinden om te zeggen wat je wil zeggen. Je kan grapjes maken in deze taal. Je kan je gevoelens uiten in deze taal. Bijvoorbeeld als je iets leuk vindt, maar ook als je boos bent.
	Emoticon 2 Dit teken wil zeggen dat je in deze taal wel een gesprek kan voeren, maar het blijft formeel en afstandelijk. Je maakt geen grapjes in deze taal. Je praat liever niet over je gevoelens in deze taal.
	Emoticon 3 Dit teken wil zeggen dat je je niet zo op je gemak voelt als je deze taal spreekt. Je kan niet makkelijk de woorden en zinnen vinden om te zeggen wat je wilt zeggen. Je vindt het moeilijk om in deze taal je gevoelens te uiten.

OPDRACHT 2

Bij de plaatjes horen een of meer woorden. Hieronder zijn de woorden in het Nederlands. Als je hebt aangegeven dat je een andere taal gebruikt dan het Nederlands, vertaal de woorden.

	Nederlands	Jouw taal
A	naast mij	
B	naast mij	
C	cassavepap	
D	boek	
E	je bent lief	
F	winnen	
G	vroeger	
H	het (hoofd)haar	
I	betalen	

OPDRACHT 3

Zoek de juiste woorden bij de woorden die je hebt ingevuld bij 'jouw taal' in opdracht 2. Schrijf de zinnen in je schrift en vul het ontbrekende woord in.

1. ..., dat is belangrijk als ik een wedstrijd speel.
2. Ik wilde je al lang zeggen, ...
3. ... was alles beter.
4. De ... is lekker zoet.
5. ... van haar zusje is mooi in een vlecht.
6. Kom hier zitten, ...

OPDRACHT 4

- a. Bedenk nog een situatie waarin je het liefst jouw thuistaal spreekt. Schrijf het in je schrift.
- b. Welke woorden gebruik je in die situatie? Schrijf ze op.

TERUGKIJKEN

In welke situatie voel jij je ongemakkelijk als je niet jouw thuistaal kan spreken? Wat doe je dan? Wat kun je doen om je zekerder te voelen?

JE LEERT

- intensief luisteren.

Je kunt op verschillende manieren luisteren:

Globaal luisteren	Je wilt weten wat voor soort tekst het is. Je luistert of je tekstenmerken herkent. En om te weten of de tekst interessant voor je is.
Gericht luisteren	Je wilt iets specifiek weten, bijvoorbeeld een aanvangstijd of een plaats of een naam. Je let alleen op wat je wilt weten.
Kritisch luisteren	Je vraagt jezelf af: klopt dit? Is dit een mening of een feit? Klopt dit argument? Moet ik dit geloven?
Intensief luisteren	Je luistert nauwkeurig om zoveel mogelijk informatie te onthouden om het bijvoorbeeld te kunnen navertellen.

Er zijn verschillende soorten teksten, ieder met een eigen doel:

Soort tekst	Doel van de tekst	Voorbeeld
een instruerende tekst	vertelt je precies wat je moet doen.	handleiding, recept
een informatieve tekst	wil je iets meedelen	artikel in een krant of tijdschrift, schoolboek, website
een amuserende tekst	wil je vermaken.	leesboek, stripverhaal, mop, gedicht
een activerende tekst	wil je aansporen tot een bepaalde actie	uitnodiging, advertentie, reclamefolder
een overhalende tekst	wil je mening beïnvloeden	betog, recensie, folder van een politieke partij

OPDRACHT 1

Kies steeds uit: globaal - gericht - kritisch - intensief

- Je gaat luisteren naar een tekst om te weten wat voor soort tekst die is. Hoe luister je?
- Je gaat naar een tekst luisteren om daarna vragen erover te kunnen beantwoorden. Hoe luister je?

OPDRACHT 2

Luister naar de tekst.

- Wat voor soort tekst is het? Kies het juiste antwoord.
 - informatief
 - instruerend
 - overhalend
 - activerend
 - amuserend
- Wat is het doel van de tekst?

OPDRACHT 3

Luister naar fragment 1 van de tekst. Schrijf de antwoorden op.

- Welke andere naam gebruiken wij in Suriname voor elektriciteit?
- Wat is de grootste elektriciteitscentrale van ons land?
- Hoe gaat de elektriciteit naar de districten?
- Hoe weet je hoeveel stroom je thuis verbruikt?

OPDRACHT 4

Schrijf de letters van de zinnen onder elkaar in je schrift. Luister dan naar het tekstfragment. Schrijf achter de letters of de zin waar is of niet waar.

- Als een apparaat op 'stand-by' staat, verbruikt het geen energie.
- Als niemand meer in de kamer is, is het beter de apparaten in de kamer uit te doen.
- Energiezuinige apparaten herken je aan hun energielabel.
- Een gloeilamp verbruikt 85% minder energie dan een ledlamp.

OPDRACHT 5

Leg uit wat energiebesparing met het milieu te maken heeft. Luister naar elkaars reacties en vul dan om de beurt aan.

TERUGKIJKEN

Hoe heb je tijdens deze les geluisterd?

Een kattebelletje schrijven

JE LEERT

- wat een kattebelletje is;
- een kattebelletje schrijven.

INFORMATIE

Wil je iemand iets helpen herinneren, meedelen of vragen? Dan kun je een **kattebelletje** schrijven. Een kattebelletje is een memo oftewel een kort briefje. Dit briefje plak je ergens op waar het goed te zien is voor degene voor wie het bestemd is.

In een kattebelletje:
gebruik je informele taal;
schrijf je korte zinnen;
houd je het bericht kort.

Voorbeelden van kattebelletjes:

OPDRACHT 1

- Lees het bericht voor de buurman.
- Is dit bericht een kattebelletje? Kies het juiste antwoord.
 - Ja, want er is formeel taalgebruik, er staan lange zinnen en het bericht is lang.
 - Ja, want er is informeel taalgebruik, er staan korte zinnen en het bericht is kort.
 - Nee, want er is formeel taalgebruik, er staan lange zinnen en het bericht is lang.
 - Nee, want er is informeel taalgebruik, er staan korte zinnen en het bericht is kort.

OPDRACHT 2

Maak van het bericht in opdracht 1 een kattenbelletje.

- Denk na over hoe je informele taal kunt gebruiken, bijvoorbeeld voor de aanhef en de groet.
- Schrijf het kattenbelletje in je schrift.

OPDRACHT 3

Hoe kunnen mensen zelf energie besparen, thuis, op school of op het werk?

- Bedenk om de beurt een bespaartip tot je er zes hebt.
- Verdeel de tips onder elkaar. Schrijf ieder drie kattenbelletjes met een tip.
- Wissel de kattenbelletjes met elkaar uit. Verbeter de teksten van je duopartner als dat nodig is.
- Schrijf de kattenbelletjes op post-it's of kleine briefjes. Schrijf je naam eronder.
- Hang ze in de klas op.

TIP

Denk terug aan de tips voor energiebesparing in les 7.

OPDRACHT 4

Lees de kattenbelletjes die jullie hebben geschreven. Bespreek in je groepje de vragen:

Welke bespaartips vinden jullie nuttig?

Is er informele taal gebruikt?

Zijn er korte zinnen gebruikt?

Is het bericht kort?

TERUGKIJKEN

Welke antwoorden passen bij jou? Je mag ook zelf een antwoord bedenken.

Ik vind het schrijven van een kattenbelletje:

nuttig / leuk / onnodig / handig / raar / ouderwets / ...

Wederkerende werkwoorden

JE LEERT

- wat een wederkerend werkwoord is en hoe je het vervoegt.

INFORMATIE

Een **wederkerend werkwoord** is een werkwoord dat een wederkerend voornaamwoord bij zich heeft:

• Ik erger me. • Jij ergert je. • U ergert u / zich. • Hij/zij ergert zich.	• Wij ergeren ons. • Jullie ergeren je. • Zij ergeren zich.

Er zijn twee soorten:

Verplichte wederkerende werkwoorden	Toevallige wederkerende werkwoorden
hebben <u>altijd</u> een wederkerend voornaamwoord bij zich. Je kunt 'me' in de volgende zin dus niet weglaten: • Ik vergis me daarin.	kunnen <u>met en zonder</u> wederkerend voornaamwoord voorkomen, zoals: • Hij wast zich. • Hij wast zijn kleren.

TIP

Denk aan het volgende ezelsbruggetje: je kunt niet iemand anders vergissen (verplicht wederkerend werkwoord), maar iemand anders wassen kan wel (toevallig wederkerend werkwoord)

OPDRACHT 1

- Lees om de beurt een _____ zin en vul het wederkerend voornaamwoord in. Schrijf het wederkerend voornaamwoord in je schrift.
 - De leden van de band stellen ... kort voor.
 - Ik weet niet waarom ik ... daarvoor zou moeten schamen.
 - Jullie haasten ... toch wel om op tijd te komen?
 - Mijn zus en ik vervelen ... nooit.
 - Hij herinnert ... niet wat hij had gegeten.
 - Sorry hoor, maar u vergist
- Lees om de beurt een zin en zeg of er een wederkerend werkwoord in staat. Schrijf alleen de wederkerende werkwoorden (bijvoorbeeld: zich wassen) in je schrift. Zet steeds een streep onder het wederkerend voornaamwoord.
 - Ik erger me aan haar gezeur over energiebesparing.
 - Geen van de apparaten in huis mag nog op stand-by staan.
 - Je ouders zetten zich gewoon in voor een lager stroomverbruik.
 - Niet gek hoor; hun maandlast voor stroom hangt af van het verbruik.
 - En als ik me niet vergis, krijgen zij de rekening en niet jij.
 - Sorry, je hebt gelijk. Ik realiseer me dat nu ook.

OPDRACHT 2

- a. Schrijf de zinnen op en onderstreep het wederkerend voornaamwoord.
 1. Dewi kleedt zich altijd volgens de laatste trends.
 2. Ze beeldt zich in dat ze anders niet over straat kan.
 3. Haar oudste zus vermaakt zich daar stiekem over.
 4. Zij schaamt zich niet voor confectiekleding die niet meer in de mode is.
- b. Maak van elke zin die je bij opdracht 2a opschreef een voorbeeldzin zonder wederkerend voornaamwoord.

TIP

Kijk naar het voorbeeld van *wassen* in het informatieblokje.

OPDRACHT 3

Bespreek opdracht 2. Verbeter zo nodig je fouten.

OPDRACHT 4

- a. Bedenk twee zinnen. In zin 1 gebruik je het werkwoord *amuseren*; in zin 2 het wederkerende werkwoord *zich amuseren*. Schrijf beide zinnen op.
 1. ...
 2. ...
- b. Doe hetzelfde met de werkwoorden *bezeren* en *zich bezeren*:
 1. ...
 2. ...
 en met *scheren* en *zich scheren*.
 1. ...
 2. ...
- c. Zet in je zinnen steeds een streep onder het wederkerend voornaamwoord.

TERUGKIJKEN

Vertel in je eigen woorden wat een wederkerend werkwoord is.

JE LEERT

- de betekenis van 15 nieuwe woorden bij het thema Energie in zinnen invullen.

INFORMATIE

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
het atoom	kleinste deeltje van een stof dat nog de eigenschappen heeft van die stof	Een waterdruppel bevat ongeveer 6000 triljoen (een 6 met 21 nullen) atomen.
de biomassa	plantaardig en dierlijk restmateriaal dat gebruikt wordt om energie mee te maken	De biomassa die overblijft na het bewerken van suiker, kan gebruikt worden om elektriciteit te maken.
de dieselcentrale	bedrijf waar energie gemaakt wordt uit diesel	De dieselcentrale moet sluiten, omdat deze voor veel milieuvervuiling zorgt.
duurzaam	Duurzaamheid is een breed begrip, maar het komt er in het kort op neer dat in een duurzame wereld mens, milieu en economie met elkaar in evenwicht zijn, zodat we de aarde niet uitputten	Met behulp van zon, wind en water kun je duurzaam energie maken.
de fossiele brandstof	brandstof die ontstaat uit resten van planten of dieren, zoals aardolie (vloeibaar) en steenkool (versteend)	Aardolie, een fossiele brandstof, behoort tot de exportproducten van ons land.
de kernenergie	energie die vrijkomt door een chemische reactie in een stof.	Bij de productie van kernenergie ontstaat radioactief materiaal, dat gevaarlijk is voor de gezondheid.
de milieuactivist	iemand die demonstreert en actie voert voor het behoud van het milieu	De milieuactivist protesteerde tegen zandopgravingen op Braampunt.
de olieraffinaderij	bedrijf dat producten maakt uit ruwe aardolie zoals benzine, kerosine, petroleum en smeerolie	Ruud werkt in de olieraffinaderij van Staatsolie op de afdeling waar de aardolie verwarmd wordt.

de fossiele brandstof

de turbine

de windenergie

onbeperkt	grenzeloos, zonder belemmering, ongelimiteerd	Je kunt onbeperkt gebruikmaken van de energie van de zon, want die raakt niet op.
de opslag	het bewaren	Voor de opslag van energie wordt een batterij of accu gebruikt.
opwekken	laten ontstaan, veroorzaken	Het doel van de Afobakadam is om elektrische energie op te wekken.
de opwekking	het doen ontstaan (van energie)	Er wordt gezocht naar een opwekking van energie die niet slecht is voor het milieu.
de turbine	machine die kracht van water, wind of stoom omzet in elektrische energie	Bij Galibi waait het veel, daar zou een windturbine prima werken.
uitsluitend	alleen, enkel	Romario streeft ernaar om uitsluitend zuinige apparaten te kopen en geen energie te verspillen.
de windenergie	energie die via een windmolen gewonnen wordt uit bewegende lucht	Als het waait kun je windenergie opwekken met een molen.

OPDRACHT 1

Welk woord past in de zin? Schrijf dat woord in je schrift.

- Suriname heeft veel landbouwgronden waar *biomassa* / *kernenergie* mee geproduceerd kan worden.
- Mijn nicht Rebecca laat zonnepanelen plaatsen op het dak van haar huis voor de *opslag* / *opwekking* van energie.
- Bij kernenergie worden *atomen* / *fossiele brandstoffen* gesplitst.
- Wind als energiebron raakt niet op, die kun je *onbeperkt* / *uitsluitend* gebruiken.
- Het grote schip leverde ruwe olie af bij de *turbine* / *olieraffinaderij*.

OPDRACHT 2

Welke van de twee zinnen is waar? Schrijf de letter die daarachter staat in je schrift.
Welk woord lees je?

Biomassa zijn resten van planten en dieren waaruit energie opgewekt wordt.	S
Biomassa zijn brandstoffen die ontstaan uit versteende resten van planten en dieren.	H
Bij duurzaam toerisme betaalt de vakantieganger zo min mogelijk voor zijn reis.	A
Duurzaam toerisme houdt rekening met bescherming van natuur en milieu.	T
Fossiele brandstoffen zijn energiebronnen die kunnen opraken.	R
Fossiele brandstoffen zijn energiebronnen die niet kunnen opraken.	I
De milieuactivist roept de regering op om windturbines te plaatsen.	O
De milieuactivist roept de regering op om dieselcentrales te bouwen.	E
Onbeperkt is een ander woord voor uitsluitend.	P
Onbeperkt is een ander woord voor grenzeloos.	O
Producten als benzine en smeerolie worden gemaakt in een olieraffinaderij.	M
Biomassa wordt verwerkt in een dieselcentrale.	N

OPDRACHT 3

Bedenk samen welk woord er niet bij hoort en leg aan elkaar uit waarom. Schrijf dat woord in je schrift.

- a. de biomassa - duurzaam - de fossiele brandstof - de windenergie
- b. de atoom - de kernenergie - de opwekking - de turbine

OPDRACHT 4

Speel het spel.

- a. Geef elke groepsgenoot een nummer van 1 tot en met 4.
- b. Leerling 1 kiest een themawoord en zegt dit hardop.
- c. Leerling 2 legt in eigen woorden uit wat het woord betekent.
- d. Leerling 3 controleert de betekenis.
- e. Leerling 4 maakt een zin met het themawoord.
- f. Overleg met elkaar of de zin goed is.
- g. Schrijf de zin in je schrift en onderstreep het themawoord.
- h. Wissel van rol totdat iedereen in de groep een themawoord heeft uitgekozenen.

TERUGKIJKEN

Kijk nog eens naar de themawoorden. Weet je welke woorden met duurzame energie te maken hebben?

11

Verbanden leggen

JE LEERT

- verbanden leggen tussen informatie uit een tekst met wat je al weet.

INFORMATIE

Het is handig om je bij het lezen steeds af te vragen:

- Wat weet ik al van het onderwerp in de tekst?
- Wat weet ik van zaken die met het onderwerp te maken hebben?
- Sluit de informatie uit de tekst aan bij wat ik al weet?
- Wat weet ik als ik de informatie uit de tekst combineer met wat ik zelf al wist?

Door **verbanden** te **leggen** tussen zaken die je al weet, wordt de informatie in de tekst duidelijker en makkelijker te begrijpen.

OPDRACHT 1

Bekijk de infographic.

Lees de tekst nog niet.

- Schrijf met steekwoorden op wat je al weet over energie.
- Bekijk de infographic. Wat zie je? Wat stelt dit voor?
- Lees de koppen. Welke vragen heb je als kijkt naar het plaatje en de koppen? Schrijf ten minste twee vragen op.

OPDRACHT 2

Lees nu het stukje tekst onder het kopje Groene energie.

Bespreek dit eerst met elkaar.

Schrijf dan de antwoorden op.

- Wat is groene energie? Zeg dit in je eigen woorden.
- Welk synoniem wordt in de tekst genoemd voor groene energie?
- In de tekst wordt een voordeel van groene energie genoemd. Welk voordeel?

OPDRACHT 3

Lees de stukjes tekst onder de kopjes Wind en Zon.

Bespreek dit eerst met elkaar.

Schrijf dan de antwoorden op.

- Welke twee vormen van windenergie worden er genoemd in de tekst?
- Schrijf een nadeel op van windenergie.
- Welke twee vormen van zonne-energie worden er genoemd in de tekst?

OPDRACHT 4

Lees de tekst onder de kopjes Kernenergie en Biomassa.

Bespreek dit eerst met elkaar.

Schrijf dan de antwoorden kort op.

- Waarom staat het stukje tekst over kernenergie in een apart vak?
- Aan welk deel van het woord biomassa kun je zien dat het gaat om materiaal uit de natuur? Leg je antwoord uit.

OPDRACHT 5

Lees nu de hele tekst.

Schrijf de antwoorden kort op.

- a. Kijk terug naar je antwoord bij opdracht 1b.

Weet je door de tekst nu meer over groene energie? Wat heb je van de tekst geleerd?

- b. Een plaatje geeft extra informatie bij een tekst. Heeft het plaatje bij deze tekst jou extra informatie gegeven? Leg je antwoord uit.

tekst 2

Groene energie

Fossiele brandstoffen, zoals aardolie en steenkool worden gebruikt om energie op te wekken. Het gebruik van deze brandstoffen is schadelijk voor het milieu. Olieraffinaderijen waar aardolie bewerkt wordt tot plastic en benzine zijn erg vervuilend. Dat geldt ook voor dieselcentrales waar energie in wordt opgewekt. Als we deze brandstoffen nog lang door blijven verbruiken, worden ze over een tijdje schaars. Daarom is groene, duurzame energie zo belangrijk.

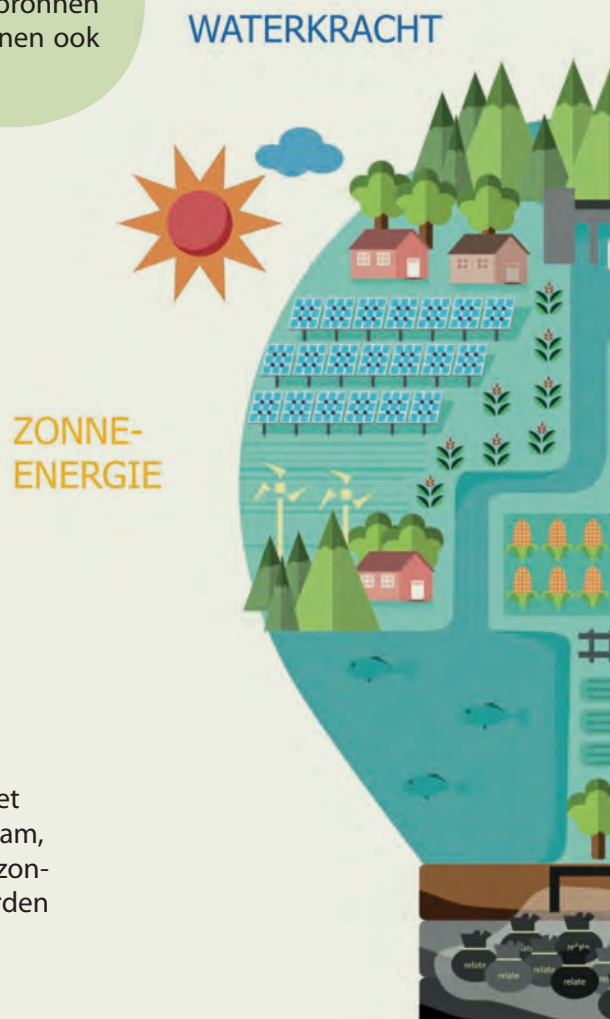
Energie is duurzaam wanneer deze opgewekt wordt door energiebronnen die herbruikbaar zijn en minder schadelijk zijn voor het milieu. Duurzame energiebronnen zijn niet onbeperkt beschikbaar, maar ze kunnen zich steeds hernieuwen. De belangrijkste duurzame energiebronnen zijn: water, wind en zon. We noemen duurzame energiebronnen ook wel alternatieve energiebronnen.

WATERKRACHT

Een waterkrachtcentrale wekt energie op met vallend en stromend water. Het water laat een turbine draaien en die wekt elektriciteit op. Waterkrachtcentrales vind je uitsluitend in gebieden met voldoende hoogteverschil, zodat het water uit de rivier of een stuwmeer met kracht naar beneden kan stromen of vallen. Om een waterkrachtcentrale aan te leggen, is het nodig dat een deel van de omgeving achter de dam onder water komt te staan. Dit heeft natuurlijk grote gevolgen voor de leefomgeving van mensen, planten en dieren.

ZONNE-ENERGIE

Een andere manier om groene energie op te wekken, is met zonnepanelen en zonnecollectoren. Het verschil tussen een zonnepaneel en een zonnecollector is dat een zonnepaneel zonlicht omzet in elektriciteit en een zonnecollector zonlicht omzet in warmte (bijvoorbeeld warm water). Zonne-energie is duurzaam, want de zon raakt voorlopig niet op. Tegelijkertijd als er geen zonlicht is vanwege bewolking, kan er weinig tot geen energie worden opgewekt.

KERNENERGIE

Kernenergie wordt gemaakt door de kernen van atomen te splijten in een kerncentrale. De warmte die daarbij vrijkomt, wordt gebruikt om water te verwarmen. Het water wordt stoom en de stoom zet grote turbines aan het werk. Kernenergie is net als water, wind en zon schone energie. Voorstanders zien kernenergie daarom als veilig en duurzaam. Tegenstanders vinden kernenergie echter onveilig. Bij het opwekken van kernenergie komt er namelijk radioactieve straling vrij die heel gevaarlijk is voor mensen en dieren. Ook het kernafval uit de kerncentrale geeft nog heel lang straling af. De opslag van dit kernafval moet heel zorgvuldig gebeuren, in vaten met dikke wanden. Milieuactivisten maken zich er zorgen over of de vaten niet toch gaan lekken, nu of in de toekomst, want het afval blijft honderden jaren radioactief.

WINDENERGIE

Windmolens, ook wel windturbines genoemd, zorgen voor de opwekking van windenergie. Door de wind gaan de bladen van de windmolen draaien. Binnenin de windmolen bevindt zich een dynamo die de draaiende bewegingen omzet in elektriciteit. Windmolens kunnen op land, maar ook in zee worden geplaatst. Windenergie gaat niet op, toch zijn er ook nadelen aan. Als er weinig wind is, wordt er geen energie geleverd. Windmolens zijn hoog, ze staan in het zicht en veroorzaken ook nog geluidshinder.

WINDENERGIE

BIOMASSA

Energie uit biomassa (bio-energie) wordt opgewekt door verbranding. Biomassa bestaat uit allerlei organische materialen, zoals hout, afval van groente en fruit of mest van dieren. Energie uit biomassa vermindert het gebruik van fossiele brandstoffen en veroorzaakt daarmee minder milieuvervuiling. Een ander voordeel is dat biomassa, in tegenstelling tot fossiele brandstoffen, hernieuwd kan worden.

Toch discussiëren experts over de vraag of bio-energie wel duurzaam is. Om de energie op te wekken moet de biomassa namelijk wel eerst verbrand worden. En bij de verbranding komen schadelijke stoffen vrij.

BIOMASSA

TERUGKIJKEN

Wat ben je te weten gekomen over teksten lezen wat je eerder nog niet wist?

JE LEERT

- het naamwoordelijk gezegde herkennen en benoemen;
- zinnen in de passieve en actieve vorm herkennen en omzetten;
- het handelend voorwerp herkennen en benoemen;
- alle zinsdelen in een zin herkennen en benoemen.

Naamwoordelijk gezegde

Bij een *ng* vertelt het koppelwerkwoord wat het onderwerp *is*, niet wat het onderwerp doet. Deze koppelwerkwoorden komen het meest voor:
zijn, worden, schijnen, lijken, blijken, blijven en heten

De leerkracht schijnt erg aardig te zijn.

De leerkracht is erg aardig gebleken.

ng = is erg aardig gebleken

In een zin met een naamwoordelijk gezegde staat nooit een lijdend voorwerp.

Er bestaan **actieve** en **passieve** zinnen. In een actieve zin voert het onderwerp een handeling uit. In een passieve zin doet het onderwerp zelf niets, maar wordt er iets met het onderwerp gedaan. Het onderwerp is dus passief.

passieve zin: Duurzame elektriciteit *wordt opgewekt door* de windturbine.

Het handelend voorwerp begint altijd met 'door'.

onderwerp ← → lijdend voorwerp

Duurzame elektriciteit wordt opgewekt door de windturbine.

OPDRACHT 1

In welke zinnen staat een naamwoordelijk gezegde? Schrijf de letters van die zinnen in je schrift. Schrijf het naamwoordelijk gezegde erachter. Onderstreep het naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde.

- Dieselcentrales schijnen slecht te zijn voor het milieu.
- De milieuactivist werd boos op de directeur van de fabriek.
- De fabrikant werkt uitsluitend met duurzame materialen.
- Zonnepanelen blijken heel duurzaam te zijn.

OPDRACHT 2

Welke zinnen staan in de passieve vorm?

Schrijf de letters van die zinnen in je schrift. Schrijf het handelend voorwerp erachter.

- De olieraffinaderij wordt bezet door milieuactivisten.
- Door hen wordt actiegevoerd tegen fossiele brandstoffen.
- Het milieu wordt namelijk door de uitstoot van CO₂ beschadigd.
- Door de bezetting vragen zij aandacht voor dit probleem.

OPDRACHT 3

Zet de actieve zinnen om in passieve zinnen.

Zet de passieve zinnen om in actieve zinnen.

Schrijf achter de zin die je hebt opgeschreven of hij actief (a) of passief (p) is.

- De zonnepanelen worden door monteurs op het dak gezet.
- Het zonlicht wordt opgevangen door de zonnepanelen.
- De zonnepanelen zetten het licht om in elektriciteit.

OPDRACHT 4

Benoem de zinsdelen van de zinnen.

- Suriname is een land zonder kerncentrales.
- In ons land wordt energie voor een belangrijk deel opgewekt door een waterkrachtcentrale.
- Dat blijkt een duurzame manier te zijn.

TERUGKIJKEN

Wat vind je lastiger? Van een actieve zin een passieve zin maken of van een passieve zin een actieve zin maken? Leg je antwoord uit.

JE LEERT

- dat je kunt communiceren met lichtsignalen;
- waar en wanneer mensen communiceren met lichtsignalen.

INFORMATIE

Mensen communiceren met geluiden, teksten en beelden. Ook wordt er gebruikgemaakt van lichtsignalen om te communiceren.

Communiceren met lichtsignalen

In het donker / op grote afstand

Overdag herken je een boei aan de vorm en kleuren, 's nachts aan de verlichting.

Aandacht trekken

Hulpdiensten die met zwaailichten en sirene aan rijden, hebben voorrang.

Verschillende landen

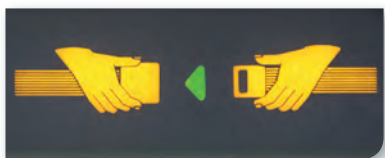

Overal ter wereld hebben de kleuren van de verkeerslichten dezelfde betekenis.

OPDRACHT 1

- a. Kijk naar de afbeelding. Waarom brandt dit lichtje in een vliegtuig?

- b. Kijk naar de afbeelding. Waarom brandt dit lichtje op de *rice cooker*?

- c. Kijk naar de afbeelding. Waarom brandt dit licht op deze supermarkt?

OPDRACHT 2

Wanneer gaat de lamp aan? En weer uit? Schrijf je antwoord op.

	Aan	Uit
a. Het lampje op de wasmachine		
b. De zwaailichten van een ambulance		
c. Het lampje op de televisie		

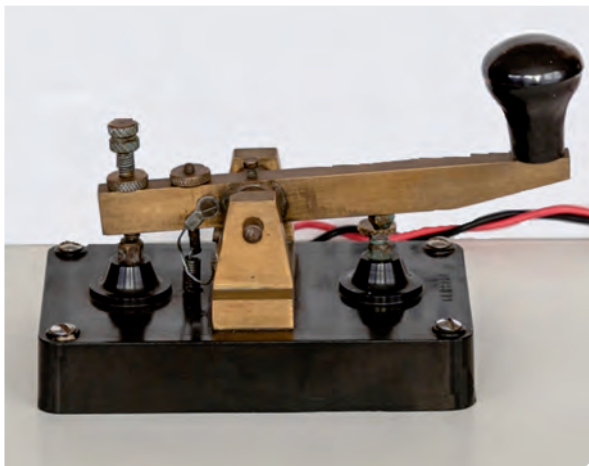

OPDRACHT 3

Schepen op zee kunnen door middel van lichtmorse communiceren. Met een seinlamp laat je lange en korte lichtflitsen zien.

- Waarom communiceerden schepen vooral vroeger met lichtmorse?
- Bekijk de lijst van morsecodes. Een streep is een lange lichtflits en een stip is een korte lichtflits. Lees dan het woord hieronder in morsetaal. Tussen elke letter staat een verticale lijn. Wat staat er?

— / · — / · · — · / · / · — · · /

<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>
<u>F</u>	<u>G</u>	<u>H</u>	<u>I</u>	<u>J</u>
<u>K</u>	<u>L</u>	<u>M</u>	<u>N</u>	<u>O</u>
<u>P</u>	<u>Q</u>	<u>R</u>	<u>S</u>	<u>T</u>
<u>U</u>	<u>V</u>	<u>W</u>	<u>X</u>	<u>Y</u>
	<u>Z</u>			

TERUGKIJKEN

Waar kom jij communicatie met licht tegen bij jou in huis?

JE LEERT

- woorden en zinnen in verschillende Surinaamse thuishalen over 'energie';
- een kort gesprek voeren over energie in een Surinaamse thuistaal.

INFORMATIE

Energie heeft meerdere betekenissen. Bijvoorbeeld 'mogelijkheid om werk te verrichten'. Mensen krijgen energie uit voedsel. Voedsel is dus de krachtbron voor menselijke energie. Heel lang geleden was menselijke energie de belangrijkste werkkraft. Nu hebben we allerlei apparaten en machines die voor ons werken. Om te kunnen functioneren, hebben zij ook energie nodig. Hun energie kan uit verschillende krachtbronnen komen, zoals water, wind, zon, gas en aardolie.

De energie uit deze krachtbronnen wordt omgezet in elektriciteit of brandstof.

Aardolie wordt bijvoorbeeld omgezet in benzine voor de auto. Dit gebeurt in een olieraffinaderij. Aardolie kan ook omgezet worden in elektrische stroom. Dat gebeurt in een elektriciteitscentrale. In Suriname wordt de meeste energie opgewekt uit aardolie. Een deel van de energie komt van de waterkrachtcentrale te Afobaka. Verder zien we dat er steeds meer zonnepanelen worden gebruikt. Omdat wij steeds meer apparaten en machines gaan gebruiken, moeten we zuinig zijn met de elektriciteit die opgewekt wordt uit olie. We moeten meer gebruik gaan maken van hernieuwbare energiebronnen, zoals water, wind en zon.

Woorden die te maken hebben met energie

1	Arowaks	adali	oniabo	orharho thuma	oniabo dyako darhidi kwama	kakuthi	timin
2	Karina auran	weju	tuna	olie	buitenboordmotor	karina	ekupino
3	Mandarijn	tàiyáng	shuǐ	shíyóu	chuán wài mǎdǎ	rénlèi	yóuyǒng
4	Nederlands	zon	water	(aard)olie	buitenboordmotor	mens	zwemmen
5	Okanisi	san	watta	(ondoodoti) oli	muntoli/masini	libisama	suwen
6	Saamaka	sunu	wata	wan oli de ta feni a goonbasu	motë	sëmbë	sun
7	Sarnámi	ghám	páni	máti	boṭ ke machien	manus	pauṇre
8	Sranan	son	watra	(gron)oli	dorosey-mororu	libisma	swen
9	Surinaams-Javaans	srengéngé	banyu	lenga	motor buitenboord	manungsa	ngelanghi
10	Trio	wei	tuna	ikati nonopëin	montouru	witoto	wekharamato
11	Wayana	sisi	tuna	lo olin	montolu	kalipono	tepihe

OPDRACHT 1

Geef van de onderstaande woorden aan bij welk plaatje ze horen.

tuna - bot - ke machien - banyu - sëmbë - shuí - adali - kalipono - ghám - oniabo dyako
darhidi kwama - suwen - srengéngé - lo olin - paunre - banyu - sisi - oniabo - shíyóu

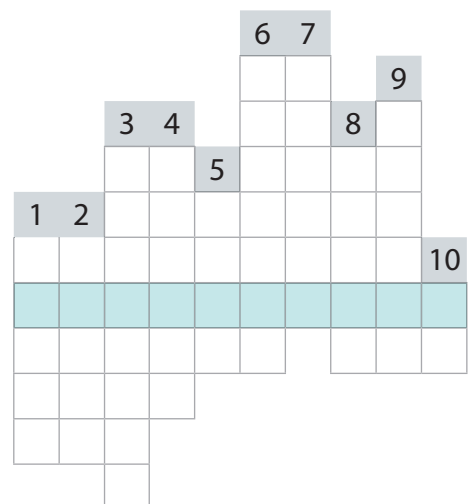

OPDRACHT 2

Maak de puzzel.

- Neem de puzzel over in je schrift.
- Zoek de antwoorden in het overzicht van woorden die te maken hebben met energie. Op de gekleurde balk zie je dan de naam van de eerste directeur van N.V. Staatsoliemaatschappij Suriname.

- Aardolie (Surinaams- Javaans)
- Zon (Arowaks)
- Aardolie (Nederlands)
- Aardolie (Mandarijn)
- Zon (Karina Auran)
- Mens (Arowaks)
- Mens (Karina Auran)
- Water (Sranan)
- Zwemmen (Surinaams-Javaans)
- Water (Sarnámi)

TERUGKIJKEN

Schrijf drie woorden op die je vandaag geleerd hebt. Dit mogen geen woorden zijn uit je eigen thuistaal.

Mondeling informatie overbrengen

JE LEERT

- informatie duidelijk overbrengen.

INFORMATIE

In een informatieve presentatie geef je objectieve informatie. Objectieve informatie bestaat uit feiten. Van een feit kun je controleren of het waar is. In objectieve informatie staan geen meningen. Meningen zijn subjectief.

Bij je presentatie let je op:

- De **structuur** van je presentatie. Je presentatie heeft:
 - een inleiding: je geeft aan wat het onderwerp is;
 - een kern: je werkt het onderwerp uit, bijvoorbeeld door voordelen en nadelen te bespreken;
 - een slot: je geeft een conclusie of samenvatting;
- De **manier** van presenteren:
 - let op je stemgebruik en houding. Zorg voor een goed contact met het publiek, door verschillende van je luisteraars steeds kort in de ogen te kijken.

OPDRACHT 1

In je presentatie geef je objectieve informatie.

Welke zinnen horen niet in je presentatie thuis? Waarom niet? Bespreek het samen.

- In Suriname wordt gebruikgemaakt van de waterkracht van het Brokopondo-stuwmeer.
- Iedereen moet de airco lager zetten.
- Het bespaart energie als je apparaten met een energielabel gebruikt.
- Zonne-energie is een bron die nooit opdraakt.
- Ik vind het irritant om telkens de stekker uit het stopcontact te moeten halen.

OPDRACHT 2

Je gaat een presentatie geven over een onderwerp over energie. Het onderwerp en de informatie krijg je van je leerkracht.

Stem je presentatie af op je luisteraars.

Bespreek samen de volgende vragen:

- Voor wie is de informatie bedoeld? Wie is de doelgroep?
- Wat weet die doelgroep al, denk je? Wat weet de doelgroep nog niet?

OPDRACHT 3

Maak een spiekbrieftje van de inhoud van je presentatie. Schrijf telkens steekwoorden op.

- Welke informatie vertel je in de inleiding?
- Welke informatie vertel je in de kern? Je hoeft niet alle voordelen en nadelen te noemen. Kies de voor jou belangrijkste.
Welke informatie vertel je in het slot?

OPDRACHT 4

- Verdeel de rollen:
Luisteraar: luistert aandachtig; vult het schema in; geeft aan het eind van de presentatie een top en een tip.
Spreker: geeft een presentatie; schrijft de tip in zijn schrift.
- Neem het observatieschema in je schrift over. Doe dat voor elke 'spreker'.
- Geef om de beurt je presentatie.
- Vul het observatieschema in.
- Geef een top en een tip.
- Schrijf de tip in je schrift.

TIP

Kijk alvast in het observatieschema waar de anderen op gaan letten.

Observatieschema

		Naam		
		ja	nee	beetje
1	duidelijke structuur			
2	alleen objectieve informatie			
3	goed verstaanbaar			
4	maakt contact met publiek			
5	goede houding			
	opmerking			

TERUGKIJKEN

Welke tip die je hoorde vond je heel nuttig? Waarom?

Quizvragen schrijven

JE LEERT

- meerkeuzevragen formuleren;
- goede afleiders formuleren.

QUIZ
TIME

INFORMATIE

Met quizvragen bedenken kun je op een leuke manier veel leren.

Als je een quiz maakt, kun je het beste gesloten vragen formuleren. Een gesloten vraag is een vraag waarbij maar één antwoord goed is, bijvoorbeeld: *Wat is de hoofdstad van Brazilië?*

Je kunt de deelnemers aan de quiz zelf het goede antwoord laten geven, maar je kunt ook met **meerkeuzevragen** antwoorden geven: *Is het A. São Paulo B. Rio de Janeiro of C. Brasilia?* Eén antwoord is altijd goed, de andere antwoorden zijn fout. De foute antwoorden zijn de **afleiders**. Formuleer de afleiders zodanig dat de anderen gaan twifelen over het goede antwoord. Afleiders moeten vergelijkbaar zijn met het goede antwoord, ze lijken ook goed te zijn.

OPDRACHT 1

- a. In welk voorbeeld zijn de afleiders goed geformuleerd? Schrijf A of B in je schrift.

A Wat is een duurzame energiebron?
A. kolen
B. olie
C. wind

B Wat is een duurzame energiebron?
A. geld
B. wind
C. hulp

- b. Schrijf erbij waarom je voor A of B hebt gekozen.

OPDRACHT 2

- Bedenk samen vijf tot zeven quizvragen. De vragen moeten gaan over het thema 'Energie'.
- Schrijf jullie vragen onder elkaar op een kladblaadje.
- Bekijk de vragen nog een keer.
Kies er vijf uit en verbeter de vragen zo nodig.

TIP

Kijk terug bij les 1 tot en met 15.

OPDRACHT 3

- Schrijf elke vraag op een apart kaartje.
- Bespreek met elkaar wat het goede antwoord is en bedenk twee foute antwoorden. Deze twee afleiders moeten vergelijkbaar zijn met het goede antwoord!
- Schrijf de drie antwoorden onder de meerkeuzevraag en omcirkel het juiste antwoord.

TIP

Wissel bij elke vraag de plek van het goede antwoord: A, B of C.

OPDRACHT 4

- Wissel de kaartjes met het andere duo.
- Bekijk de meerkeuzevragen en afleiders van het andere duo. Schrijf verbeterpunten op een kladblaadje.
- Bespreek jullie verbeterpunten met het andere duo.

OPDRACHT 5

Verbeter jullie meerkeuzevragen en afleiders. Maak een nieuw kaartje als dat nodig is.

TERUGKIJKEN

Vind je quizvragen maken leuk, leerzaam of beide? Leg je antwoord uit.

Apostrof en trema

JE LEERT

- wanneer je een apostrof en een trema schrijft.

INFORMATIE

Weet je nog? Je gebruikt een trema om te voorkomen dat je een woord verkeerd leest. Je gebruikt een trema om te laten zien waar een nieuwe lettergreep begint:

ideeën	calorieën	kopiëren	koloniën	poëzie
sneeën	parodieën	patiënt	chemicaliën	reünie

Een **apostrof** (') gebruik je:

1	in het meervoud van woorden die eindigen op -a, -i, -o, -u of -y.	mama's, ski's, auto's, paraplu's en baby's
2	na woorden die eindigen op -a, -i, -o, -u of -y om iemands bezit aan te geven. Let op: eindigt een naam op een sisklank, dan vervalt de -s, maar blijft de apostrof.	Mina's moeder Avinash' huis
3	in de plaats van weggelaten letters.	zo'n (zo een) Par'bo (Paramaribo)
4	bij letterwoorden en cijferwoorden.	cd's, SRD's; cd'tje; WWF'er; A4'tje

OPDRACHT 1

- Zoek hieronder de zeven woorden die in het meervoud 's krijgen. Schrijf ze in het meervoud op.
glossy - energielabel - centrale - taxi - trend - pingo - ruimte - piano - menu - broer - agenda - feestje - wagen - ladder - biomassa
- Maak met elk van de onderstaande woorden een zin van ten minste zes woorden. Gebruik de gegeven woorden in het meervoud.
hobby
extra ...

OPDRACHT 2

- Schrijf de onderstreepte woorden in het meervoud op.
 - De informatie in de spellingles staat vaak in een schema.
 - Natuurlijk kan je geen camera op de wc laten aanbrengen.
 - Opa bekeek de etalage van de winkel naast de garage.
 - Zijn vrouw dronk een kopje koffie met een praline in het café.
- Schrijf het onderstreepte deel met een apostrof.

Doe het zo: De moeder van Mina Mina's moeder.
 Hij heeft zijn hand bezeerd. Hij heeft z'n hand bezeerd.

 - Ik ga op woensdag altijd voetballen.
 - Het voetbalveld is vlak bij het huis van Shailesh.
 - We verzamelen daar dan in de middag.
 - Het is echt zo een mooi veld!

OPDRACHT 3

Kijk de antwoorden van opdracht 1 en 2 van je duopartner na. Bespreek vervolgens de antwoorden met elkaar en verbeter zo nodig de fouten.

OPDRACHT 4

Geef na elke stap het schrift door naar links.

Stap 1: Neem de tabel over in je schrift.

Stap 2: Schrijf de woorden in de juiste kolom in het schrift. Zet als dat nodig is, een trema op de juiste plaats. Sla na elk woord een regel over.

Stap 3: Schrijf onder de woorden het meervoud op. Zet als dat nodig is een trema op de juiste plaats.

Stap 4: Kijk het werk na. Bespreek de fouten samen. Leg ook uit waarom een woord in een bepaald rijtje moet staan en waarom je het zo schrijft.

woorden die eindigen op -ee	woorden die eindigen op -ie	woorden zoals poëzie

knie - epidemie - ruine - bacterie - porie - moskee - melodie - zee - coordinator.

TERUGKIJKEN

De apostrof en het trema helpen je bij de uitspraak en het foutloos schrijven van woorden met zo'n leesteken. Welke van de twee vind je het lastigst? Hoe komt dat?

JE LEERT

- de betekenis van 15 nieuwe woorden bij het thema Energie toepassen in verschillende opdrachten.

INFORMATIE

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de adolescent	jeugdig persoon tussen puberteit en volwassenheid	Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) is een adolescent iemand tussen de 18 en 20 jaar oud.
het brein	de hersenen, het verstand	De ontwikkeling van het brein gaat door tot ten minste het 25e levensjaar.
het commentaar	de kritiek, de tekst waarmee je reageert (op iets)	Manisha heeft veel commentaar op dat televisiestation, omdat ze heel vaak programma's herhalen.
depressief	neerslachtig, in een zeer sombere stemming	Gerard baalde: slechte cijfers op school, ruzie met zijn ouders en vrienden, niks presteren met sporten. Hij werd er bijna depressief van.
energiek	krachtig, fit	De vereniging Surivventure organiseert uitstapjes voor energieke en sportieve jongeren die het avontuur opzoeken.
functioneren	werken, zijn taak verrichten	Als je vermoeid bent, kun je niet altijd goed functioneren.
fysiek	lichamelijk	Je kunt fysieke veranderingen verwachten als de puberteit begint, zoals het ontstaan van puistjes.
de hersenactiviteit	het werken van de hersenen	Als je slaapt, komt je lichaam tot rust, maar zonder dat je het ziet is er nog wel hersenactiviteit.

het brein

fysiek

het slaapritme

het hormoon	de stof die het lichaam maakt om organen hun werk te laten doen	Door hormonen verandert je lichaam tijdens de puberteit, bijvoorbeeld jongens krijgen een zware stem en meisjes borsten.
lusteloos	flauw, nergens zin in hebben	Amrita ging naar de dokter, ze vroeg zich af of ze ziek was, omdat zij zich steeds lusteloos voelde.
mentaal	verstandelijk, wat het denken betreft	De coach wil dat de spelers lichamelijk en mentaal voorbereid zijn op de wedstrijd van morgen.
problematisch	lastig, moeilijk op te lossen	Soms kunnen pubers problematisch gedrag vertonen en willen ze zich niet meer houden aan de regels.
het slaapritme	de regelmaat van het slapen	Voor kinderen is het ideale slaapritme om per nacht acht tot elf uren te slapen.
verklaarbaar	wat uitgelegd kan worden	Rieke deed altijd goed haar best op school, waardoor het makkelijk verklaarbaar is dat ze nu een goede baan heeft.
wijten (aan)	toeschrijven, zeggen waardoor het komt	De onvoldoendes op zijn rapport zijn te wijten aan zijn slechte voorbereiding.

OPDRACHT 1

Welk themawoord past in de zin?

- Vorige week kreeg ik dengue, dat was te ... aan de vele muskieten.
- Door die ziekte kon ik niets meer doen, dat was echt ...
- Meestal ben ik krachtig en ..., maar deze week voelde ik me helemaal slap.
- Overdag sliep ik en 's nachts lag ik wakker, mijn ... was echt in de war.
- Ik lag in bed en had nergens zin in, zo ... was ik.
- Gelukkig bleef ik positief en werd ik er niet ... van.
- Ik voelde me mentaal oké, maar ... was ik een wrak.
- Ik hoop dat ik snel helemaal opknop en weer normaal kan

OPDRACHT 2

Lees de woorden uit de eerste kolom. Schrijf de letters in je schrift. Zet daarachter steeds het cijfer van het woord dat of de woordgroep die erbij hoort.

a. het brein	1. flauw, slap
b. het commentaar	2. de hersenen
c. de hersenactiviteit	3. de kritiek
d. depressief	4. neerslachtig
e. lusteloos	5. toeschrijven
f. mentaal	6. verstandelijk
g. verklaarbaar	7. wat uit te leggen is
h. wijten	8. het werken van je brein

OPDRACHT 3

- a. Teken de tabel in je schrift.

Fysiek	Mentaal

- b. Lees om de beurt een woord voor. Bedenk samen in welke kolom het woord hoort. Schrijf het woord dan in de juiste kolom.
bewegen - het brein - denken - depressief - fit - fitness - de geest - de gymles -
de hersenen - het hormoon - het idee - het lichaam - lichamenlijk - nadenken -
neerslachtig - de spierballen - sporten - de stemming - verstandelijk

OPDRACHT 4

Speel het spel 'Raad het woord'. Degene die als eerste '6' gooit begint.

- Kies een woord uit, maar zeg het niet hardop.
- Vertel aan de anderen wat het woord betekent. Let op, geef alleen de betekenis. Je mag het woord niet noemen!
- De andere groepsleden raden welk woord erbij past en schrijven dat woord op.
- Vertel nu welk woord het was. De anderen controleren het antwoord in hun schrift. Was het goed? Dan krijg je een punt.
- Nu is de volgende rechts van de eerste aan de beurt.

TERUGKIJKEN

Welk themawoord kende je nog niet? Bedenk er een zin mee.

19 Informatie zoeken en samenvatten

JE LEERT

- informatie uit een tekst halen en die informatie samenvatten.

INFORMATIE

In een **samenvatting** staat de belangrijkste informatie uit een tekst:

- het onderwerp van de tekst;
- de hoofdzaken.

Een samenvatting maak je door:

- de tekst eerst intensief te lezen;
- op zoek te gaan naar de belangrijkste informatie, de hoofdzaken. Deze kun je vinden in de kernzinnen. Die staan vaak aan het begin of het eind van een alinea;
- in zoveel mogelijk eigen woorden de kernzinnen onder elkaar te zetten.

OPDRACHT 1

Lees tekst 3.

- Wat is het onderwerp van de tekst?
- Wat is de hoofdgedachte van de tekst?
- Noteer per alinea de kernzin.

OPDRACHT 2

Gebruik de zeven kernzinnen uit opdracht 1.

- Maak met deze zinnen een samenvatting van honderd tot honderdvijftig woorden.
- Schrijf de titel erboven.

OPDRACHT 3

Stel dat je het volgende berichtje leest op internet:

Giovanca: Ik ben Giovanca, ik ben 15 jaar. De laatste tijd ben ik zo moe. Niet normaal, ik val boven mijn boeken in slaap. Hoe komt dit toch? Ik maak me vaak zorgen dat ik een erge ziekte heb.

Giovanca vraagt zich twee dingen af: Is het normaal dat zij zich moe voelt?

En: hoe komt ze aan deze vermoeidheid?

Schrijf een reactie aan Giovanca van dertig tot vijftig woorden. Gebruik daarvoor informatie uit de tekst.

Begin je reactie zo:

Beste Giovanca,

Dat je je zo vermoeid voelt, is normaal bij pubers. Het komt doordat...

OPDRACHT 4

Stel dat je het volgende berichtje leest op internet:

Eliane: Ik wil me graag wat fitter en energiekeker voelen. Hoe doe ik dat? Heeft iemand tips?

Schrijf ten minste vier tips op voor Eliane.

Gebruik daarvoor informatie uit de tekst.

Begin je reactie zo:

Beste Eliane,

Ik heb de volgende vier tips voor je:

- 1
- 2
- 3
- 4

OPDRACHT 5

Besprek samen jullie reacties bij opdracht 3 en 4.

Zijn er veel verschillen? Hoe komt dat?

Heeft opdracht 2 geholpen bij het schrijven van de reacties? Leg uit.

tekst 3

Altijd moe

- 1 Een puber heeft gemiddeld negen uur slaap nodig. Toch krijgen maar weinig pubers hun benodigde uurtjes rust per nacht. Een nachtje minder goed slapen is niet erg. Te weinig slaap kan op langere termijn problematisch worden.
- 2 Veel pubers en adolescenten hebben moeite om 's ochtends uit bed te komen. Lusteloos zitten ze tijdens het eerste uur in de klas. Ze hebben een slecht humeur en op alles commentaar. Maar 's avonds komen ze niet voor half elf in slaap. Maar in het weekend kunnen ze eindeloos uitslapen. Dat rare slaapritme van pubers heeft een reden, het is verklaarbaar.

Slaapritme verandert

- 3 Tijdens de puberteit zorgt het brein ervoor dat het slaapritme anders gaat werken. Bij pubers wordt het hormoon melatonine pas later op de dag afgescheiden. Dit hormoon zorgt ervoor dat je slaperig wordt. Ze worden daardoor pas laat op de avond moe.
- 4 Tegelijkertijd is negen uur slaap nodig om alle prikkels van de vorige dag te kunnen verwerken. Door de fysieke veranderingen in de puberteit heeft het lichaam ook extra rust nodig. De pubers bouwen dus een chronisch slaaptekort op en worden chronisch vermoeid.

Andere oorzaken van chronische vermoeidheid

- 5 Naast een slaaptekort kunnen andere zaken zorgen voor chronische vermoeidheid:
- Een lichamelijke oorzaak. Vermoeidheidsklachten kunnen ook te wijten zijn aan vitaminegebrek.
 - Problemen en stress. Hoe meer je piekert, hoe langer het duurt voordat je in slaap valt.
 - Een weinig actieve levensstijl. Wanneer je fysiek weinig actief bent, wordt je niet moe en kom je slechter in slaap.
 - Emotioneel zijn. Bij de puberteit horen verdrietige en boze buien. Daar kun je wel heel moe van worden.
 - Computeren of tv-kijken. Meer dan vier uur per dag achter een beeldscherm verhoogt de kans op vermoeidheidsklachten.

Gevolgen van slaaptekort

- 6 Chronisch slaaptekort en chronische vermoeidheid kunnen leiden tot problemen. Het slaaptekort belemmert de hersenactiviteit. Het brein kan niet optimaal functioneren.

Dat zorgt voor een slechter concentratievermogen en slechtere schoolprestaties. Je kan fysieke klachten krijgen, zoals hoofdpijn en duizelingen. En je kan mentale problemen krijgen, zoals een sombere en depressieve stemming.

Wat te doen bij chronische vermoeidheid

- 7 Chronisch moe zijn is vervelend, maar gelukkig is er veel aan te doen. Denk aan gezond eten en sporten. Juist als jij je voortdurend moe voelt, is het belangrijk om van de bank af te komen. Van sporten krijg je energie. Lichamelijk bezig zijn, zorgt ervoor dat je makkelijker in slaap valt en dat jij je energiever en gezonder voelt. Daarnaast is het belangrijk om een vast slaapritme aan te houden. Dat betekent op een vaste tijd naar bed en er ook zoveel mogelijk op een vaste tijd weer uit. Ook in het weekend. Probeer activiteiten zoals computerspelletjes, internetten en tv-kijken niet uren achter elkaar te doen, maar met tussenpauzes. Blijf je moe? Ga dan naar de huisarts om een lichamelijke oorzaak uit te sluiten.

TERUGKIJKEN

Herkende jij jezelf in de tekst of juist niet? Leg je antwoord uit.

Herhaling van les 4 en 12

JE HERHAALT

- zinnen in de passieve en actieve vorm herkennen en omzetten;
- alle woordsoorten en zinsdelen in een zin herkennen en benoemen.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

OPDRACHT 1

Schrijf de zinnen over. Schrijf onder elk woord welke woordsoort het is. Gebruik de infographic Woordsoorten.

1. De adolescent heeft zich bezeerd toen hij viel.
2. Ik bevind me in onze slaapkamer.
3. Wie voelt zich vandaag lusteloos?

OPDRACHT 2

Zet de actieve zinnen om in passieve zinnen. Schrijf de passieve zinnen in je schrift. Onderstreep het handelend voorwerp.

1. Je gebruikt je brein om na te denken.
2. De dokters meten de hersenactiviteit met een speciaal apparaat.
3. De professor geeft commentaar op het onderzoek.

OPDRACHT 3

Benoem de zinsdelen van de zinnen. Gebruik de infographic Zinsdelen.

- a. Mijn opa is een energieke man.
- b. Mentaal was hij altijd al erg sterk.
- c. Fysiek blijkt hij nog steeds erg fit te zijn.
- d. Hij maakt nog elke dag een flinke wandeling.

OPDRACHT 4

Bedenk opdrachten voor elkaar.

Schrijf telkens een zin op en geef de zin aan de ander.

- a. Bedenk een zin met een wederkerend voornaamwoord. De ander moet het wederkerend voornaamwoord aanwijzen.
- b. Bedenk een zin in de passieve vorm. De ander moet het handelend voorwerp benoemen.
- c. Bedenk een zin in de passieve vorm. De ander moet de zin omzetten in de actieve vorm.
- d. Bedenk een zin met een naamwoordelijk gezegde. De ander moet het koppelwerkwoord en het naamwoordelijk deel aanwijzen.

TERUGKIJKEN

Welke woordsoorten kwamen niet voor in de zinnen van de opdrachten?
En welke zinsdelen kwamen niet voor?

21 Herhaling van les 5 en 13

JE HERHAALT

- hoe je kunt communiceren met afbeeldingen en licht.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 5 en 13 van dit thema.

OPDRACHT 1

Schrijf de letters in je schrift. Schrijf de juiste titels erbij. Kies uit: beeldtaal en reclame, beeldtaal en uitleg of beeldtaal en openbare ruimtes.

OPDRACHT 2

Kijk naar de pictogrammen.

- Waar zie je deze pictogrammen?
- Schrijf op wat ze betekenen.

OPDRACHT 3

Lees de zinnen. Schrijf de letter op met daarachter: waar of niet waar.

a. Auto's van hulpdiensten hebben zwaailichten nodig om goed te kunnen zien.	Waar Niet waar
b. Een boei kan een schip helpen om veilig zijn route te vinden in het donker.	Waar Niet waar
c. Het rode verkeerslicht is een internationale lichttaal.	Waar Niet waar
d. Schepen gebruiken seinlampen om te communiceren op grote afstand.	Waar Niet waar
e. Een rood lampje op de televisie is om de aandacht van veel mensen te trekken.	Waar Niet waar

OPDRACHT 4

- Met welke lichttaal communiceren schepen met elkaar?
- Schrijf je naam in de lichttaal van schepen.

TERUGKIJKEN

Wat is het doel van beeldtaal en lichttaal?

Lied en spel Peroem, Peroem, mi patron

JE LEERT

- het spel 'Peroem, peroem' spelen;
- wat wordt bedoeld met de tekst;
- in welke tijd de tekst is ontstaan;
- oude Srananwoordjes kennen;
- dat slaafgemaakten van Franse plantage-eigenaren een eigen taal spraken.

INFORMATIE

Liedtekst:

Kodjo: Peroem Peroem mi patron
 Wan sani de na mama mofo d'e kon!
 Peroem: Si san de na mofo se de kon?!

Kodjo: San wani kon, mek a kon!
 Ingrisiman sa tjari pianga go na jogopian.
 Caseri, caseri! Nimboh? Nimboh? J'ensaboh!

Peroem: Bosro man! Bosro man! Bon!
 Bosro man! Pinki! Bosro man bon!

Kodjo: Ala den grikihi, no sabi na fin fin wroko.
 Peroem: Kodjo Kodjo, fa yu mofo takru so?
 Pur wan!

Kodjo: Basi Douchi, fa yu mofo langa so? Pur wan!

Vrij vertaald in het Nederlands

Kodjo: Peeroom, Peeroom, mijn baas
 Er is iets bij de zeemonding!

Peroem: Wat is dat daar bij de monding dat eraan komt?

Kodjo: Laat komen wat komen wil!
 De Engelsen gaan de joden wegbrengen naar overzee.
 Dat wordt lachen. Is dat niet mooi? Wat zal ik ze uitjouwen!

Peroem: Borstelen man! Borstelen man! Doe je werk goed!
 Borstelen man! Pinken! Goed borstelen man!

Kodjo: Ach, de blanken kijken niet zo fijntjes naar het werk.

Peroem: Kodjo, Kodjo, waarom zeg je zulke lelijke dingen?
 Schep uit!

Kodjo: Baas bangerik, wat zeur je toch? Schep zelf uit!

Dit liedje is ontstaan in de tijd van slavernij. In die tijd vochten de Europeanen regelmatig met elkaar om de gebieden die ze hadden gekoloniseerd. Veel joden hadden grote suikerplantages in Suriname, waar ze veel geld mee verdienden. In 1667 kozen de joodse slavenmeesters de zijde van de Nederlanders. De Engelsen werden toen zo boos, dat zij een oorlogsschip stuurden naar Suriname die de joden moest ophalen en wegbrengen. In dit liedje zingen twee slaafgemaakten, Kodjo en Peroem. Kodjo is een jonge, opstandige man. Hij is blij dat de slavenmeesters worden opgehaald. Peroem is een oudere man. Hij is opzichter op de plek waar het sap uit het suikerriet in grote ijzeren ketels tot melasse wordt gekookt.

In het lied vertelt Kodjo dat het Engelse oorlogsschip eraan komt. Peroem maakt zich zorgen, maar Kodjo is juist blij. (*San wani kon, meki a kon!*). De Engelsen gaan de joden (*pianga*) naar overzee (*jogopian*) brengen. Kodjo was slaafgemaakte van een Franse plantage-eigenaar en hij zingt dan in het Frans: *Caseri, caseri! Nimboh? Nimboh? J'ensaboh!* Hij lacht. Hij vindt het goed en zal de joden uitjouwen. Peroem wordt boos. Hij zegt dat Kodjo goed moet borstelen. (*Bosro man! Bon!*) Kodjo's werk was namelijk het borstelen van de suiker van de rand van de ketel, zodat die niet aanbrandde. Ook moest het schuim van de opkokende suiker worden weggeschept. Dit noemde men pinken. Kodjo zegt dat de grietjebies (hiermee bedoelt hij de blanken) het werk toch niet kennen. Peroem wordt weer boos. Hij vindt dat Kodjo lelijke dingen zegt met zijn mond. Hij geeft hem opdracht om een schep melasse uit de ketel te scheppen (*Pur wan!*). Kodjo vindt baas Peroem maar een bangerik (*douchi*). Hij zeurt maar (*langa mofo*). Hij zegt dat Peroem zelf de suikerstroop uit de ketel moet scheppen (*Pur wan!*).

OPDRACHT 1

- Lees de informatie.
- Bespreek de liedtekst met je duopartner.
- Bedenk twee vragen over de liedtekst. Stel de vragen aan je leerkracht.

OPDRACHT 2

Speel het aftelspel 'Peroem peroem'.

- Ga in een kring zitten op de grond met je benen languit naar voren. Elke kring heeft maximaal tien leerlingen.
- Iedere kring heeft één (aangewezen) leider, die het spel start. Terwijl de tekst gezongen wordt, wordt bij iedere lettergreep een been afgetikt.
- Wie de laatste tik krijgt ('wan' van *Pur wan!*) gaat op zijn been zitten.
- Als beide benen zijn afgetikt, valt deze speler uit.
- Wie als laatste overblijft, is de winnaar.

TERUGKIJKEN

Beantwoord de volgende vragen in je schrift:

- In welke tijd is dit liedje ontstaan?
- Welke talen komen in het liedje voor?
- Welke drie Srananwoorden ken je die wij niet meer gebruiken?

23 Instructie geven voor energizers

JE LEERT

- hoe je een denkgesprek voert;
- wat een energizer is;
- hoe je een instructie geeft voor een energizer.

INFORMATIE

In een instructie vertel je stap voor stap wat iemand moet doen. Een instructie is kort en helder, vaak in de gebiedende wijs.

In een **denkgesprek** praat je samen over het antwoord op een vraag. Het antwoord kan een mening zijn, een idee of een oplossing.

Een denkgesprek gaat zo:

- Je denkt eerst zelf na over de vraag en bedenkt een antwoord.
- Je vertelt je antwoord en legt uit waarom je er zo over denkt. Je geeft argumenten voor je antwoord.
- Je luistert goed naar anderen en reageert op hen.

Bij een denkgesprek oefen je: nadenken, je mening (of idee of oplossing) geven, luisteren naar de ander, reageren op anderen.

OPDRACHT 1

Niet alleen apparaten hebben energie nodig. Ook jij!

- Waar krijg jij energie van? Voer hierover een denkgesprek.
- Waar zou iedereen energie van krijgen? Denk en praat erover door.

OPDRACHT 2

Luister naar je leerkracht en voer de opdracht uit.

OPDRACHT 3

- Bedenk samen een energizer waarvan iedereen in de klas meteen meer energie krijgt.
- Bedenk daarvoor een korte instructie. Schrijf de stappen op.
- Bespreek wie van jullie straks de instructie aan de anderen gaat geven.

OPDRACHT 4

Elk groepje geeft de instructie aan de rest van de klas. De anderen voeren de instructie uit.

TIP

Kijk in het informatieblokje waar je op moet letten bij het geven van een instructie.

TERUGKIJKEN

Hoe kan je een instructie voor een energizer zo kort en duidelijk mogelijk maken?

Een bericht op sociale media schrijven

JE LEERT

- een bericht op sociale media schrijven.

INFORMATIE

Als je iets wilt vertellen of vragen aan een bekende, kun je sociale media gebruiken. Je stuurt dan een informeel bericht. Informeel betekent 'zonder strakke regels'. In een informeel bericht schrijf je dus bijvoorbeeld geen 'geachte', 'u' of 'met vriendelijke groet'. Ook hoeft je geen inleiding, kern of slot te schrijven. In plaats daarvan kun je bijvoorbeeld 'je' en 'doei' gebruiken. Ook kun je in je eigen taal schrijven.

Een voorbeeld van sociale media is **WhatsApp**. In WhatsApp kun je een groep aanmaken. In je WhatsApp groep kun je dan een informeel bericht sturen naar meer mensen tegelijk. Anderen kunnen dan op dat bericht reageren.

OPDRACHT 1

Welke antwoorden zijn juist? Schrijf de letters van de goede antwoorden op.

In een bericht op sociale media

- A. moet je je aan veel regels houden.
- B. moet je een inleiding, een kern en een slot schrijven.
- C. mag je bijvoorbeeld 'je' en 'doei' gebruiken.
- D. mag je in je eigen taal schrijven.

OPDRACHT 2

Je zit al de hele ochtend thuis en je verveelt je. Ineens krijg je een idee: je wilt gaan voetballen! Voetballen in je eentje is natuurlijk helemaal niet gezellig. Je vraagt via WhatsApp je beste vrienden en vriendinnen mee.

Schrijf een bericht in jullie groepsapp. Je legt uit wat je wil gaan doen en je vraagt ze mee.

OPDRACHT 3

- a. Reageer in de groepsapp op de berichten. Denk aan: of je kan, wat je meeneemt, een ander tijdstip, iemand anders ook meevragen enzovoort.
- b. Geef je blaadje door naar rechts.
- c. Lees het bericht van de ander.
- d. Schrijf een informeel bericht terug.
- e. Geef daarna weer je blaadje naar rechts.
- f. Lees de berichten van de anderen.
- g. Schrijf een informeel bericht terug.

Doe in totaal twee rondes. Dus in totaal schrijf je acht berichten naar elkaar.

OPDRACHT 4

Doe hetzelfde als in opdracht 2 en 3, maar dan met de volgende situatie:

Je hebt vanavond een verjaardagsfeestje, maar je weet niet wat je aan moet trekken. Je wilt ook graag weten wie er allemaal komen.

TERUGKIJKEN

Wat is anders bij WhatsApp als je het vergelijkt met een formele brief?

Bijzondere bijvoeglijke naamwoorden

JE LEERT

- het gebruik van stoffelijk bijvoeglijke naamwoorden;
- het gebruik van een voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord.

INFORMATIE

Een **bijvoeglijk naamwoord** zegt iets over een zelfstandig naamwoord. Vaak komt er **-e** achter het bijvoeglijk naamwoord. Je past de gewone spellingsregels toe. Bijvoorbeeld: zuur - zure, dun - dunne, half - halve, boos - boze

Dit zijn twee bijzondere gevallen:

Stoffelijk bijvoeglijke naamwoorden vertellen van welke stof of materiaal iets gemaakt is:

Materialen	de / het	een	Meervoud
	de gouden ketting de ijzeren staaf het stenen beeld	een gouden ketting een ijzeren staaf een stenen beeld	gouden kettingen ijzeren staven stenen beelden
moderne:	de plastic tas het aluminium bestek	een plastic tas een aluminium bestek	plastic tassen aluminium bestekken

Voltooid deelwoord dat als bijvoeglijk naamwoord gebruikt wordt:

voltooid deelwoorden	de / het	een	meervoud
eindigend op -t	de vergrote foto het opgeloste raadsel het gevluhte dier	een vergrote foto een opgelost raadsel een gevluht dier	vergrote foto's opgeloste raadsels gevluchte dieren
eindigend op -d	de verstuurde e-mail de verbrede weg het verbrande boek het beloofde cadeau	een verstuurde e-mail een verbrede weg een verbrand boek een beloofd cadeau	verstuurde e-mails verbrede wegen verbrande boeken beloofde cadeaus
eindigend op -en	de verloren portemonnee de opgeblazen ballonnen het geschreven briefje het gezongen lied	een verloren portemonnee een opgeblazen ballon een geschreven briefje een gezongen lied	verloren portemonnees opgeblazen ballonnen geschreven briefjes gezongen liedjes

OPDRACHT 1

Schrijf de bijvoeglijke naamwoorden op de juiste manier in je schrift.

1 de (half) waarheid	6 een (schor) keel
2 het (wit) huis	7 dat (lief) katje
3 de (braaf) hond	8 het (duur) horloge
4 een (grijs) baard	9 (zuur) melk
5 de (laf) daad	10 een (snel) antwoord

OPDRACHT 2

Welk stoffelijk bijvoeglijk naamwoord past in de zin? Schrijf dit op de juiste manier in je schrift. Kies uit: glas - hout - leer - marmer - nylon

- Op het erf staat een ... bank.
- In de kamer heeft mijn vader een ... stoel.
- De ... vaas viel kapot in grote scherven.
- De ... vloer zag er chique uit.
- Mijn ... jas helpt goed tegen de regen.

OPDRACHT 3

Schrijf het voltooid deelwoord dat als bijvoeglijk naamwoord gebruikt wordt in je schrift.

- Het zojuist opgestegen vliegtuig was even van de radar verdwenen.
- De beloofde bestelling is vandaag nog niet afgeleverd.
- De geproduceerde dranken zijn nog niet op de vrachtwagen gezet.
- Al zijn gespaarde geld was van de bank verdwenen.

OPDRACHT 4

Schrijf van het werkwoord dat tussen haakjes staat het voltooid deelwoord op en het bijvoeglijk naamwoord dat je ervan kunt maken.

- Ik heb het (verplichten) huiswerk meteen gemaakt.
- De (verloten) prijzen vielen helaas niet op mijn loten.
- We hebben de (verrotten) appels aan de kippen gevoerd.
- De door de brand (verwoesten) kathedraal wordt herbouwd.
- Het (verkleiden) meisje zag er prachtig uit.

TIP

Als je twijfelt over de spelling, kies dan voor de kortste manier om het op te schrijven.

OPDRACHT 5

Kijk de opdrachten samen na. Doe het zo: lees om beurten een antwoord voor en zeg duidelijk hoe je het schrijft.

TERUGKIJKEN

Kies de goede vorm van het werkwoord. Kies uit: *bestede* / *besteedde*

Het ... geld.

Leg uit waarom je het woord zo moet spellen.

Meningen en argumenten

JE LEERT

- argumenten bij een mening herkennen en beoordelen.

INFORMATIE

Als je je **mening** geeft, dan geef je daar vaak één of meerdere **argumenten** bij. Met een argument leg je jouw mening uit. Je vertelt daarmee waarom je iets goed of fout vindt.

Je herkent een argument vaak aan de signaalwoorden *want*, *omdat* en *daarom*. Maar **let op!** Een argument begint niet altijd met een signaalwoord.

Een argument is goed als:

- het juist is, het is waar wat je zegt, wat je zegt te controleren is;
- het gaat over het onderwerp of de stelling van de discussie en niet over iets anders;
- het een bewijs (feit), voorbeeld of uitleg geeft;
- het overtuigend is.

OPDRACHT 1

Zijn de uitspraken in de zinnen juist of onjuist? Bespreek dit eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift. Doe het zo: zin e = juist

- Een mening is altijd waar.
- Een argument is altijd waar.
- Een argument moet altijd een feit bevatten.
- Voor een argument staat niet altijd een signaalwoord.

OPDRACHT 2

Lees tekst 4. Schrijf de antwoorden in je schrift.

- In de inleiding staat de mening: Het is niet zo goed voor het milieu. Welk argument wordt er bij deze mening gegeven?
- Wat is er goed aan dit argument?
Ga de volgende punten na en geef aan of je dat in het argument ziet:
 - het is waar:
 - het gaat over het onderwerp:
 - het geeft een feit / voorbeeld / uitleg:

ja / nee
ja / nee
ja / nee

OPDRACHT 3

Lees alinea 2. Schrijf de antwoorden in je schrift.

- In alinea 2 staat de mening: Wereldwijd vinden mensen het een goed initiatief. Welke argument wordt er gegeven bij deze mening?
- In dit argument kun je zowel een feit als twee voorbeelden lezen. Welke voorbeelden?
- Vind je het een goed argument? Leg uit.

OPDRACHT 4

Lees de reacties onderaan de tekst.

Schrijf de antwoorden in je schrift. Leg je antwoord steeds uit.

- Wie gebruikt een voorbeeld in het argument?
- Wie gebruikt er een feit in het argument?
- Wie gebruikt er een argument dat niet met het onderwerp te maken heeft?

OPDRACHT 5

Kijk nog eens naar de reacties onderaan de tekst.

Bespreek die eerst samen.

Schrijf dan kort de antwoorden op.

- Wie vindt jij het meest overtuigend? Waarom?
- Lees nog eens het argument dat je gekozen hebt na. Wat is goed eraan?

tekst 4

World Earth Hour

- Vergeet jij soms om het licht in je slaapkamer uit te doen? Of laat je de computer of televisie onnodig aan staan? Iedereen is wel eens nonchalant, maar dat is niet zo goed voor het milieu. Want hoe meer energie mensen verbruiken of verspillen, hoe nadeliger dat voor het milieu is. Bij het opwekken van elektriciteit komen er vaak schadelijke gassen vrij, zoals koolzuurgas. De scheikundige naam van dit giftig gas is kooldioxide en de afkorting is: CO₂. Te veel koolzuurgas in onze dampkring (of atmosfeer) zorgt ervoor dat het steeds warmer wordt op aarde, waardoor het poolijs smelt en de zeespiegel stijgt.

In het donker

- Om even stil te staan bij de toekomst van onze planeet, doen mensen over de hele wereld op dezelfde dag één uur lang het licht uit. *Earth Hour*, heet deze jaarlijkse actie. Wereldwijd vinden mensen het een goed initiatief. Dat blijkt wel, want de Eiffeltoren in Parijs, een beroemde wolkenkrabber in New York: overal gaat de verlichting uit. Tijdens dat uur zitten ook veel mensen thuis in het aardedonker.

Niet genoeg

- Een goede actie, maar moeten we niet veel meer doen voor het milieu? Natuurlijk is het zo dat alle beetjes helpen. Eén keer per jaar is nog altijd meer dan helemaal nooit. Maar als we de aarde echt willen sparen, moeten we betere maatregelen invoeren. Daarom vind ik dat we niet elk jaar, maar wel elke dag één uur zonder licht kunnen. Lampen uit, kaarsjes aan!

Reacties

- Indra:** Elke dag een uur vind ik wel een beetje een brug te ver. Want dan kun je veel dingen niet doen, zoals bijvoorbeeld televisiekijken. Maar misschien kan de actie wel één keer per maand of een paar keer per jaar?

Benny: Een uurtje per jaar, dat is een druppel op een gloeiende plaat. Iedereen kan veel beter een energiezuinige koelkast aanschaffen. Een energiezuinige koelkast verbruikt tot drie keer minder stroom dan eentje die niet energiezuinig is.

Ravi: Wat mij betreft een goed idee, want tijdens Divali vind ik het ook altijd zo sfeervol met de diya's aan.

Tom: Ik vind het een prima plan, want hierdoor nemen de winsten van fabrikanten van kaarsen enorm toe.

TERUGKIJKEN

Wat uit deze les ga je zeker onthouden?

Meertaligheid in verhalen

JE LEERT

- een deel van een meertalige tekst lezen en begrijpen;
- de meertalige tekst aanpassen aan jouw situatie.

INFORMATIE

De onderstaande tekst komt uit het boek 'Terug naar Suriname' van de auteur Gerardus Maynard. Het boek gaat over de Arowakse jongen Wadjilie. Hij is als peuter naar Nederland vertrokken. Als hij twaalf jaar is, komt hij naar Suriname. Samen met zijn tante, die in Paramaribo woont, gaat hij zijn opa (dokoko) en oma (tete) bezoeken. In het dorp van Dokoko en Tete woont ook de mooie Iwa.

Dokoko ziet de verliefdheid in zijn ogen. Hij vraagt of Wadjilie geen vriendin heeft in Nederland.

Dokoko: "Manshin thi kwan dabie?"

Tante: "Dokoko vraagt of je al een vriendinnetje hebt."

Wadjilie: "Niet echt."

Tante vertaalt terug.

Tante: "Manin kwan."

Op dat moment komt Iwa's moeder met een rieten mand van haar kostgrondje. Iwa rent haar tegemoet.

Tante: "Kijk, daar heb je Iwa's moeder."

Iwa's moeder: "Eh, eh, suma na a moy yonkuman disi dan?"

Tete vraagt of ze de zoon van haar vriendin niet herkent.

Tete: "Meithin basaboka bubethera tho aithi sabo?"

Iwa's moeder geeft Wadjilie een brasa. Daarna bekijkt ze hem van alle kanten.

Iwa's moeder: "Na Wadjilie kon bigi so? Sortu gron-nyannyan den e gi yu na bakrakondre so?"

Tante: "Iwa's moeder vraagt wat voor aardvruchten je in Holland te eten krijgt."

Wadjilie: "Patata, aardappelen!"

Iwa's moeder: "Mi no man bribi mi ay dati a boy kon bigi so."

Tante: "Iwa fu yu srefi kon bigi tu, toch?"

Als de aandacht van de mensen op Iwa is gericht, schaamt ze zich en gaat vlug naast haar moeder staan.

Iwa's moeder: "Iwa, san yu e meki so? Go taki Wadjilie odi! Na unu ben prey dyaso ini a santi di unu ben pikin."

Wadjilie geeft Iwa een hand.

Wadjilie: "Dag... Ik ben Wadjilie."

Iwa: "Ihi, dag, ik Iwa..."

Tante (aan Iwa's moeder): "Dan san yu tyari kon fu bakagron so dan?"

Iwa's moeder: "Ksaba."

Iwa's moeder pakt wat cassave en geeft dat aan Tete. Tete bedankt haar. Ze is blij met de aardvruchten.

Tete: "Sanweitho borwatun dade."

Iwa's moeder: "Tamara mi o meki kasababrede gi Wadjilie."

Tante: "Heb je gehoord wat ze zei? Ze gaat morgen cassavebrood voor je bakken."

Iwa: "Mi srefi sabi meki brede tu."

Tante: "Hmm... Iwa no syensyen moro gi Wadjilie."

Terwijl de volwassenen met elkaar praten, kijken Iwa en Wadjilie elkaar verliefd aan. Ze lachen steeds naar elkaar. Hun verliefdheid is de dorpskinderen niet ontgaan. Iwa weet niet meer waar ze moet kijken, als die haar beginnen te plagen.

De kinderen: "Iwa lobi Wadjilie, Iwa lobi Wadjilie, Iwa lobi Wadjilie!!"

OPDRACHT 1

In de tekst worden Arowaks, Nederlands en Sranan gesproken.

- Schrijf op welke personen welke taal (talen) spreken.
- Schrijf voor elke persoon en taal waarom de schrijver voor die taal heeft gekozen.

OPDRACHT 2

Hoe zou je het vinden als de hele tekst in het Nederlands was geschreven? Schrijf je antwoord met uitleg in je schrift.

OPDRACHT 3

Hoe zou jij de volgende zinnen in je eigen thuistaal schrijven?

Dokoko: "Manshin thi kwan dabie?"

Tante: "Manla tha kwan."

Tete: "Bebethera tho koba esa lie?"

Tete: "Mienra kho boborwatun dade."

TERUGKIJKEN

Wat vond je leuk of leerzaam in deze les? Wat zou beter kunnen? Geef een tip en een top.

Herhaling van les 9, 17 en 25

JE HERHAALT

- wederkerende werkwoorden;
- woorden met een apostrof of een trema;
- bijvoeglijke naamwoorden en bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 9, 17 of 25 van dit thema.

OPDRACHT 1

- Maak zinnen met het werkwoord *zich schamen* en het onderwerp dat er al staat.
 - Ik ...
 - Jij ...
 - Wij ...
- Maak zinnen met het werkwoord *zich bemoeien* en het onderwerp dat er al staat.
 - Hij ...
 - Jullie ...
 - U ...
- Leg uit of *zich schamen* en *zich bemoeien* toevallige of verplichte wederkerende werkwoorden zijn.

OPDRACHT 2

- Neem de tabel in je schrift over.

Valt de klemtoon op de ie, schrijf er dan -ën achter.	Valt de klemtoon niet op de ie, dan schrijf je het trema op de ië.

- Spreek elk woord zachtjes uit en luister waar de klemtoon valt. Schrijf het meervoud van dat woord op de juiste plaats in de tabel.
drie - ceremonie - kolonie - categorie - genie - industrie - olie - bacterie - encyclopedie - economie

OPDRACHT 3

Lees de woorden. Schrijf het antwoord met een apostrof op de juiste plaats.

- de tas van mamma = ... tas
- in de ochtend = ...
- meervoud van airco = ...
- de fiets van Anish = ... fiets
- kleine baby = ...

OPDRACHT 4

Schrijf een korte zin met de woorden op. Gebruik de woorden als bijvoeglijk naamwoord.

1. katoen
2. plastic
3. metaal

OPDRACHT 5

Schrijf van het werkwoord dat tussen haakjes staat het voltooid deelwoord op. Schrijf daarachter het bijvoeglijk naamwoord dat je ervan kunt maken.

1. Het (bederven) vlees hebben we weggegooid.
2. Dat opnieuw (bestraten) plein ziet er keurig uit.
3. De (haten) leider moest voor de rechtbank verschijnen.
4. De gisteren (storten) betonvloer moet een week uitharden.

TERUGKIJKEN

Maak een top 3 van de spellingproblemen die je in dit thema geoefend hebt: de wederkerende werkwoorden, de apostrof, het trema, de bijvoeglijke naamwoorden of het bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoord.

Het spellingprobleem dat je het makkelijkst vindt, zet je op 1. Op 3 zet je het probleem dat je nog het lastigst vindt.

Herhaling themawoorden

JE HERHAALT

- de betekenis van alle themawoorden uit het thema Energie.

INFORMATIE

Kijk nog eens bij de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

OPDRACHT 1

Maak de kaartjes voor het spel 'Mix en koppel' dat je straks gaat spelen (opdracht 2). Je krijgt twee kaartjes. Het ene is leeg en op het andere staat een themawoord. Zoek dit themawoord op in les 2, 10 of 18.

De één leest de betekenis op. De ander schrijft die op het lege kaartje. Schrijf netjes!

OPDRACHT 2

Speel 'Mix en koppel'. Neem een van de twee kaartjes van opdracht 1.

Mixen:

1. Loop rond met de kaart in de hand en zoek een klasgenoot die vrij is.
2. De een stelt een vraag over het woord of de omschrijving op zijn kaart. De ander antwoordt.
3. De vragensteller bedankt voor de bijdrage en vertelt wat hij er zelf nog over weet.
4. Wissel van rol. Nu stelt de ander een vraag die bij het woord of de beschrijving op zijn kaartje past. De eerste geeft antwoord. De ander bedankt en vult weer aan met wat hij er zelf over weet.
5. 'Mixer': ruil van kaart, groet en ga uit elkaar.
6. Loop met de kaart die de ander had door het lokaal en begin opnieuw bij stap 1. Herhaal dit tot je leerkracht een stopteken geeft. Dan houd je het kaartje dat je dan hebt en begint het 'Koppelen'.

Koppelen:

1. Houd je eigen kaart, niet meer ruilen.
2. Zoek degene die een kaart heeft die bij de jouwe past.
3. Dit is degene met wie je opdracht 3 samen maakt, je nieuwe duopartner.

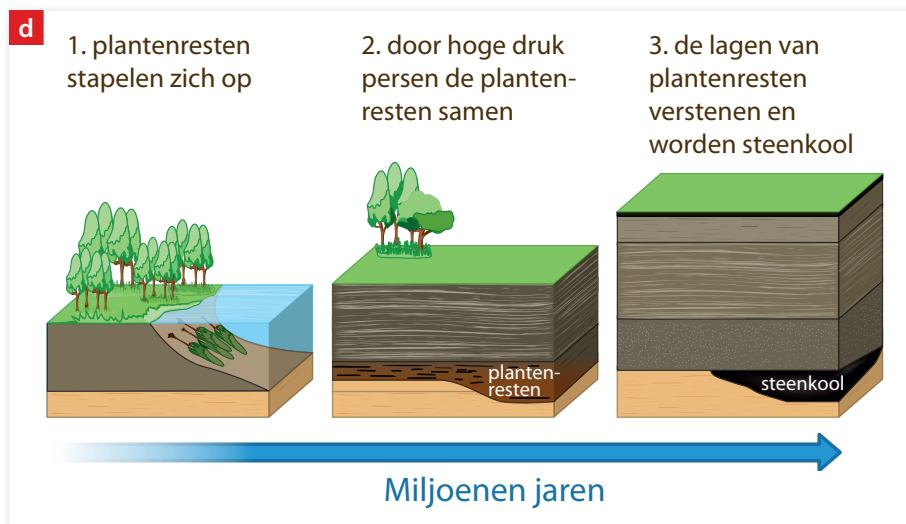
OPDRACHT 3

Speel het Doorgeefspel.

1. Schrijf ieder één van de woorden in je eigen schrift. Kies uit: afhangen van - het commentaar - depressief - duurzaam - de energie - inzicht krijgen in - mentaal - onbepaald - de opslag - periodiek - uitsluitend - verklaarbaar
2. Geef je schrift aan je duopartner.
3. Lees het woord in het schrift en schrijf de betekenis eronder.
4. Geef het schrift weer terug.
5. Lees het woord en de betekenis. Schrijf er een voorbeeldzin onder.
6. Geef het schrift weer aan je duopartner. Lees om de beurt voor wat in het schrift staat. Bedenk samen of het goed is.
7. Neem je eigen schrift weer voor je.
8. Speel het spel opnieuw, tot je allebei vier woorden en zinnen hebt.

OPDRACHT 4

- a. Welk woord hoort bij de afbeelding? Schrijf het woord in je schrift.
 Kies uit: het decennium - de biomassa - het brein - het commentaar - het energielabel - de fossiele brandstof - de meterstand - de windenergie - het zonnepaneel
 Let op: niet alle woorden worden gebruikt!

- b. Kijk nog eens naar 4a. Maak met de woorden die je niet gebruikt hebt een zin van minstens vijf woorden.

TERUGKIJKEN

Noteer uit elke les je eigen allermoeilijkste woord. Maak zinnen met deze woorden zodat de betekenis van het woord in de zin duidelijk wordt.

Discussiepraatshow

JE LEERT

- bijdragen aan een discussie;
- een mening met goede argumenten verwoorden;
- je verplaatsen in standpunten van anderen.

INFORMATIE

In een discussie geef je je mening. Je probeert de ander te overtuigen met goede argumenten. Je luistert goed naar de ander, zodat je kunt reageren. Door de argumenten van de ander, kun je ook van mening veranderen.

Doel van een discussie kan zijn om tot een gezamenlijke uitkomst te komen waarmee iedereen tevreden is. Dat lukt niet altijd.

In praatshows op de televisie kun je discussies zien tussen de gasten aan tafel. De presentator van het programma is de gespreksleider. Hij of zij zorgt ervoor dat iedereen aan het woord komt. Met vragen en prikkelende opmerkingen houdt de presentator het gesprek aan de gang.

OPDRACHT 1

Je bent ingedeeld bij één van de volgende groepen:

1. De directeur van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
2. De Surinaamse burgers
3. De milieuorganisatie
4. Het energiebedrijf
 - a. Bespreek de volgende vragen:
 - Hoe zou jouw groep denken over energiebesparing?
 - Op welke manier zou jouw groep daar iets aan willen doen?
 - b. Bedenk wat belangrijk is voor jouw groep. Kijk voor inspiratie nog eens naar de teksten van les 3 en de afbeelding uit les 15.

OPDRACHT 2

Je hebt van de leerkracht twee blanco kaartjes gekregen.

- a. Schrijf daarop de twee beste ideeën die jullie hebben bedacht. Het idee moet aansporen tot actie. Zorg dat het werkwoord 'moeten' erin voorkomt.
Op ieder kaartje één idee.
- b. Lees de ideeën nog eens. Welke argumenten zou jullie groep hebben om die ideeën te verdedigen? Bespreek het.

OPDRACHT 3

Voer de praatshow uit.

Spelregels:

- Jullie gaan naar de praatshow. Eén persoon van jullie groepje gaat aan de tafel zitten. De rest van de groep zit erachter in het publiek.
- Alle kaartjes liggen op een stapeltje op tafel.
- De gespreksleider draait een kaartje om en leest het actie-idee voor.
- De gasten aan tafel discussiëren. Daarbij bedenken ze of hun groep voor of tegen de actie zou zijn, en waarom.
- De discussie gaat door tot er overeenstemming is of tot de gespreksleider het gesprek afrondt.

TIP

Herhaal kort wat de ander heeft gezegd, voordat je erop reageert. Zo luister je beter en kun je checken of je het goed hebt begrepen.

OPDRACHT 4

De gasten aan tafel wisselen. Van iedere groep komt nu iemand anders aan tafel.

De gespreksleider draait een nieuw kaartje om en leest het voor.

De gasten discussiëren tot er overeenstemming is of tot de spelleider het gesprek afrondt.

Wissel een aantal keer.

TERUGKIJKEN

Over welk actie-idee is overeenstemming bereikt? Hoe kwam dat?

Over welk actie-idee is geen overeenstemming bereikt? Hoe kwam dat?

Tijd

Een nieuw thema

JE ONDERZOEKT

- woorden en begrippen rond het thema Tijd;
- wat je in dit thema gaat doen.

INFORMATIE

Het laatste thema van dit jaar is Tijd. Het thema gaat onder meer over hypes en mode: wat is nu 'in'? Je geeft een presentatie over een rage én je presenteert een modeshow. Ook schrijf je een Anansi-verhaal waarin de spin Anansi de tijd te slim af is. Verder ga je het hebben over de nieuwste Engelse leenwoorden, die vaak met internet en techniek te maken hebben, en je gaat terug in de tijd om de herkomst van achternamen te achterhalen. Kortom: met dit thema ga je een leuke tijd tegemoet!

OPDRACHT 1

Soms betekenen woorden verschillende dingen. Wat is de betekenis in de zinnen? Schrijf het cijfer van de zin telkens op. Schrijf de letter van de juiste betekenis erachter.

- a. Welke betekenissen passen bij de zinnen met het woord *oud*?

1. Mijn moeder was blij toen ze haar oude klasgenoten terug zag.
2. In de binnenstad van Paramaribo staan veel oude gebouwen.
3. Mijn opa kan niet meer zo goed lopen, hij is al erg oud.

Betekenis

- A. veel jaren geleefd
- B. bestaat al lang
- C. van vroeger

- b. Welke betekenissen passen bij de zinnen met het woord *nieuw*?

1. Die rode rok heb ik al jaren, maar deze zwarte is nieuw.
2. Vandaag komt er een nieuwe leerkracht op school.
3. Mijn tante ziet er heel mooi uit, zij draagt altijd de nieuwste mode.

Betekenis

- A. wat nog niet lang bestaat
- B. wat anders is
- C. wat nog niet is gebruikt

- c. Welke betekenissen passen bij de zinnen met het woord *tijd*?

1. Kom je naar binnen Ashwani? Het is tijd om te eten.
2. De grote regentijd in Suriname is van eind april tot half augustus.
3. Haast je niet hoor, ik heb alle tijd.

Betekenis

- A. opeenvolging van momenten
- B. moment, tijdstip
- C. periode

OPDRACHT 2

Blader door de lessen van dit thema. Schrijf de antwoorden op de vragen op.

1. In welke les speel je een woordsoortenquiz?
2. In welke les lees je een recensie van de nieuwste modetrends?
3. Welke les gaat over humor?
4. Lees jij weleens een krant? In welke les ga je een nieuwsartikel schrijven?
5. Ken je de spin Anansi, uit de bekende verhalen? In welke les ga je zelf een Anansi-verhaal schrijven?
6. Uit welke taal hebben wij het woord *restaurant* geleend? En het woord *e-mail*? Weet je het niet, zoek het dan op in les 25.
7. Vind je jezelf erg veranderd ten opzichte van vroeger of valt het wel mee? In welke les ga je elkaar interviewen over vroeger en nu?
8. *Hier zien we Mala; zij draagt een strakke zwarte broek van biologische katoen.* In welke les ga je een modeshow presenteren?
9. In Suriname komen mooie en bijzondere achternamen voor. In welke les ga je op zoek naar de herkomst van achternamen?
10. Weet jij wat een obsessie is? Zo nee, zoek het op in les 2.

TERUGKIJKEN

Je hebt het thema bekeken. Wat denk jij?

Leuk thema! Hier wil ik wel tijd aan besteden.

of

Ik twijfel over dit thema, ik denk dat ik kan mijn tijd beter kan besteden.

JE LEERT

- de vijftien nieuwe woorden bij het thema Tijd in zinnen gebruiken.

INFORMATIE

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
aanvankelijk	eerst	Aanvankelijk was hij erg verlegen, maar nu voelt hij zich thuis en kletst hij honderduit.
de afgelopen tijd	de laatste tijd	De afgelopen tijd was er veel belangstelling voor de acteur uit deze film.
in de ban zijn van	heel erg in iets geïnteresseerd zijn, je ergens moeilijk van kunnen losmaken, je aandacht op één ding richten, met één ding bezig zijn.	Hij is helemaal in de ban van dat nieuwe computerspel; de hele dag is hij ermee bezig.
collectief	gemeenschappelijk, gezamenlijk	De arbeiders streden collectief voor een beter loon.
de hype	door veel mensen gedeelde belangstelling of activiteit die na korte tijd voorbij is, de tijdelijke ophef over iets nieuws, iets nieuws dat de aandacht trekt	Het muziknummer Beleki Beketje was een hype onder de hele bevolking, jong en oud danste erop.
de menigte	de mensenmassa, grote groep mensen	De menigte verzamelde zich bij de brug om iets te kunnen zien van de spectaculaire vuurwerkshow.
het modeverschijnsel	het idee dat veel mensen tegelijk hebben over wat mooi is, iets wat veel mensen tijdelijk mooi vinden	Lichtgevende sportschoenen waren in 2019 een modeverschijnsel, nu draagt bijna niemand ze meer.
de obsessie	de bezetenheid, de extreme belangstelling voor iets	Johan heeft een obsessie voor videospelletjes; dat zorgt voor slaapproblemen en slechte schoolprestaties.

de menigte

de opwindning

onlangs	korte tijd geleden	Ik heb haar onlangs nog gezien, eergisteren dacht ik.
ontkomen	ontsnappen, vermijden	Een beroemd acteur ontkomt er niet aan dat hij op straat herkend wordt.
de opwinding	spanning, waardoor een druk en zenuwachtig gedrag ontstaat, sensatie	Het verschijnen van het nieuwe album van de bekende zanger zorgt voor veel opwinding bij de fans.
overspoeld worden door	vol raken met, overstroomd worden door, in grote hoeveelheden ontvangen	Cyriel, de bekende rapper, wordt overspoeld door brieven en mails van zijn fans.
de run op	plotselinge grote toeloop op	Bij de uitbraak van de ziekte, was er een run op de winkels naar mondkapjes en handsanitizers.
uiteraard	vanzelfsprekend	Uiteraard kun je het beste zelf beslissen of je wilt meedoen.
uitzinnig	buiten zichzelf, alsof je gek bent	Dino was uitzinnig van vreugde toen hij hoorde dat hij geslaagd was.

OPDRACHT 1

Schrijf de woorden a. tot en met h. onder elkaar in je schrift. Kies het passende woord uit de rechterkolom (1 tot en met 8). Schrijf dit woord erachter.

a. aanvankelijk	1. de bezetenheid
b. collectief	2. dwaas
c. de menigte	3. eerst
d. de obsessie	4. gemeenschappelijk
e. onlangs	5. kort geleden
f. de opwinding	6. de mensenmassa
g. uiteraard	7. de spanning
h. uitzinnig	8. vanzelfsprekend

OPDRACHT 2

Kies uit de woordenlijst een woord dat in de zin past. Schrijf het woord in je schrift.

- Ik was ... met mijn ouders bij een optreden van die band.
- Toen de muzikanten opkwamen, begon de ... luid te juichen.
- Sommige mensen waren helemaal ... hun helden en hoorden of zagen niets anders meer.
- Veel meisjes waren ... van vreugde en stonden te springen en te gillen.
- Toen ze mijn favoriete nummer speelden, voelde ik een golf van ... door mijn lichaam gaan.
- Aan het eind van het optreden kon de artiest er niet aan ... om handtekeningen uit te delen.
- Ik voelde me ... geluk toen hij mij uitkoos om een selfie met hem te maken.
- ... vond ik het geweldig om dit mee te maken.

OPDRACHT 3

- a. Welke twee themawoorden hebben te maken met een periode of een moment van kort geleden?
- b. Welke twee themawoorden gaan over een interesse die maar kort duurt?

OPDRACHT 4

- a. De betekenis van woorden ligt soms dicht bij elkaar. Bespreek samen wat het verschil is tussen een obsessie en opwinding.
- b. Welke drie themawoorden passen er goed bij?

OPDRACHT 5

Speel het spel 'Raad het woord'. Degene met de langste voornaam begint.

1. Kies een woord uit, maar zeg het niet hardop.
2. Vertel aan de anderen wat het woord betekent. Let op, geef alleen de betekenis. Je mag het woord niet noemen!
3. De andere drie raden welk woord erbij past (zonder het uit te spreken) en schrijven dat in hun schrift.
4. Vertel nu welk woord het was. Controleer in je schrift. Was het goed? Dan krijg je een punt.
5. Nu is de volgende, rechts van de eerste, aan de beurt. Ga door totdat iedereen aan de beurt is geweest.

TERUGKIJKEN

Welke twee woorden vind je nog lastig? Gebruik die in een zin.

3

Verbanden in een tekst

JE LEERT

- de verbanden: tijd, opsomming en conclusie in een tekst herkennen en benoemen.

INFORMATIE

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden:

Verband	Dit hebben de zinnen of alinea's met elkaar te maken:	Signaalwoorden
verklaring/reden	De ene zin of alinea beschrijft een situatie, een andere zin of alinea geeft daar een verklaring of reden voor.	omdat, want, daarom of immers
oorzaak-gevolg	De ene zin of alinea geeft een oorzaak, een andere zin of alinea beschrijft het gevolg ervan.	doordat, dat komt door, daardoor, door, want, zodat
doel-middel	De ene zin of alinea geeft het doel, een andere zin of alinea beschrijft het middel/ de middelen om dat doel te bereiken.	waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te, met behulp van
tegenstelling	De ene zin of alinea vertelt iets over een onderwerp, de andere zin of alinea vertelt het tegenovergestelde.	maar, daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, (daar staat) tegenover, hoewel, toch, ofschoon, ondanks dat
voorbeeld	De ene zin of alinea geeft een uitleg, de andere zin of alinea geeft een voorbeeld.	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als
tijd	De ene zin of alinea gebeurt eerder in de tijd dan de andere zin of alinea. Er wordt een volgorde in tijd aangegeven.	voordat, vroeger, aanvankelijk, eerst, eerder(e), nadat, daarna, later(e), wanneer, intussen, tegelijkertijd, tijdens, onlangs
opsomming	De woorden, zinnen of alinea's zijn feiten of voorbeelden die op een rijtje staan.	en, ook, verder, ten eerste, ten tweede, in de eerste plaats, in de tweede plaats, daarnaast, bovendien, vervolgens, ten slotte, als laatste, niet alleen ... maar ook, zowel ... als
conclusie	De zin of alinea geeft een eindoordeel over wat daarvoor verteld is.	dus, concluderend, daardoor, hieruit volgt, vandaar dat, uit dit alles blijkt, daarom, dat houdt in

OPDRACHT 1

Lees de vragen. Lees dan tekst 1. Overleg eerst samen. Schrijf de antwoorden dan in je schrift.

- Welk verband zie je in de eerste alinea?
- Aan welk signaalwoord herken je dat verband?

OPDRACHT 2

Lees de vragen. Lees dan alinea 2. Schrijf de antwoorden in je schrift.

- Welk verband hebben de woorden 'muziek, spelletjes en kleding'?
- Aan welk signaalwoord herken je dat?
- Zie de eerste zin: 'Zo'n hype kan bijvoorbeeld gaan over muziek, spelletjes en kleding.'
Vul in: Dit zijn allemaal ... van hypes.
- Aan welk signaalwoord herken je het verband in de zin uit opdracht 2c?

OPDRACHT 3

Lees de vragen. Lees dan alinea 3 en 4. Schrijf de antwoorden in je schrift.

- Welk verband zie je tussen deze twee alinea's?
- Aan welk signaalwoord herken je dat?

OPDRACHT 4

Lees de vragen. Lees alinea 4 nog eens. Overleg eerst samen. Schrijf de antwoorden dan in je schrift.

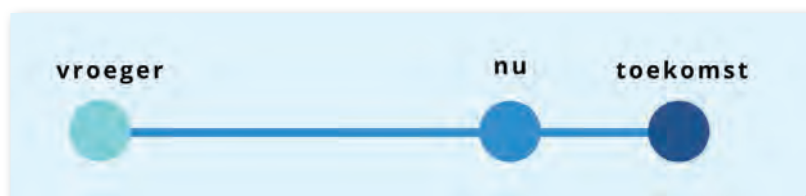
- Welk verband zie je in de vijfde zin 'Bij ... gevolg.'?
- Aan welk signaalwoord herken je dat?
- Welk verband zie je in de een-voor-laatste zin 'Het is ...hype.'?
- Aan welk signaalwoord herken je dat?
- Met welk woord had dat verband ook aangegeven kunnen worden? Kies uit:
concluderend / daarentegen / daardoor / tegelijkertijd

OPDRACHT 5

Teken de tijdbalk hieronder groot over in je schrift. Lees dan de vragen. Overleg eerst samen. Schrijf de antwoorden daarna in je schrift.

- Teken de zeven verschillende hypes uit de tekst op de goede plaats op de tijdbalk. De signaalwoorden van tijd helpen je hierbij.
- Kun je de tijdbalk nog aanvullen met hypes die jij onlangs hebt meegemaakt?

tekst 1

Hypes

- 1 **Soms praten bijna al je vrienden vol opwindend over één onderwerp. Op de sociale media word je overspoeld door berichtjes over dat ene onderwerp. Hele menigtes raken ervan in extase! Niemand ontkomt eraan, omdat iedereen in de ban is van de nieuwste hype.**
- 2 Zo'n hype kan bijvoorbeeld gaan over muziek, spelletjes en kleding. Een paar jaar geleden was de jeansbroek met gerafelde scheuren en gaten zo'n modeverschijnsel. Dat leidde tot een run op de winkels waar die te koop waren.

Leuk

- 3 Veel rages zijn leuk, zoals collectief hetzelfde dansje doen. Denk aan de Beleki Beketje uit 2019. Een overwelldigend aantal mensen deden mee met deze dans. De videoclip op YouTube is zelfs meer dan twee miljoen keer bekeken. Of het spelen van Pokémon Go (dat begon in 2016), waardoor je naar buiten gaat op zoek naar de volgende Pokémon.

Gevaarlijk

- 4 Toch zijn er ook hypes die mensen aanzetten tot gevaarlijk gedrag. Dan wordt bijvoorbeeld het nieuwste dieet zo'n obsessie dat mensen niet meer normaal eten. Uiteraard is dat ongezond.

Ook de in 2012 immens populaire hype 'The Cinnamon Challenge' is gevaarlijk. Bij die uitdaging wordt een behoorlijke hap kaneel gegeten, zonder te drinken, met de kans op overgeven en verstikking tot gevolg. Het is dus heel belangrijk dat je zelf goed nadenkt voordat je meedoet aan een hype. Een gewaarschuwd mens telt immers voor twee!

Vroeger en nu

- 5 Vroeger waren er ook rages. In de jaren 30 van de vorige eeuw was er de jojo, twintig jaar later de hoelahoep en daarna in de jaren 80 van de vorige eeuw de Rubik's kubus. Maar tegenwoordig verspreidt een hype zich razendsnel als een inktvlek over de hele wereld. Dat komt door sociale media zoals Instagram, YouTube en TikTok. Ook volgen hypes elkaar nu steeds sneller op.
- 6 Aanvankelijk zijn veel rages leuk. Maar in de praktijk blijkt dat mensen er toch weer na een tijdje op uitgekeken raken. De hype dooft uit en verdwijnt net zo abrupt als die gekomen is.
- 7 Aan welke rage heb jij de afgelopen tijd deelgenomen? Onlangs nog een vrolijk dansje gedaan of liedje gezongen dat gestart is met een rage? En bij welke hype was jij uitzinnig enthousiast?

TERUGKIJKEN

Welk tekstverband vond jij het lastigst om te herkennen? Leg je antwoord uit.

4

Alle woordsoorten

JE LEERT

- alle woordsoorten herkennen en benoemen.

INFORMATIE

Weet je nog? Elk woord in een zin hoort bij een bepaalde woordsoort. Gebruik de infographic Woordsoorten om de verschillende woordsoorten te bekijken.

OPDRACHT 1

Schrijf de zinnen hieronder over. Schrijf onder elk woord welke woordsoort dit is. Gebruik daarbij de afkortingen die in de infographic Woordsoorten staan.

- Gedurende het jaar 2020 waren 'thuisblijf-challenges' een grote hype.
- Weet jij niet wat dat zijn?
- Bekende sporters laten hun beste trucjes zien op de sociale media.
- Ik verbaas me over sommige trucs, omdat ze heel moeilijk zijn.

OPDRACHT 2

Speel de woordsoortenquiz. Doe het zo:

1. Luister naar de vraag.
2. Schrijf het antwoord of de antwoorden op die vraag op.
Voor elk goed antwoord krijg je een punt.
3. Schrijf alle punten op en bereken je score.

TERUGKIJKEN

Moet jij vaak op de infographic kijken om de juiste woordsoort te vinden? Of heb je de infographic (bijna) niet meer nodig?

5 Engelse leenwoorden

JE LEERT

- Engelse leenwoorden herkennen en gebruiken.

INFORMATIE

We gebruiken steeds vaker en steeds meer Engelse woorden in onze taal. We lenen ze uit het Engels, daarom heten ze 'leenwoorden'. Vaak worden deze leenwoorden zo gewoon in ons taalgebruik, dat we niet eens merken dat het om een woord uit een andere taal gaat. We gebruiken die leenwoorden, omdat ze leuker of interessanter zijn. Of omdat het uitvindingen zijn waarvoor geen vertaling is bedacht, zoals het woord 'laptop'. De nieuwste Engelse leenwoorden hebben vaak met internet of techniek te maken. Maar ook bij het gamen zijn Engelse woorden heel gewoon.

OPDRACHT 1

- Kijk naar de afbeelding. Schrijf de Engelse leenwoorden, die je ziet en leest op.
- Hieronder lees je de betekenis van drie Engelse leenwerkwoorden. Over welke drie werkwoorden gaat het? Schrijf de nummers over. Schrijf het goede werkwoord erachter.
 - met je vinger over het beeldscherm gaan om je smartphone of tablet te bedienen.
 - een foto of bestand plaatsen op een app of versturen via een computer.
 - nagaan, nakijken
- Welke van deze drie Engelse leenwerkwoorden kun je ook gebruiken als je niet op een computer, tablet of smartphone bezig ben?
- Schrijf een zin op met het woord van opdracht 1c.

OPDRACHT 2

De onderstreepte woorden zijn Engelse leenwoorden. Hoe zeg je die in het Nederlands? Kies het antwoord uit onderstaande woorden A tot en met I. Doe het zo: 1 = B

- Ik heb een blog (1) die gaat over games (2).
- Maar door een hacker (3) is mijn website (4) gecrashed (5).
- Nu ben ik even offline (6) want ik laat mijn laptop (7) even checken.
- Gelukkig heb ik mijn contents (8) gesaved (9).

A [computerspelletjes]	B [dagboek op internet]	C [draagbare computer]
D [inbreker op de computer]	E [internetpagina]	F [tekst en plaatjes]
G [niet verbonden met het internet]	H [vastgelopen]	I [opgeslagen]

OPDRACHT 3

- Zoek vijf Engelse leenwoorden in de woordzoeker en schrijf ze op. De beginletter is steeds vetgedrukt.
- Deze woorden hebben te maken met dezelfde activiteit. Welke?
- Bespreek in je groepje hoe je deze woorden kunt zeggen in het Nederlands.

G	C			P
	L			
B			R	

TERUGKIJKEN

In ons land worden veel Engelse leenwoorden gebruikt. Welke leenwoorden gebruik jij op school?

6 Woordenschat Tijd

JE LEERT

- woorden over 'tijd', zoals vandaag, morgen, gisteren, ochtend, middag, avond en nacht in drie verschillende Surinaamse thuishalen uitspreken.

INFORMATIE

Tijd is de opeenvolging van momenten tussen vroeger en nu. Tijd kan je meten. Bijvoorbeeld in dagen. Op de kalender kan je zien welke dag het is. De dag van nu is vandaag. Na vandaag komt morgen. De dag voor vandaag heet gisteren. Een dag duurt vierentwintig uren. De dag kan je verdelen in ochtend, middag, avond en nacht. Elk dagdeel duurt zes uren. De nacht begint om 0:00 uur. Om 6:00 uur wordt het ochtend. Om 12:00 uur begint de middag en om 18:00 uur de avond.

OPDRACHT

- Doe mee met de woordenwedstrijd.
Spelregels:
 - Van elke taalgroep wordt een leerling gekozen om voor de klas te staan.
 - De rest van de klas doet de taalketting af.
 - Het spel begint als een van de leerlingen met een ketting de datum zegt van vandaag, morgen of gisteren.
 - Leerling nummer 1 van groep nummer 1 mag dan zeggen hoe je deze dag noemt in de taal van de leerling met de ketting om.
 - Als de leerling het niet weet of fout zegt, mag leerling nummer 1 van groep 2 het proberen.
 - Weet die het ook niet, dan mag leerling nummer 2 van groep 1 proberen en zo door totdat een leerling het goed heeft. Voor elk goed antwoord krijgt de groep een punt.
 - Na een goed antwoord stelt de volgende leerling voor de klas een vraag.
 - De eerste leerling van groep 2 die nog geen beurt heeft gehad, mag antwoord geven op de vraag.
 - De leerkracht houdt de punten bij en zegt aan het einde van het spel wie de winnaar is.
- Speel nog een ronde van het spel.
Je mag nu vragen stellen over de dagdelen ('s ochtends of 's middags of 's avonds of 's nachts). Het spel gaat door tot alle woorden in alle drie talen aan de orde zijn geweest. De leerkracht houdt de punten bij en zegt op het einde van het spel wie de winnaar is.

TERUGKIJKEN

In deze les heb je woorden over tijd geleerd in drie verschillende Surinaamse thuishalen. Hoeveel denk je ervan te onthouden?

Presenteren met een tekstdoel

JE LEERT

- vanuit een tekstdoel een korte presentatie geven met een duidelijke structuur;
- boeiend presenteren.

INFORMATIE

Weet je nog? Bij een presentatie let je op:

- De structuur van je presentatie:
 - inleiding: Waar gaat het over? Wat is je doel met de presentatie?;
 - kern: De w/h-vragen worden beantwoord;
 - slot: Conclusie of samenvatting.
- De manier van presenteren: stemgebruik, contact met publiek en houding.

Tekstdoelen zijn: informeren, instrueren, overhalen, activeren en amuseren.
Houd rekening met je doelgroep.

Boeiend vertellen doe je zo:

- Zorg voor een pakkend begin;
- Kijk de luisteraar(s) aan;
- Maak passende gebaren tijdens het vertellen;
- Wissel je stemgebruik af (met hoge en lage stem, luid en zacht, snel en langzaam);
- Vertel (soms) grappige en spannende details;
- Vertel (soms) hoe iets rook, klonk, proefde, voelde of eruit zag.

OPDRACHT 1

Usher vertelt over de rage Gangnam Style, een dansje. Hieronder zie je zinnen uit zijn presentatie. Schrijf bij iedere zin de letter van het juiste antwoord op. Doe het zo: a = E
Is de zin vooral:

A informatief, B instructief, C overtuigend, D activerend of E amuserend?

- Op-op-op-opan gangnamstyle!* Je kent dit grappige deuntje van GangnamStyle vast wel.
- De Zuid-Koreaanse zanger werd er in 2012 over heel de wereld mee bekend.
- Ik weet zeker dat jij ook vrolijk wordt van dat grappige liedje en dansje.
- Het dansje gaat zo: ga met gespreide benen staan en spring een paar keer omhoog.
- Dus doe je dansschoenen aan en dans mee!

OPDRACHT 2

Bekijk de woorden op het bord over rages en modeverschijnselen.

- Kies daaruit een onderwerp voor je presentatie.
- Kies een tekstdoel.
- Kies een doelgroep. Voor welke groep mensen is je presentatie bedoeld? Leeftijdsgenoten? Jongere kinderen of juist ouderen?

TIP

Een weetje of grappig detail kun je ook vertellen aan het begin of eind van je presentatie. Het hoeft niet in de kern.

OPDRACHT 3

Maak een spiekbrieftje voor je presentatie. Schrijf alleen steekwoorden op.

- Wat vertel je in de inleiding?
- Wat vertel je in de kern?
- Wat vertel je in het slot?

OPDRACHT 4

Geef om de beurt je presentatie.

- De luisteraars nemen het observatieformulier over in hun schrift en vullen dit in.
- Na iedere presentatie geven de luisteraars een top en een tip.
- De 'spreker' schrijft de tip in het eigen schrift.

Observatieschema

		Naam		
		ja	nee	beetje
1	duidelijk doel			
2	duidelijke structuur			
3	goed verstaanbaar			
4	boeiend verteld			
	opmerking			

TERUGKIJKEN

Wat maakte de presentaties die je gezien hebt boeiend?

Een nieuwsartikel schrijven

JE LEERT

- een nieuwsartikel schrijven

INFORMATIE

Een **nieuwsartikel** is een kort artikel in een krant of op internet, waarin je anderen informeert over een gebeurtenis of situatie.

In een nieuwsartikel gebruik je formele taal die past bij de doelgroep. Je geeft vooral feiten. Als je een mening opschrijft (bijvoorbeeld een uitspraak van een ander), dan schrijf je deze mening tussen aanhalingstekens.

Een nieuwsartikel heeft de volgende indeling:

- een informatieve of pakkende titel
- datum
- inleiding: hierin schrijf je wat het onderwerp van het artikel is.
- kern: hierin werk je het onderwerp uit. Bestaat de kern uit meerdere alinea's, dan kun je tussenkopjes gebruiken.
- slot: hierin rond je het onderwerp af.

Voorbeeld:

Winkeliers verhogen prijzen

19 april 2020 - De prijzen van basisproducten zijn in korte tijd sterk gestegen. Dat concludeert het onderzoeksbureau Wi sabi.

Prijsverhoging

De prijzen in de supermarkten zijn vergeleken met vorige maand met 30% omhoog gegaan. De winkeliers worden ervan verdacht dat zij onderling afspraken maken over de prijs van artikelen. Daardoor stijgen de prijzen en worden producten onbetaalbaar voor veel mensen.

Actie

In een reactie laat het ministerie van Handel, Industrie en Toerisme weten "dat er opgetreden zal worden. De komende week zullen wij gesprekken voeren met de Winkeliers en Ondernemers Vereniging Suriname (WOVS) om tot een gezamenlijke oplossing te komen van deze situatie."

Bezorgdheid

Op social media hebben meerdere burgers berichten geplaatst over deze prijsstijgingen. Eén van de reacties luidde: "Ik maak me echt zorgen! Het wordt voor mij en mijn vrouw steeds moeilijker om rond te komen."

OPDRACHT 1

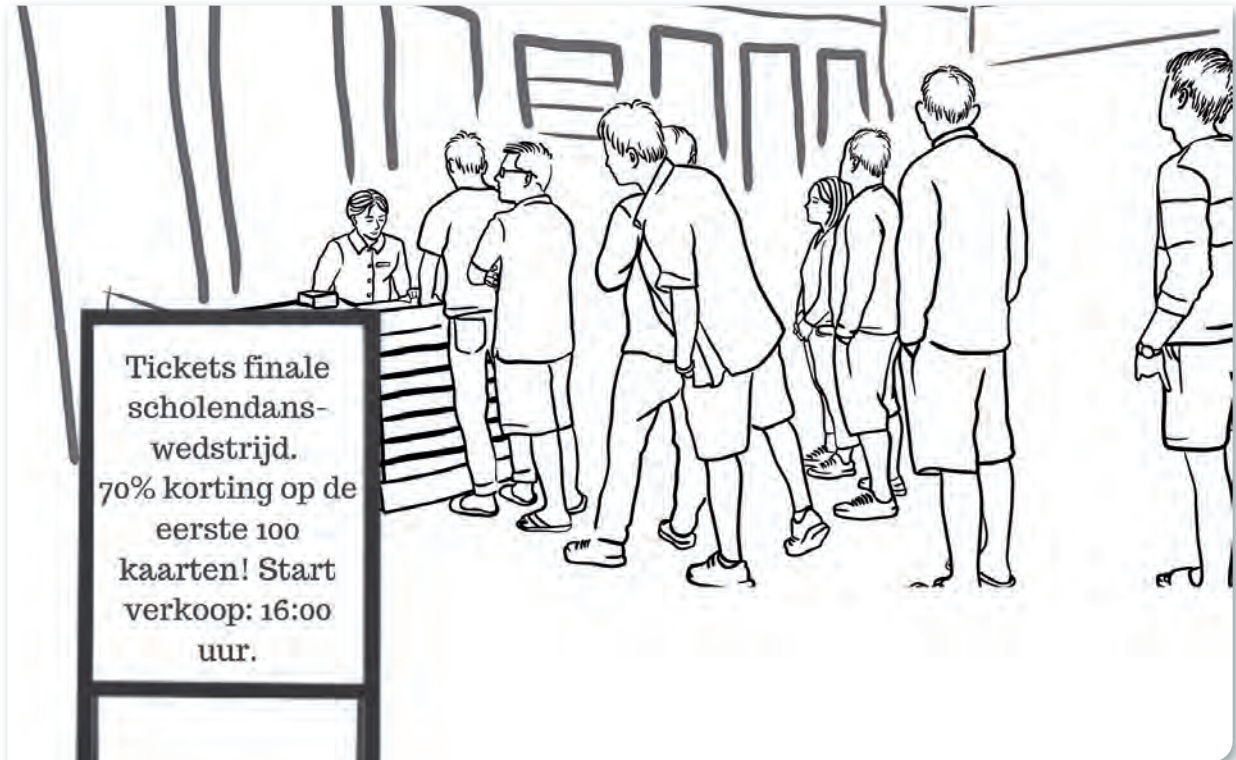
Bespreek de zinnen hieronder. Wat klopt er niet aan het onderstreepte deel? Schrijf verbeteringen in je schrift.

- In een nieuwsartikel staan vooral meningen.
- Een nieuwsartikel is als volgt ingedeeld: titel - inleiding - kern - slot - datum.
- In de inleiding werk je het onderwerp uit.
- Boven de alinea's kun je de datum zetten.

OPDRACHT 2

- Bekijk de afbeelding. Bespreek de vragen.

Hoe is de verkoop van de kaartjes gegaan, denken jullie? Wat gebeurde er? Wie kochten de kaartjes? Hoe snel ging het? Hoe ging het verder en hoe liep het af?

- Bespreek met je duopartner. Wissel ideeën uit. Je hoeft nog niets op te schrijven.

OPDRACHT 3

Bereid het schrijven van een nieuwsartikel voor. Schrijf je antwoorden in steekwoorden op een kladblaadje.

- Wie is de doelgroep? Voor wie ga je het artikel schrijven?
- Wat schrijf je in de inleiding?
- Bedenk welke twee of drie dingen je in de kern gaat beschrijven.
- Hoe sluit je af?

OPDRACHT 4

Schrijf het nieuwsartikel in je schrift. Gebruik hierbij de steekwoorden op je kladblaadje.

TIP

Kijk nog eens in het informatieblokje om te weten hoe je de tekst indeelt.

OPDRACHT 5

a. Kijk je werk na, beantwoord de vragen.

- Staat er een titel en datum boven?
- Past de taal bij de doelgroep?
- Staan er vooral feiten?
- Staat in de inleiding waar het artikel over gaat?
- Heb je in de kern het onderwerp in alinea's uitgewerkt?
- Is de laatste zin een slotzin?
- Passen de tussenkopjes bij de inhoud van je alinea's?

ja / nee

ja / nee

ja / nee

ja / nee

ja / nee

ja / nee

ja / nee

b. Verbeter zo nodig je tekst.

TERUGKIJKEN

Waarom schrijf je in een nieuwsartikel vooral feiten?

Werkwoorden

JE LEERT

- tweelingvormen van werkwoorden herkennen en schrijven;
- onvoltooide deelwoorden foutloos schrijven.

INFORMATIE

Tweelingvormen zijn twee vormen van een werkwoord die hetzelfde klinken, maar die je anders schrijft.

Soorten tweelingvormen:	Voorbeelden:
1. de tegenwoordige tijd de verleden tijd	Zij praten nu al een kwartier met elkaar. Zij praatten gisteren uren aan een stuk.
2. de tegenwoordige tijd het bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord	Ze besteden al hun geld aan ijsjes. Dit is een goed bestede middag.
3. de verleden tijd het bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord	Het gebouw verbrandde volledig. Het verbrande gebouw werd gesloopt.

Een **onvoltooid deelwoord** of tegenwoordig deelwoord is een vorm van het werkwoord. Het eindigt altijd op een -d.

Bijvoorbeeld:

Huilend liep hij naar buiten: Hij hilde, terwijl hij naar buiten liep.

Een onvoltooid deelwoord geeft aan dat iets gebeurt, terwijl er ook iets anders gebeurt.

OPDRACHT 1

Neem onderstaand schema over in je schrift. Vul het schema in met telkens twee voorbeelden net zoals in het informatieblokje.

Tweelingvorm:	Voorbeeld:
1. sporten	
2. vermoeden	
3. verkleden	

OPDRACHT 2

Lees de zinnen. Schrijf de juiste vorm van het werkwoord in je schrift.

1. Jullie *kned*/*kneed* het deeg straks tot een mooie bal.
2. Zij hebben het contract netjes *ondertek*/*ondertek*.
3. Uiteraard heeft hij dat niet helemaal zelf *ontwikk*/*ontwikk*.
4. Wij *groet*/*groet* de districtscommissaris toen we hem zagen.
5. Heb jij je nu alweer *verkleed*/*verkleed*?

OPDRACHT 3

Schrijf de juiste vorm van het werkwoord in de zinnen.

1. verhuizen
De afgelopen tijd zijn er veel mensen uit onze straat
Hij ... komende week naar Coronie.
2. veranderen
Uiteraard is door die verhuizingen de sfeer in onze straat
En het ... nog elke week.
3. verbazen
Hij ... zich niet over al die dyugudyugu.
Ik heb me over de dyugudyugu nogal
4. terugbetalen
Ik weet zeker dat ik jou dat geld heb
Jij ... hem toch wel ..., hè!

OPDRACHT 4

Schrijf het tegenwoordig deelwoord in je schrift.

1. lopen	Humphrey ging ... naar huis.
2. zuchten	... vertelde Kyona het hele verhaal.
3. puffen	... van de hitte liep de oude baas de trappen op.
4. fluiten	Naomi fietste ... naar huis.
5. zingen	Luid ... stond Sherlien onder de douche.

TERUGKIJKEN

Wat kan het voordeel zijn om te weten dat sommige werkwoordsvormen hetzelfde klinken, maar dat je ze anders schrijft?

JE LEERT

- zinnen maken met de aangeboden themawoorden bij het thema Tijd;
- woorden beter te onthouden door ze te ordenen.

INFORMATIE

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
continueren	voortzetten, laten doorgaan	De regeringsleiders van die landen hopen dat ze hun goede relaties kunnen continueren.
de cyclus	de terugkerende reeks, de kringloop	Een rups komt uit een eitje. Later verpopt hij zich tot vlinder die eitjes legt. Dan begint de cyclus opnieuw.
gedurende	tijdens, zolang als iets duurt	Gedurende de afgelopen twintig jaar zijn de verschillen tussen arm en rijk groter geworden.
de kringloop	het proces waarvan de onderdelen steeds terugkomen, de cyclus	Bij de kringloop van het water, verandert vloeibaar water in waterdamp en valt het daarna als neerslag weer op aarde.
melancholisch	somber, neerslachtig, met droevige gedachten (aan vroeger)	Mijn opa kijkt melancholisch naar de trouwjurk van mijn overleden oma.
nostalgie	verlangen naar vroeger, heimwee naar vroeger	Met nostalgie bekeek mijn vader de foto's van het dorp waar hij opgroeide.
omstreeks	ongeveer, rondom	Omstreeks 1990 werden eeuwenoude rotstekeningen ontdekt nabij het Inheemse dorp Kwamalasamutu.
de ontwikkeling	het groei(proces) die iets of iemand doormaakt	Nieuwe ontwikkelingen in de filmindustrie zorgen voor grote veranderingen.

recent	actueel, kort geleden	Dankzij recent onderzoek weten we dat de rotstekeningen tussen de 1.000 en 5.000 jaar oud zijn.
reikhalzend	met hevig verlangen	De leerlingen kijken reikhalzend uit naar de grote vakantie.
terugvallen op	rekenen op de hulp van iets of iemand	Als er iets is, kun je meestal op je ouders terugvallen, want ze willen je altijd helpen.
tot voor kort	tot kort geleden	Tot voor kort droeg niemand een okselmouwtruitje, maar nu zie je die steeds vaker.
van oudsher	al sinds lang	Van oudsher trokken de Inheemsen het land rond en bouwden ze steeds opnieuw een dorp bij de nieuwe kostgrond.
vervlogen	verloren gegaan, verdwenen, lang geleden	Door de verhalen lijken vervlogen tijden weer tot leven te komen.
voorbije tijden	lang geleden, wat niet meer is	In voorbije tijden droegen de creoolse vrouwen dagelijks een koto.

OPDRACHT 1

Welk woord past in de zin? Schrijf dat woord in je schrift.

- Jenayo verzamelde *gedurende* / *omstreeks* lange tijd allerlei soorten boeken.
- Hij was *recent* / *van oudsher* een liefhebber van lezen.
- Hij keek vaak *melancholisch* / *reikhalzend* uit naar de verschijning van een nieuw boek.
- Gedurende* / *Omstreeks* een half jaar geleden kwam hij in geldproblemen.
- Nu vertelt hij *melancholisch* / *reikhalzend* dat hij door geldgebrek zijn verzameling van ruim duizend boeken moet verkopen.
- Hij hoopt dat hij kan rekenen op iemand anders die zijn passie kan *continueren* / *terugvallen*.

OPDRACHT 2

- Neem onderstaande tabel over in je schrift.
- Lees de volgende woorden:
bijna – binnenkort – kort geleden – later – net nog – nu – momenteel – onlangs – op dit ogenblik – pas – recent – spoedig – straks – tot voor kort – vervlogen – voorbije tijden – zojuist – zo meteen
De woorden horen bij drie verschillende onderwerpen.
Bedenk samen welke woorden bij elkaar horen. Schrijf die woorden in één kolom in je schrift. Niet elke kolom heeft evenveel woorden.
- Bedenk samen een naam voor elk onderwerp en schrijf die bovenaan de kolom.

Onderwerp: ...	Onderwerp: ...	Onderwerp: ...

OPDRACHT 3

Lees de opdrachten. Schrijf de antwoorden in je schrift.

- Kies samen één van deze volgende themawoorden:
de cyclus - de nostalgie - de ontwikkeling
- Maak allemaal een woordspin met dit woord. Niet overleggen! Bedenk in één minuut zo veel mogelijk andere woorden die erbij passen.
- Lees om de beurt de woorden voor die je bedacht hebt. Als een ander het woord ook heeft opgeschreven, strepen jullie het door.
- Er blijven dus alleen woorden over die maar één keer zijn genoemd. Schrijf allemaal die woorden op.

OPDRACHT 4

Doe een spel samen met een ander groepje. Wie het eerste jarig wordt, mag beginnen.

- Lees de woorden van opdracht 3 stap 4 voor. Let op: noem niet het themawoord.
- Het andere groepje bedenkt welk themawoord het is. Eerst overleggen en dan pas zeggen!
- Daarna leest een leerling uit het andere groepje de woorden voor van opdracht 3 stap 4. Het eerste groepje raadt.
- Is er nog tijd over? Ga als groepje weer apart zitten. Kies nu zelf een themawoord uit de lijst en herhaal opdracht 3 en 4. Nu begint degene die als laatste jarig is geweest.

TERUGKIJKEN

Welke themawoorden kun je gebruiken om te vertellen dat iets lang geleden is?

Hoofdgedachte en hoofdzaken

JE LEERT

- de hoofdgedachte van een tekst herkennen en benoemen;
- hoofdzaken en bijzaken in een tekst herkennen.

INFORMATIE

Het onderwerp	Is het antwoord op de vraag: 'Waar gaat de tekst over?' Het bestaat uit één of een paar woorden.
Hoofdgedachte	Is het antwoord op de vraag: 'Wat zegt de schrijver over het onderwerp?' De hoofdgedachte zegt in één zin wat de schrijver duidelijk wil maken over de tekst.
Hoofdzaken	De belangrijkste informatie in een tekst. De hoofdzaken vind je in de kernzinnen. Elke alinea heeft een kernzin. Dat is vaak de eerste of laatste zin van een alinea.
Bijzaken	Minder belangrijke informatie in een tekst, zoals voorbeelden of extra uitleg. Bijzaken maken de tekst duidelijker, leuker of beter te begrijpen. Bijzaken zijn de uitwerking van de kernzinnen.

OPDRACHT 1

Lees tekst 2 globaal.
Waarover gaat de tekst denk je?

OPDRACHT 2

Lees tekst 2 intensief.
a. Klopt je antwoord bij opdracht 1: Wat is het onderwerp van de tekst?
b. Wat is de hoofdgedachte van de tekst?

OPDRACHT 3

a. In welke alinea's lees je vooral informatie?
b. In welke alinea's lees je een duidelijke mening van mevrouw Sharmila?

OPDRACHT 4

Schrijf de kernzin op van alinea 2, 3 en 4.

OPDRACHT 5

a. Schrijf drie hoofdzaken uit tekst 2 op.
b. Schrijf drie bijzaken uit tekst 2 op.

tekst 2

Hypes en mode

- 1 De tachtigjarige mevrouw Sharmila komt van oudsher uit Paramaribo. In dit artikel vertelt ze wat haar zienswijze is over hypes en mode. Ook vertelt ze over de verschillen tussen vroeger en nu.

Groepsdier

- 2 Recent zag ik een documentaire over waarom mensen meedoen aan hypes en mode. De mens is eigenlijk een groepsdier: we willen graag bij de groep horen. Misschien doen we dus wel mee met een hype of modeverschijnsel uit zelfbehoud. In de natuur betekent bij de groep horen: veiligheid en bescherming. Het helpt dus om te overleven. Dat geldt niet alleen voor voorbije tijden, maar bij een groep horen geeft ook nu nog steeds sociale zekerheid.

Nostalgie

- 3 “Ik denk met nostalgie terug aan vroeger. Omstreeks de jaren ‘60 van de vorige eeuw, was twisten bijvoorbeeld een leuke bezigheid. Ik keek reikhalzend uit naar een moment van vrije tijd om de ‘twist’ te gaan dansen! Goed voor de beweging en lichamelijke ontwikkeling. Dat waren mooie, maar helaas vervlogen tijden.”

Opnieuw in de mode

- 4 Net als de kringlopen in de natuur, hebben sommige hypes en modeverschijnselen ook een cyclus: ze komen jaren later weer terug. Zo zag je de broek met wijde pijpen gedurende de afgelopen eeuw een paar keer weer in

de mode terug.

Net zoals herhaaldelijk de legging weer in zwang komt. Zo zal de cyclus van een modeverschijnsel wel telkens continueren.

Terug naar de basis

- 5 Vroeger droeg de jeugd vooral degelijke kleding: hooggesloten truitjes en lange rokken of broeken. Nu zie je wel eens mode die in mijn ogen niet kan. Tot voor kort waren minirokken in de mode. Of misschien zijn ze nog steeds wel in de mode? Dan word ik wel melancholisch. Vroeger zagen de dames er tenminste netjes uit. Ik waardeer de mode van vroeger veel meer dan de mode van tegenwoordig.
- 6 Een nette gewassen en niet gescheurde lange broek, een lange rok en een blouse. Die kun je altijd aandoen. Naar mijn idee kun je het best goede basiskleding kopen. Je combineert die met leuke aanvullingen als een hoedje of mooie sjaal. Als je niet weet wat je zult aantrekken, kun je altijd terugvallen op zo’n prachtig kledingstuk. Je kunt dus beter basiskleding en degelijke kleding in je kast hebben hangen, dan de modieuze, vaak te ordinare kleding.

TERUGKIJKEN

Wat vind je makkelijker: de hoofdgedachte benoemen of de hoofd- en bijzaken herkennen?

12 Alle zinsdelen

JE LEERT

- alle zinsdelen herkennen en benoemen.

INFORMATIE

Weet je nog? Een zin bestaat uit verschillende zinsdelen. Die kun je benoemen met behulp van de Infographic Zinsdelen.

OPDRACHT 1

Benoem de zinsdelen van de zinnen.

- Mijn opa en oma vertellen vaak verhalen over vervlogen tijden.
- De mensen waren toen veel vriendelijker voor elkaar.
- Problemen werden door de mensen samen opgelost.
- Buren leenden elkaar bijvoorbeeld spullen uit.

OPDRACHT 2

Speel de zinsdelenquiz.

- Lees steeds de zin op het bord.
- Luister naar de vraag die je leerkracht stelt.
- Bespreek het antwoord eerst samen en schrijf dit dan op.
- Voor elk juist antwoord krijg je een punt.
Houd je punten bij en bereken aan het eind je totaal.
De groep met de meeste punten wint.

TERUGKIJKEN

Moet jij vaak de infographic Zinsdelen gebruiken om de zinsdelen te benoemen? Of heb je die infographic (bijna) niet meer nodig?

Herkomst van achternamen

JE LEERT

- dat je de herkomst van Surinaamse achternamen kunt verklaren.

INFORMATIE

In Suriname komen mooie en bijzondere achternamen voor. De herkomst ervan kun je op verschillende manieren verklaren.

Veel achternamen klinken Nederlands en komen ook in Nederland voor.

Naam	Sport	Herkomst achternaam
Miquel van Assen Ginty Vrede	atleet (amateur) kickbokser	Geografisch (plaatsnaam) Geografisch (plantage)
Murthel Groenhart	kickbokser	Plantage (hout)
Edgar Dauids	voetballer	Voornaam eigenaar plantage
Edson Braafheid	voetballer	(goed) gedrag op de plantage
Melvin Manhoef	kickbokser	Samenstelling uit twee Nederlandse woorden (klinkt Nederlands, maar het woord bestaat niet)
Letitia Vriesde	atlete	Letterverwisseling (de Vries)

Immigranten brachten weer heel andere namen met zich mee:

Naam	Bekend om	Herkomst achternaam
Virgil Soeroredjo	badmintonspeler	Java
Jair Tjon En Fa	baanwielrenner	China
Fereisa Joemmanbaks	actrice / model	India
Humphry Campbell	zanger	Cariben: met de oorsprong in Engeland, Ierland of Schotland

Fantasie

Bij het bedenken van achternamen werd ook veel fantasie gebruikt. Bijvoorbeeld:

- Omgekeerde namen. Misschien ken je wel iemand met de achternaam Rebo. Lees je de naam achterstevoren dan herken je vast het Nederlandse woord 'ober'. Zo'n omgekeerde naam noem je een **anagram**.
- Lettergrepen verwisselen. Verwissel de lettergrepen van de achternaam Smidhoef en je krijgt het woord 'hoefsmid'.

OPDRACHT 1

Lees de achternamen. Bedenk eerst samen wat de herkomst van de achternamen is. Gebruik de eerste tabel van het informatieblokje. Schrijf je antwoord op.

- a. Arnolds
- b. Amstelveen
- c. Ceder
- d. Bovenknecht
- e. Blijheid

OPDRACHT 2

In de telefoongids staan onderstaande achternamen. Het zijn anagrammen.

- a. Van welke woorden zijn deze namen een anagram? Schrijf het op.
Madretsma
Nelom
Neral
Netto
Reemnet
- b. Gebruik de tweede tabel in het informatieblokje. Wat kun je nu nog meer zeggen over de herkomst van deze achternamen? Bespreek het met je duopartner.

OPDRACHT 3

- a. Schrijf je achternaam op.
- b. Kun je met de informatie in het informatieblokje de herkomst van jouw achternaam verklaren? Schrijf de verklaring op.
- c. Bespreek de achternamen en de herkomst ervan in je groepje.

TERUGKIJKEN

Hoe spreek je jouw voornaam en achternaam achterstevoren uit?

14 Chinese kalender

JE LEERT

- waarom sommige feestdagen steeds op een andere datum vallen;
- de namen van de dieren die horen bij de Chinese kalender;
- berekenen welk dier bij welk jaar hoort;
- nadenken en praten over menselijke karaktertrekken bij dieren.

INFORMATIE

Op de jaarkalenders die wij gebruiken, is de tijd opgedeeld in maanden, weken en dagen. Het jaar wordt aangeduid met een jaartal. De eerste dag van het jaar is 1 januari en wordt Nieuwjaarsdag genoemd. Deze kalender is afgekondigd door paus Gregorius XIII in 1582. Het is een zonnekalender. De aarde draait in iets meer dan 365 dagen één keer om de zon. Deze periode wordt een jaar genoemd en daarop is deze kalender gebaseerd.

Op de kalender vind je vaak ook informatie over vrije dagen en nationale feestdagen. Sommige feestdagen vallen elk jaar op dezelfde datum. Bij een aantal feestdagen verschuift de datum elk jaar. Deze feestdagen volgen de maankalender. Hun datum is afhankelijk van de stand van de maan. Omdat de maanstanden volgens de zonnekalender elk jaar op andere dagen vallen, worden ook deze feestdagen elk jaar op een andere dag gevierd. Feestdagen zoals Phagwa, Pasen, Chinees Nieuwjaar en Id Ul Fitr volgen de maankalender.

Het Chinees Nieuwjaar wordt om de twaalf maanden gevierd. Het is op de dag van de eerste volle maan na twaalf maanden. Het valt volgens de zonnekalender in januari of in februari. Elk Chinees jaar krijgt de naam van een dier. Er zijn twaalf dieren. Om de twaalf jaar krijgt een jaar dezelfde dierennaam. Hieronder vind je een schema van de dieren. Met behulp van het gegeven jaartal kan je berekenen welke dierennaam een bepaald jaar zal krijgen. Aan elk dier worden karaktereigenschappen toegeschreven. Als Chinezen zichzelf omschrijven, noemen ze vaak de naam van het jaar waarin ze geboren zijn. Ze zeggen bijvoorbeeld: "Ik ben een draak." Dan bedoelen ze dat ze in het jaar van de Draak zijn geboren en de eigenschappen hebben van een draak.

Dierennaam	Jaartal	Chinese naam	Chinese karakter
Rat	2008	shǔ	鼠
Os	2009	niú	牛
Tijger	2010	hǔ	虎
Konijn	2011	tù	兔
Draak	2012	lóng	龙
Slang	2013	shé	蛇
Paard	2014	mǎ	马
Geit	2015	yáng	羊
Aap	2016	hóu	猴
Haan	2017	jī	鸡
Hond	2018	gǒu	狗
Varken	2019	zhū	猪

OPDRACHT 1

- Wat is jouw geboortedatum?
- Welk dier ben jij volgens de Chinese kalender?
- Schrijf de Chinese naam van het dier op.

OPDRACHT 2

Schrijf de antwoorden in je schrift.

- Welk dier hoort bij het jaar?
2025, 1996, 2075.
- In 2020 was 25 januari de datum van het Chinees Nieuwjaar. Stel dat iemand geboren werd op 10 januari 2020. Welke dier hoort dan bij hem of haar?

OPDRACHT 3

Bij opdracht 1 heb je ontdekt welk dier je bent. Welke karaktereigenschappen denk je dat dit dier heeft? Schrijf een eigenschap op die je goed vindt en een die je minder goed vindt. Heb jij deze karaktereigenschappen ook? Motiveer je antwoord.

TERUGKIJKEN

Wat wist je niet voor deze les, wat je nu wel weet? Schrijf het op in je schrift.

15 Interviewen

JE LEERT

- een interview voorbereiden en afnemen;
- doorvragen tijdens een interview;
- een geïnteresseerde houding aannemen tijdens het interviewen;
- anderen beoordelen tijdens een interview.

INFORMATIE

Weet je nog? Een interview is een vraaggesprek. Je bent geïnteresseerd in wat de ander te vertellen heeft. Je bent nieuwsgierig en wilt weten wat de ander denkt, vindt en heeft meegemaakt.

In een interview stel je daarom zoveel mogelijk open vragen. Open vragen beginnen met w/h-woorden zoals: wat, waarom, waardoor en hoe.

Is de vraag niet volledig of onduidelijk beantwoord, vraag dan door:

- vraag om uitleg;
- vraag om een voorbeeld.

Tijdens het interviewen heb je een geïnteresseerde houding:

- Je zit rechtop;
- Je kijkt de ander aan;
- Je luistert intensief en vraagt door;
- Je kijkt vriendelijk;
- Je knikt en maakt af en toe passende geluiden.

Let op:

In een interview kun je een gesloten vraag gebruiken als inleiding op een open vraag.

Gesloten: Vind je dat je een smartphone nodig hebt?

Open: Waarom vind je dat je een smartphone nodig hebt?

OPDRACHT 1

- Bespreek eerst samen. Geef bij elke vraag aan of het een open vraag is.
Doe het zo: 1. = ja
 - Wat bedoel je daarmee?
 - Wat vond je leuk om als klein kind te doen?
 - Heb je wel eens meegedaan aan een rage?
 - Wat vond je daarvan?
 - Hoe heeft internet je leven beïnvloed?
 - Kun je daar wat meer over vertellen?
 - Waarom zeg je dat?
 - Geef eens een voorbeeld.
 - Kun je dit uitleggen?
- Welke vragen zijn geschikt om mee door te vragen? Schrijf alleen de letters op.

OPDRACHT 2

In opdracht 4 ga je iemand interviewen.

Het onderwerp van het interview is 'vroeger en nu'.

Brainstorm over mogelijke onderwerpen. Schrijf steekwoorden op.

Bijvoorbeeld:

- Het verschil tussen je leven als klein kind en je leven nu.
- Het verschil tussen je kleding vroeger en nu. Modetrends waar je aan mee hebt gedaan.
- De invloed van internet of een andere moderne techniek op je leven. Hoe dat je leven heeft veranderd.

OPDRACHT 3

Bedenk minimaal vier interviewvragen over 'vroeger en nu'. Schrijf ze op.

OPDRACHT 4

Neem het observatieschema over in je schrift. Neem om beurten een interview af bij een ander.

- Verdeel de taken. Bepaal wie interviewt, wie geïnterviewd wordt en wie observeert.
- De interviewer neemt het interview af.
- De leerling die observeert neemt het observatieschema over en vult het in.

TIP

Kijk nog eens in het informatieblokje zodat je weet hoe je laat zien dat je geïnteresseerd bent.

Observatieschema

		Naam		
		ja	nee	beetje
1	duidelijk doel			
2	duidelijke structuur			
3	goed verstaanbaar			
4	boeiend verteld			
	opmerking			

TERUGKIJKEN

Vond je het doorvragen makkelijk of moeilijk? Waarom?

Een fabel schrijven

JE LEERT

- een Anansi-verhaal schrijven;
- citaten gebruiken in een verhaal.

INFORMATIE

Een **fabel** is een verzonnen dierenverhaal waarin dieren zich gedragen als mensen. Veel fabels worden al eeuwenlang doorverteld.

Bekende fabels zijn die van spin **Anansi**. Anansi probeert met zijn slimheid een oplossing te bedenken voor zijn problemen.

Vaak gaat het verhaal zo:

1. *begin*. Anansi heeft een probleem.
2. *ontwikkeling*. Anansi heeft een plan om zijn probleem op te lossen en gaat op pad om zijn plan uit te voeren.
3. *climax*. Het spannendste deel van het verhaal. Aan de oplossing kan je zien, dat Anansi het karakter van de andere dieren of personen in het verhaal goed kent. Je ziet ook hoe de andere personages reageren.
4. *einde*. Hierin wordt verteld hoe het afloopt met Anansi. Dit is meestal goed, want hij is vaak iedereen te slim af. Soms loopt het ook slecht voor hem af. Dan zijn bijvoorbeeld het Konijn, de wijze Schildpad of de goedgehartige Hond hem te slim af.

In de verhalen van Anansi komen veel citaten voor, dat zijn zinnen die iemand letterlijk zegt.

Voorbeeld:

De goede vrienden van Anansi

- 1 Anansi zat te piekeren. Hij had zoveel rekeningen om te betalen. Bovendien was alles zo duur geworden in de supermarkt. En toch moet hij geld hebben om eten te kopen. Anansi bedenkt een plan. Hij vond dat hij goede vrienden had. Die zouden hem wel wat geld willen lenen om hem en zijn gezin te helpen.
- 2 Broer Konijn gaf hem wat, en zus Kip, Bert Bofru, August Aap, Patricia Papegaai, opa Asaw Olifant, tante Schildpad en zelfs oom Sprinkhaan. Maar steeds vroegen ze: "Wanneer krijg ik het terug?" Tijger Tigri gromde zelfs: "Als ik het niet terugkrijg, vermoord ik je!" "Over twee weken krijgen jullie

je geld zeker, zeker", beloofde Anansi. Maar na twee weken kon hij niemand terugbetalen. Hij besloot zich schuil te houden in het bos. Toen hij een eindje van het dorp verwijderd was, hoorde hij iemand kreunen. Het bleek de oude Asaw te zijn. Zwak en verziekt lag hij onder een boom. "Mijn einde is gekomen", zuchtte hij moeizaam. "Ik waak wel over je", zei Anansi medelijdend. Nu snapte hij waarom Asaw hem als enige niet had lastiggevallен. Hij bedacht ook dat Asaw hem zelfs na zijn dood zou kunnen helpen. Meteen nadat de olifant stierf, stroopte hij diens huid af en deed die om. Vermomd als een ziek, vermagerd beest sjokte hij het dorp binnen.

3 “Wat zie je eruit, opa Asaw, ben je ziek?”, riep iedereen. “Wat is er gebeurd?”

“Nou, jullie weten toch dat ik Anansi geld had geleend?”

“Ik ook, ik ook,” riep iedereen.

“En nu had ik zelf geld nodig en toen ben ik het hem terug gaan vragen.”

“Wij ook, wij ook!” riep iedereen.

“Maar toen wilde hij het niet teruggeven”, zuchtte Olifant-Anansi.

“Aan mij ook niet!” galmde weer het koor van schuldeisers.

“Ik vermoord je, riep ik toen naar Anansi toe.” Daar werd iedereen stil van.

Heel zacht zei Tigri: “Dat heb ik ook gezegd. Daar heb ik ooit mee gedreigd.”

“Had ik dat maar nooit gezegd”,

kreunde Olifant-Anansi. “Anansi spuugde toen op me...”

“Oooh...” Iedereen voelde wat er zou komen.

“Sindsdien ben ik mijzelf niet meer. Ik voel me ziek en ellendig. Had ik maar nooit mijn geld teruggevraagd!”

4 Iedereen ging verdrietig naar huis. De volgende morgen liep Anansi vrolijk fluitend door het dorp. Als hij iemand tegenkwam, riep hij opgewekt: “Als je je geld terug wilt, dan kun je het vanmiddag bij me komen halen!”

“Nee, laat maar, dat hoeft niet meer. Laat maar zitten”, zei iedereen.

Wat is het toch prettig als je zulke goede vrienden hebt, dacht Anansi.

OPDRACHT 1

Schrijf een verhaal met als titel ‘Anansi is de tijd te slim af’.

Denk na over de volgende vragen. Schrijf nog niets op.

1. Waar denk je aan bij deze titel?
2. Welk probleem zou Anansi hebben?
3. Hoe zou hij dat op willen lossen? Welk plan heeft hij?
4. Welke andere personages spelen een rol in het verhaal?
5. Wat is het karakter van die personages?
6. Wat gebeurt er in de climax?
7. Hoe loopt het verhaal af?

OPDRACHT 2

Bespreek je antwoorden met je duopartner.

TIP

Denk samen met je duopartner aan de titel van het verhaal. Noem om beurten een woord of idee dat je te binnen schiet. Zo kun je elkaar inspireren.

OPDRACHT 3

Schrijf de antwoorden op de vragen in steekwoorden op.

- Bereid het schrijven van *het begin* voor.
Waar en wanneer speelt het verhaal zich af?
Welk probleem of idee heeft Anansi? Wat wil hij hebben?
- Bereid het schrijven van *de ontwikkeling* voor.
Welk slim plan voert Anansi uit?
- Bereid het schrijven van *de climax* voor.
Hoe reageren de personages in het verhaal?
- Bereid het schrijven van *het einde* voor.
Hoe loopt het af met Anansi?

OPDRACHT 4

- Vertel elkaar het verhaal met behulp van je steekwoorden.
Gebruik af en toe een citaat.
- Schrijf na afloop eventueel andere of nog meer steekwoorden.

TIP

Kijk op de infographic
Leestekens en bijzondere
tekens voor de regels van
de aanhalingstekens bij een
citaat.

OPDRACHT 5

Begin met het opschrijven van je verhaal. Doe dit op schrijfpapier.

Let op: schrijf ook citaten.

Schrijf het verhaal buiten schooltijd verder of wanneer je leerkracht aangeeft dat je het af mag maken.

TERUGKIJKEN

Welk onderdeel vind je het leukst om te schrijven: het begin, de ontwikkeling, de climax, het einde of de citaten? Leg uit wat daar zo leuk aan is.

17

Hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens

JE LEERT

- hoofdletters, leestekens en bijzondere tekens juist te gebruiken.

INFORMATIE

- Leestekens helpen je om een tekst goed te kunnen lezen.
- Hoofdletters laten zien dat er een nieuwe zin of een citaat begint. Je schrijft ze ook bij namen van mensen, aardrijkskundige namen en officiële feestdagen.
- Bijzondere tekens gebruik je om te voorkomen dat je een woord verkeerd leest of uitspreekt.

Gebruik de infographic Leestekens en Bijzondere tekens om de spellingsregels na te lezen.

OPDRACHT 1

Lees het verhaaltje eerst helemaal. Lees dan om beurten een zin voor en bespreek of alle hoofdletters en leestekens erin staan. Schrijf de zinnen daarna in je schrift met waar nodig hoofdletters en de juiste leestekens.

Yara een obsessie vind ik het. vreselijk
 Asha bedoel je de nieuwste rage die suristep scooter?
 Yara ja, die bezetenheid, die extreme belangstelling en dat collectieve. bah
 Asha kijk priya appte heel paramaribo is in de ban van deze hype
 Yara nou, niets voor mij hoor hoe blijf jij trouwens zo cool

OPDRACHT 2

Schrijf de zinnen over. Voeg leestekens en hoofdletters toe op de juiste plaatsen.

- 1 ik zei je moet naar het jeugdjournaal kijken
- 2 daar leggen ze alles duidelijk uit voegde shivam toe

OPDRACHT 3

Schrijf de zinnen over. Schrijf hoofdletters, trema's en koppeltekens op de juiste plaatsen.

- 1 veel surinamers hebben familie in nederland.
- 2 suriname is een land aan de noordkust van zuid amerika.
- 3 de hoofdstad paramaribo ligt dichtbij de atlantische oceaan.
- 4 verder wordt ons land begrensd door brazilie, guyana en frans guyana.
- 5 heb jij wel eens fantasieën over emigreren naar haiti?

OPDRACHT 4

Maak zinnen met de gegeven woorden, maar gebruik ze in het meervoud.

- 1 opa – taxi – garage
- 2 café – wc – camera
- 3 massa – praline – etalage

TERUGKIJKEN

Welk teken vind je het lastigst om goed toe te passen? Waardoor komt dat?

JE LEERT

- de betekenis geven van vijftien nieuwe woorden bij het thema Tijd;
- synoniemen en tegenstellingen noemen van enkele themawoorden.

INFORMATIE

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de accessoire	voorwerp dat erbij hoort als aanvulling	Roshni heeft bij elke jurk een bijpassende handtas, schoenen en andere accessoires.
de confectie	in standaardmaten geproduceerd	Het textielbedrijf maakt confectiekleding zoals uniformen en ketelpakken voor bijvoorbeeld politieagenten en automonteurs.
geïnspireerd zijn op / door	gebaseerd op / beïnvloed door	Deze kapsels zijn geïnspireerd op traditionele haarvlechttechnieken bij de marronvrouwen.
de glamour	de schone schijn, uiterlijke glans, overdadige versiering	Bij de première van de film 'Wiren the movie' was veel glitter en glamour te zien op de rode loper.
de/het icoon	een beroemde persoon die mensen als voorbeeld zien	De dichter Michael Slory was een icoon van de Surinaamse schrijverswereld.
de identiteit	persoonlijkheid, wie je bent (naam, geboortedatum enz.)	De politie maakte zijn identiteit bekend door zijn geboortedatum, naam en foto te publiceren.
het imago	beeld dat mensen hebben van iets of iemand	Om meer toeristen te trekken werkt Suriname aan zijn imago als vakantieland.
imiteren	nadoen	Kinderen imiteren vaak de activiteiten van hun ouders.
de influencer	een persoon die anderen beïnvloedt in hun koopgedrag, vaak via sociale media	Een influencer kan een hype veroorzaken zonder iets te zeggen, bijvoorbeeld door een bril of schoenen van een bepaald merk te dragen.

de accessoire

de confectie

imiteren

modebewust	de nieuwste mode volgende	De modebewuste bezoekers van de modeshow verzamelden zich rond de catwalk om met eigen ogen te zien wat de nieuwste trends zouden worden.
een oordeel vellen	(be)oordelen, jureren, aangeven wat je ergens van vindt	De jury velde een oordeel over de kleding en kiest dan de winnaar van de ontwerpwedstrijd uit.
passé	uit de tijd, verouderd, voorbij	Koop niet te veel, want wat op dit moment in de mode is, vind je misschien volgende jaar weer passé.
het silhouet	het schaduwbeeld	De ontwerper tekent eerst een silhouet van zijn ontwerp om de vorm van het kledingstuk duidelijk te maken.
de stijl	manier waarop je je gedraagt, kleedt of waarop je dingen doet	Daryl heeft een eigen stijl, hij kleedt zich heel anders dan zijn vrienden.
de trend	ontwikkeling in een bepaalde richting voor langere termijn	De kapper houdt goed bij wat de laatste trend is op het gebied van kapsels: lang, kort, los, strak.

OPDRACHT 1

Welk woord of woordgroepje uit de woordenlijst past bij de zin? Let op het onderstreepte deel. Schrijf het antwoord in je schrift.

- De influencer beoordeelt de kleding die hij bij de modeshow ziet.
- Tijdens de première van de film stralen de acteurs en actrices veel uiterlijke rijkdom uit.
- De bodyguard bij het galafeest vroeg de gasten naar hun naam en geboortedatum.
- Jesse doet zijn best om zich volgens de nieuwste mode te kleden.
- Dit bedrijf is goed in merkkleding namaken, je ziet nauwelijks verschil met de dure merken.
- De kleding die niet op maat wordt gemaakt, hangt in grote hoeveelheden in de winkels.
- Via blogs en vlogs laat Latisha zien welke make-up, sieraden en andere aanvullingen goed bij de kleding passen.
- Ook maakt zij haar volgers duidelijk welke kleding of stijl helemaal uit de tijd is.

OPDRACHT 2

Kies uit de woordenlijst een woord dat in de zin past. Schrijf het in je schrift.

- Mijn broer heeft een eigen ... met dure pakken en glimmende horloges, kettingen en zonnebrillen.
- Zijn kledingkeuze is ... de maffiabazen in de jaren twintig van de vorige eeuw.
- Een van de gangsters uit de film is zijn grote voorbeeld, hij ziet hem als ...
- De meeste mensen hebben door zijn kleding een negatief beeld van hem, hij heeft een slecht ...
- Toch kun je geen ... op basis van zijn uiterlijk, want het is een lieve jongen.

OPDRACHT 3

- Bespreek samen waarom het woord 'silhouet' bij het onderwerp mode past. Bedenk samen een zin die bij mode past met het woord silhouet. Schrijf de zin op.
- Bedenk samen een voorbeeld van een modetrend van nu en een trend die al passé is.

OPDRACHT 4

Speel Ja of nee.

- Kies allemaal een woord uit de woordenlijst en schrijf het in je schrift. Zorg dat de anderen het niet zien; die moeten straks raden wat je woord is.
- Degene die het eerste jarig is, gaat staan. Die mag alleen 'ja' of 'nee' zeggen.
- De anderen stellen om de beurt een gesloten vraag om te ontdekken welk woord de staande leerling opgeschreven heeft.
- Als het geraden is, gaat de leerling zitten.
- Nu gaat de volgende leerling staan en begint het spel opnieuw.
- Wissel steeds van rol. Herhaal het spel tot alle woorden geweest zijn.

TERUGKIJKEN

Welk themawoord bestaat pas sinds het internet bestaat? Hoe werd dit vroeger gedaan?

Een recensie lezen

JE LEERT

- een recensie herkennen.

INFORMATIE

Een **recensie** is een tekst waarin een boek, film, een game, een restaurant, een winkel of een evenement wordt **beoordeeld**. Een recensie noem je ook wel **review**.

In een **recensie** staat altijd informatie en vaak een **samenvatting** van datgene wat beoordeeld wordt.

En daarnaast vind je een **mening** met **argumenten** over datgene wat beoordeeld wordt. In die mening herken je vaak aan woorden die laten zien hoe je iets waardeert zoals: *mooi, prachtig, passend, lelijk, slordig en slechtzittend*.

Bijvoorbeeld:

Dit boek gaat over kleding door de eeuwen heen. ← informatie (feiten)

De prachtige foto's hebben de mooiste kleuren. ← mening

OPDRACHT 1

Lees de vragen en dan tekst 3.

Bespreek samen de antwoorden. Schrijf dan de antwoorden op.

- Over welke gebeurtenis gaat de recensie?
- Wie heeft de recensie geschreven?
- Waar begint in de tekst de echte recensie?
- Wie is de doelgroep van de recensie?

OPDRACHT 2

Welke informatie kom je over de show te weten? Geef antwoord op de volgende vragen:

- Wanneer was de show?
- Waarom werd de show gehouden?
- Wie zijn er bij de show aanwezig?
- Wie of wat is er bij de show te zien?
- Hoe lang duurde de show?

OPDRACHT 3

Lees de vragen. Lees alinea 3.

Bespreek samen de antwoorden. Schrijf dan de antwoorden op.

In alinea 3 staat: Haar hippe overalls van jeansstof ...

- Met welk woord noemt de schrijfster een feit?
- Met welk woord velt ze een oordeel?

OPDRACHT 4

Lees de vragen. Lees alinea 4.

Bespreek samen de antwoorden. Schrijf dan de antwoorden op.

Alinea 4 gaat over het merk Fiji.

- Schrijf van dit kledingmerk twee feiten op.
- Schrijf een mening op van de schrijfster over de kleding.
- Welk argument geeft ze daarbij?

OPDRACHT 5

Lees de vragen. Lees alinea 5 en 6.

Bespreek samen de antwoorden. Schrijf dan de antwoorden op.

- Schrijf van het kledingmerk Manja twee feiten op.
- Wat vindt de schrijver mooi of goed aan deze kleding? Hoe weet je dat?
- Wat vindt de schrijver niet zo mooi of goed aan deze kleding? Hoe weet je dat?
- Wat is het eindoordeel van de schrijver over de show?
- Welke kleding vond zij het mooist? Hoe weet je dat?

tekst 3

De nieuwste modetrends

- Wat dragen wij komend jaar? Wat worden de nieuwste trends? Wat is volgend jaar in de mode? Influencer June bezocht de modeshow tijdens de fashionweek en velt een oordeel.**
- “Elk jaar tonen confectiemerken hun nieuwste collecties tijdens een grote show. In een zaal vol met modebewuste bezoekers wachtte ik in spanning af. Wat worden de nieuwe stijlen en kleuren?”
- De show werd flitsend geopend door kleding van een jonge Surinaamse ontwerper. Haar hippe overalls van jeansstof en haar hoodies en sneakers zijn een hit. Ze worden inmiddels door veel ontwerpers geïmiteerd. Als je jezelf een stoere identiteit wil geven, is deze kleding echt iets voor jou.
- Daarna was het de beurt aan het merk Fiji. De galajurken van dit merk hebben een slank silhouet en zijn erg elegant. Ze vallen prachtig om het lijf. Het imago van het merk riep vorig jaar nog de associatie op van ouderwets, saai en niet interessant. Maar dat sloeg om toen icoon zangeres Megan L. een jurk van dit merk droeg. De accessoires als hoedjes en sjaaltjes die bij de jurken gedragen worden, zijn wel een beetje passé. Die waren twintig jaar geleden al uit de mode.
- Het populaire merk Manja sloot de show spectaculair af met veel glitter en glamour. Hun nieuwe kledinglijn is geïnspireerd op de tropen. De modellen zagen er oogverblindend uit in hun prachtige, felgekleurde jurken. Maar het lijkt me geen handige kleding om naar school of het werk aan te trekken.
- Het was een afwisselende, leuke show. In de anderhalf uur die de show duurde heb ik me erg vermaakt. Maar vooral heb ik gezien dat het een mooi modejaar wordt. Ik zie mijzelf al wandelen langs De Waterkant in een felgekleurde jurk van Manja.”

TERUGKIJKEN

Waarom is het handig om een recensie/review te lezen?

Lees jij wel eens een recensie/review voordat je iets koopt of gaat doen? Waarom wel of waarom niet? Leg je antwoord uit.

20

Herhaling van les 4 en 12

JE HERHAALT

- alle woordsoorten herkennen, benoemen en gebruiken in een zin;
- alle zinsdelen herkennen, benoemen en gebruiken in een zin.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 4 en les 12 van dit thema.

OPDRACHT 1

Speel 'woordsoortenbingo'.

- Kies zes verschillende woordsoorten uit de lijst hieronder:

aanwijzend voornaamwoord	voegwoord
bezittelijk voornaamwoord	voorzetsel
bijvoeglijk naamwoord	vragend voornaamwoord
bijwoord	wederkerend voornaamwoord
lidwoord	werkwoord
persoonlijk voornaamwoord	zelfstandig naamwoord
telwoord	
- Schrijf de namen van de woordsoorten een voor een in je schrift.
- Speel het spel volgens de regels die je leerkracht uitlegt.

OPDRACHT 2

Speel 'Zinnen maken'.

Speel het spel volgens de regels die je leerkracht uitlegt.

Maak drie zinnen.

- Zin 1 bestaat uit: **Geeft** | onderwerp | meewerkend voorwerp | lijdend voorwerp | bijwoordelijke bepaling van plaats|?
 - Zin 2 bestaat uit: **Worden** | onderwerp | bepaling van tijd | werkwoordelijk gezegde | handelend voorwerp |?
 - Zin 3 bestaat uit: persoonsvorm | onderwerp | bepaling van hoedanigheid | bepaling van plaats of richting | bepaling van tijd|?
- Kies één van de volgende persoonsvormen: klimt - ligt - loopt - speelt - werkt - zit

TERUGKIJKEN

Wat is de grappigste zin die er in jouw groepje gemaakt is?

21 Herhaling van les 5 en 13

JE HERHAALT

- Engelse leenwoorden over computers en gamen gebruiken;
- de herkomst van enkele Surinaamse achternamen verklaren.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 5 en 13 van dit thema.

OPDRACHT 1

Vervang het onderstreepte woord in de zin door een leenwoord uit het rijtje achter de zinnen. Schrijf de letter over en schrijf het goede woord erachter.

a. Ik moet mijn werk nog <u>opslaan</u> .
b. O nee, ik had die tekst niet moeten <u>wissen</u> !
c. Kan ik die foto van die website <u>op mijn computer zetten</u> ?
d. Dan kan ik de foto meteen even <u>afdrukken</u> .

deleten
downloaden
printen
saven

OPDRACHT 2

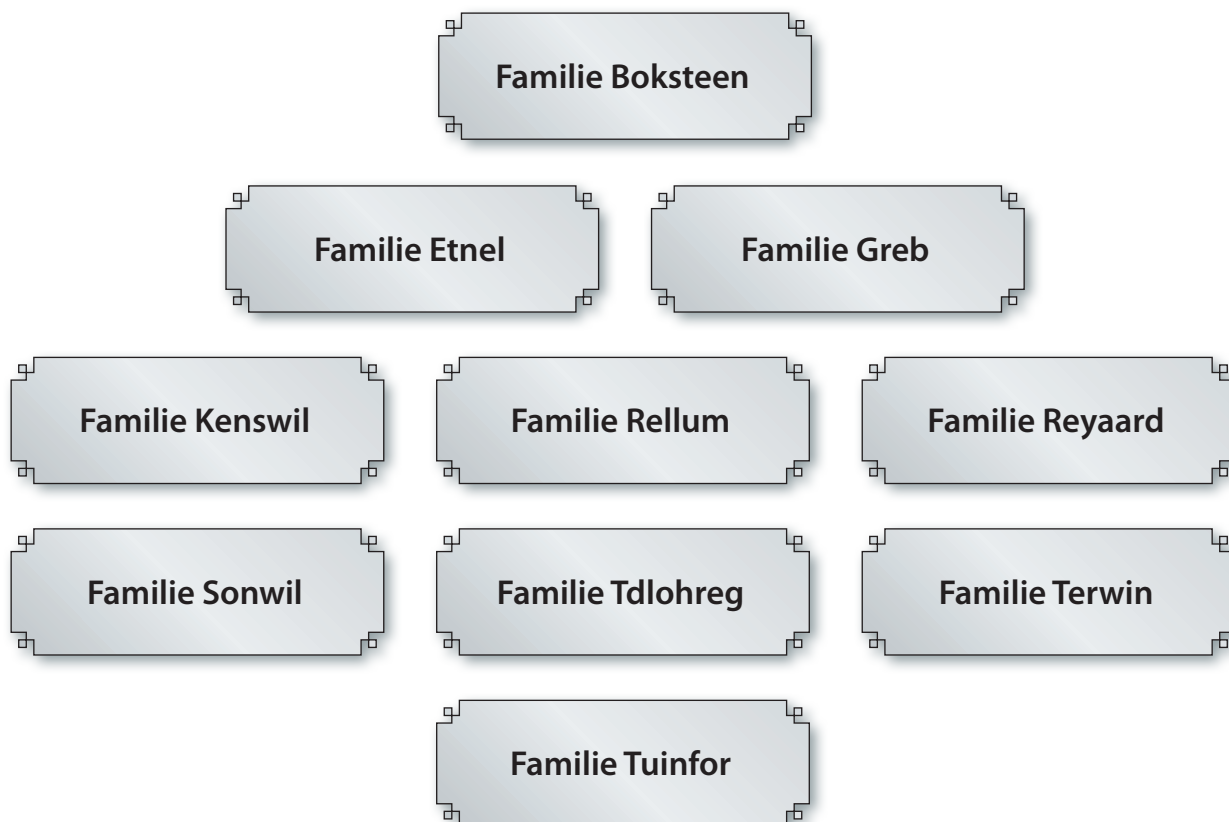
Schrijf de Engelse leenwoorden van de voorwerpen die je op de afbeelding ziet.

OPDRACHT 3

- Maak twee rijtjes in je schrift. Schrijf boven het linkerrijtje 'anagram'. Schrijf boven het rechterrijtje 'lettergreepwisseling'.
Bekijk dan de naambordjes hieronder. Zet iedere naam in het goede rijtje in je schrift.
Zorg steeds dat nog een woord ernaast past.
- Van welke woorden of namen zijn de anagrammen een omkering? Schrijf ze erachter.
- Welke lettergrepen zijn verwisseld bij de lettergreepwisseling? Schrijf op hoe het woord of de naam eerst was.

TERUGKIJKEN

Vind jij de Engels leenwoorden beter, leuker of interessanter dan de Nederlandse vertaling ervan?

Lied over tijd

JE LEERT

- het lied 'Teri den!' zingen;
- over de boodschap van dit lied vertellen;
- in verschillende talen zeggen hoe laat het is.

INFORMATIE

De tijd kan niet stilstaan. Het volgende lied geeft dat mooi weer. Oud volksliedje, van oorsprong christelijk. Hier is alleen het eerste couplet en het refrein opgenomen.

Teri den!

Teri den yari en teri den mun
Teri den wiki en teri den dei
Teri den yuru en teri den minuut
Teri den seconde tu

Singi adyen

Teri den, yu mu teri den
teri den, teri den.
Teri den, yu mu teri den,
teri den wan fru wan.

Tel ze! (Nederlandse vertaling)

Tel de jaren en tel de maanden
Tel de weken en tel de dagen
tel de uren en tel de minuten
Tel ook de seconden

Refrein

Tel ze, je moet ze tellen
tel ze, tel ze
Tel ze, je moet ze tellen
tel ze een voor een.

OPDRACHT 1

Tel tot tien in je eigen thuistaal.

Tellen tot tien					
ARO	aba	bian	kuban	bithi	bandakhado
KAR	òwin	oko	oruwa	okupàen	ainatone
MAN	yī	èr	sān	sì	wǔ
NED	een	twee	drie	vier	vijf
OKA	wan	tu	dii	fö	feyfi
SAA	wan	tu	dii	fö	feifi
SAR	ek	dui	tin	cár	pánc
SRA	wan	tu	dri	fo	feyfi
SUJ	siji	loro	telu	papat	lima
TRI	ein (tëinken)	tuwei (ëkënë)	drie (ëerao)	virë	veif
WAY	pëkënatpë	hakëne	ëhelowao	ëhepitiñnë	omome

Tellen tot tien

ARO	batian	bian tian	kabun tian	bithi tian	bian dakhabo
KAR	òwindoïma	okotoïma	oruwatoïma	okupàen toïma	ainapatoro
MAN	liù	qī	bā	jiǔ	shí
NED	zes	zeven	acht	negen	tien
OKA	sisgisi	seybin	aitin	neygin	tin
SAA	sikisi	seebi	aiti	neigi	teni
SAR	chau	sát	áth	nau	das
SRA	siksi	seybi	ayti	neygi	tin
SUJ	nenem	pitu	wolu	sanga	sepuluh
TRI	zes	seven	akë	neikën	tin
WAY	omome hahpëi	omome motsilë katop	omome omo lamnali	omome omo mumkë ekatali	omo tilingmai

OPDRACHT 2

Denk eerst na. Schrijf dan de antwoorden in je schrift.

Hoe zeg je in je eigen taal:

- Hoe laat is het?
- Het is zeven uur.
- Het is kwart voor acht.
- Het is half negen.

OPDRACHT 3

Besprek samen met groepsleden die een andere thuistaal dan de schooltaal spreken, hoe ze de zinnen van opdracht 2 hebben vertaald.

TERUGKIJKEN

In welke talen kan je tot tien tellen?

23

Een modeshow presenteren

JE LEERT

- een modecreatie boeiend beschrijven;
- een modeshow presenteren.

INFORMATIE

Een modeshow is bedoeld om mensen enthousiast te maken voor de kledingstukken en om ze over te halen de kleding te kopen. Wanneer je een modeshow presenteert geef je objectieve en subjectieve informatie.

Bijvoorbeeld:

Objectief: Dit pak bestaat uit een blauwe broek en een witte blouse.

Subjectief: Dit stijlvolle pak bestaat uit een moderne blauwe broek en een prachtige witte blouse.

Weet je nog?

Zo spreek je voor een groep:

- zorg ervoor dat iedereen je verstaat:
 - spreek luid, maar schreeuw niet;
 - spreek de woorden en zinnen duidelijk uit;
 - spreek vloeiend, niet hikkend;
 - spreek rustig, maar niet te langzaam.
- kijk de luisteraars aan;
- maak passende gebaren tijdens het vertellen;
- wees altijd beleefd.

OPDRACHT 1

Welke zin past het beste in een modepresentatie?

Schrijf de nummers over. Schrijf erachter a of b.

- a. Zij draagt een blauwe lange rok.
 - b. Zij draagt een prachtige lange rok.
- a. Hij draagt een nauwsluitende broek.
 - b. Hij draagt een strakke broek.
- a. De zilverkleurige armband schittert.
 - b. De armband is zilverkleurig.
- a. De kleurrijke kleding vrolijkt je op.
 - b. De kleding heeft veel kleuren.
- a. Onze Kenneth draagt een grijs tweedelig pak.
 - b. Onze Kenneth draagt een stijlvol tweedelig pak.

OPDRACHT 2

'Kleed' elkaar mooi, apart, stijlvol, stoer of hoe dan ook aan!
Gebruik het beschikbare materiaal creatief.

TIP

Denk bij het aankleden van elkaar ook aan gekke, creatieve accessoires, zoals sierraden, een hoed, een tas of een bijzonder geknoopte hoofddoek.

OPDRACHT 3

Werk met een ander duo samen.

- Om de beurt beschrijft ieder in een paar zinnen de kleding van zijn duopartner.
Doe dat enthousiast en met veel subjectieve woorden.
Begin met: [naam] draagt ...
De anderen luisteren.
- Is iedereen aan de beurt geweest? Dan mag je nog in één zin de kleding van iemand anders beschrijven.
Gebruik daarbij een nieuw subjectief woord.

TIP

Kijk naar het bord voor de woorden die je kunt gebruiken.

OPDRACHT 4

- Schrijf je tekst in steekwoorden op. Schrijf vooral de subjectieve woorden die je wilt gaan gebruiken. Probeer origineel te zijn.
- Oefen de presentatie voor jezelf:
 - introduceer het model;
 - vertel duidelijk en op enthousiaste wijze wat hij of zij draagt;
 - bedank het model;

Let op: erbij improviseren mag ook. Je bedenkt dan op het moment zelf nog extra informatie of andere informatie dan je had voorbereid.

Ook improviseren gaat beter als je er van tevoren al over hebt nagedacht.

OPDRACHT 5

- Loop om de beurt over de catwalk. Show je kleding als een echt model.
- Presenteer in een paar zinnen de kleding van je duopartner.
- Applaudiseer na iedere presentatie voor het model en de speaker.

TERUGKIJKEN

Heb je geïmproviseerd?

Zo ja, hoe ging het?

Zo nee, waarom improviseerde je niet?

Een recensie schrijven

JE LEERT

- een recensie schrijven.

INFORMATIE

In een **recensie** bespreek je een boek, film of evenement. Je geeft er informatie over, maar schrijft ook wat je er goed of niet goed aan vindt. Die mening onderbouw je met argumenten en voorbeelden. Tot slot kun je je oordeel uitdrukken in sterren: ☆☆☆☆☆. Hoe meer sterren, hoe beter je iets vindt.

Een recensie schrijven doe je zo:

- 1 Noem het boek, de film of het evenement waarover je gaat schrijven.
- 2 Schrijf de inleiding:
 - Begin met enkele leuke of spannende zinnen, zodat de lezer zin krijgt om verder te lezen.
 - Vertel waarover de recensie gaat.
- 3 Schrijf de kern:
 - Geef kort informatie over de film, het boek of het evenement.
 - Bespreek wat je er goed of niet goed aan vindt. Geef argumenten en voorbeelden.
 - Onderbouw je mening met argumenten: *Waarom vind je dat?*
- 4 Schrijf het slot:
 - Schrijf een samenvatting of conclusie. *Kortom... of Dus...*
 - Geef advies aan de lezer. Moet hij dit ook zien, lezen of kopen of is dat zonde van zijn tijd en geld?
- 5 Geef sterren (tot een maximum van vijf).

De leeuw brult weer

- 1 Film: The Lion King, gezien in De Bioscoop.
- 2 'Hakuna Matata!' 25 jaar na het origineel is *The Lion King* weer terug. En hoe! In deze recensie vertel ik kort waar de film over gaat en waarom ik vind dat deze film misschien wel beter is dan het origineel.
- 3 De film is te zien in 3D. Daarvoor heb je een speciale bril nodig. Die kun je in de bioscoop huren, maar misschien heb je toevallig eentje thuis. Het plan voor de remake startte in 2016. In 2017 zijn ze begonnen met het maken van de film. Er is dus meer dan twee jaar aan de film gewerkt! Deze film is geen vervolg op de film uit 1994.

Het is een remake, dus het is hetzelfde verhaal als de eerste Lion King film. Een opvallend verschil met het origineel zijn de stemmen van de hoofdrolspelers. Er zijn andere stemacteurs die de teksten inspreken. Dat doen ze uitstekend; de stemmen passen goed bij de dieren. Daarnaast komen de Afrikaanse landschappen door de computertechnieken echt tot leven. Ook de dieren zijn prachtig gemaakt. De film heeft eigenlijk maar één zwakke plek: hij lijkt wel heel erg op het origineel.

- 4 Kortom, de nieuwe Lion King is spectaculair en dus zeker het bezoeken waard. ☆☆☆☆☆ 4/5

OPDRACHT 1

Wat is het belangrijkste doel bij het schrijven van een recensie? Schrijf de juiste letter op.

- A. amuseren
- B. iets uitleggen
- C. informatie geven
- D. je mening geven

OPDRACHT 2

Werk de onderstaande recensie verder uit. Volg de stappen van het informatieblokje.

- a. Bedenk een passende titel.
- b. Schrijf een kern van zes tot acht zinnen.
- c. Schrijf een slot van twee zinnen.
- d. Geef sterren.

- (1) Modeshow met eigen creaties, gezien op school.
- (2) *Show! Show! Show!* Dat is wat werd verwacht afgelopen woensdag tijdens de modeshow. Ik was erbij en zal je in deze recensie vertellen wat ik ervan vond.

TIP

Bekijk hoe de voorbeeldrecensie is opgebouwd.

OPDRACHT 3

- a. Controleer je recensie.
 - Heb je een titel geschreven? ja / nee
 - Heb je je mening gegeven? ja / nee
 - Heb je argumenten en voorbeelden gegeven? ja / nee
 - Heb je in het slot een samenvatting of conclusie geschreven? ja / nee
 - Heb je een advies gegeven aan de lezer? ja / nee
 - Heb je sterren gegeven? ja / nee
 - Is de spelling correct? ja / nee
- b. Verbeter zo nodig je recensie.

TERUGKIJKEN

In dit thema heb je een nieuwsartikel, een fabel en een recensie geschreven. Van welke schrijfles hebben jullie het meest geleerd? Leg uit.

25 Geleende woorden

JE LEERT

- leenwoorden uit het Engels, Frans en Latijn herkennen en foutloos schrijven.

INFORMATIE

Mensen nemen soms woorden uit een andere taal over. Vaak wordt de spelling van zo'n leenwoord aangepast aan de eigen taal. Zo verloren veel Franse leenwoorden in het Nederlands hun accentteken, omdat het voor de uitspraak in het Nederlands niet nodig was.

De Nederlandse taal kent leenwoorden uit vooral het Engels, Frans, Latijn, Sranan, Sarnami en andere Surinaamse talen.

Bijvoorbeeld:

Engels: e-mail, corner, foto;

Frans: ambulance, ballon, enquête;

Latijn: agenda, datum, markt;

Sranan: bakabana, kokolampu, krutu

Het Nederlands heeft ook leenwoorden uit andere talen, zoals shampoo (Hindi), piano (Italiaans), alfabet (Grieks) en cijfer (Arabisch).

OPDRACHT 1

- Lees om de beurt een Frans leenwoord zachtjes aan elkaar voor:
controle – crème fraîche – abonnee – première – gêne – décolleté – diner – douche – mayonaise – logé – paté – kassière – recent – ragout – cheque – parachute – crêpe – café – crème – privé – cliché – enquête – condoléance
- Maak een tabel in je schrift. Schrijf boven de linkerkolom 'Franse leenwoorden zonder accent'. Schrijf boven de rechterkolom 'Franse leenwoorden met accent'.
- Kies allebei vijf woorden uit opdracht a en schrijf die in de juiste kolom in je eigen schrift.
- Dek nu allebei je boek af.
- Geef om de beurt een woord uit je schrift, als dictee aan de ander. Die schrijft het woord in de juiste kolom.

Franse leenwoorden zonder accent:

Franse leenwoorden met accent:

crème fraîche

paté

crêpe

ragout

OPDRACHT 2

- a. Lees om de beurt een Engels leenwoord zachtjes aan elkaar voor:
hype – een run op – reporter – relaxen – T-shirt – ticket – skyscraper – jacket – keeper – interview – e-mail – weekend – pinnen – stressen – shoppen – training – chillen – checken – game – vlog – sponsor
- b. Welk Engels leenwoord gebruik je voor onderstaande woorden en woordgroepen? Schrijf het nummer en het leenwoord in je schrift.
1 vraaggesprek	6 een grote toeloop op
2 ontspannen	7 spel
3 wolkenkrabber	8 doelman
4 verslaggever	9 dagboek op internet
5 bevlieging	10 (financiële) ondersteuner
- c. Lees de woorden achter de nummers. Maak met de drie gegeven woorden een zin.
1. jack – pinnen – shoppen
 2. e-mail – checken – ticket

OPDRACHT 3

- a. Lees om de beurt een Latijns leenwoord zachtjes aan elkaar voor:
album – collega – trauma – dosis – basis – crisis – examen – tentamen – centrum – gymnasium – museum – criterium – chemicus – historicus
- b. Kies samen vijf woorden uit en schrijf die in je schrift.
- c. Bedenk samen wat het woord betekent.
- d. Bedenk een goede zin met het woord en schrijf de zin op.

TERUGKIJKEN

Ken je nog andere leenwoorden die nog niet in deze les zijn genoemd? Noem er drie.

JE LEERT

- humor in een tekst herkennen en benoemen.

INFORMATIE

Humor is dat wat humoristisch, dus grappig is, waar je om kan lachen.

Een schrijver kan op verschillende manieren grappen maken in een tekst.

Bijvoorbeeld:

- **slapstick**: grappen waarbij iets mis gaat: iemand krijgt een slagroomtaart in zijn gezicht geduwd of een ladder valt om.
- **woordgrappen/naamgrappen**: een woord of naam op een andere manier gebruiken of letters omdraaien.
- **misverstand**: twee mensen begrijpen elkaar niet of verkeerd. Of er wordt iets verwisseld.
- **vergelijking**: iets vergelijken met iets heel onverwachts.
- **overdrijving**: iets groter of erger maken dan het is.

OPDRACHT 1

Lees tekst 4a en 4b.

Besprek de vragen eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift op.

- Welke vorm van humor is er in de cartoon gebruikt in tekst 4a?
- Leg uit wat de grap is.
- Welke vorm van humor is er gebruikt in tekst 4b? Let op: er zitten twee vormen van humor in!
- Leg uit wat de grap is.

OPDRACHT 2

Lees tekst 4c.

Besprek de vragen eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift op.

- Welke vorm van humor is er gebruikt? Let op: er zitten twee vormen van humor in!
- Leg uit wat de grap is.

OPDRACHT 3

Lees tekst 4d.

Besprek de vragen eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift op.

- In deze tekst zit een vergelijking. Welke vergelijking wordt er gemaakt.
- Leg uit wat de grap is.

OPDRACHT 4

Lees tekst 4e.

Besprek de vragen eerst samen. Schrijf dan de antwoorden in je schrift op.

- Welke vorm van humor is er gebruikt?
Kies uit: slapstick - misverstand - overdrijven
- Welke vorm van humor is gebruikt in het zinsdeel: 'als een klunzige ballerina maakt hij een pirouette'?

OPDRACHT 5

Denk na over de volgende vragen.

Praat er samen over.

Schrijf dan je antwoorden kort op.

- Als een schrijver een grap maakt, is het dan voor iedereen grappig?
- Is een tekst met grappen ook altijd een grappige tekst?
- Stel: Een schrijver maakt grappen in een verhaal over een ziek meisje. Dat is geen grappig onderwerp. Bedenk een reden waarom hij dan toch grappen maakt in het verhaal.

tekst 4a

Leerkracht: Als ik zeg: Ik ben mooi. Welke tijd is het dan?
Leerling: De verleden tijd, juf.

tekst 4c

Een jongen huilt aan de waterkant, heel bedroefd. Een man die langs loopt, vraagt aan de jongen: "Wat is er aan de hand, jongen, waarom huil je?"
De jongen antwoordt: "Ze hebben mijn brood in het water gegooid meneer!"
"Met opzet?", vraagt de man.
"Nee", antwoordt de jongen, "met pindakaas!"

tekst 4b

Een jongen zegt tegen een meisje waar hij **een oogje op heeft**:
"Heel af en toe
Komt er iets
GRANDIOOS
In je leven.
Nou, hier ben ik dan!!!!!"

tekst 4d

Elke ochtend zegt mijn moeder:
"Haast je, nôh! We zijn al laat!"
Waarom **houden** mensen **zich** eigenlijk **aan** tijd? Dieren doen dat toch ook niet? Ooit een awari gezien met een horloge om? Een schildpad met haast? Nou dan.

tekst 4e

Boer Ram haast zich naar buiten. Vlug! Als hij snel loopt, is hij misschien nog op tijd.
Maar dan, woei, als een **klunzige ballerina** maakt hij een **pirouette** en landt met een harde klap op de grond.
Hij kijkt achterom. Hij is uitgleden over een bacovenschild.

TERUGKIJKEN

Wat vond jij de grappigste tekst in deze les?

Woordspel: woordexplosie

JE HERHAALT

- de geleerde woorden over het thema Tijd in verschillende thuistalen.

INFORMATIE

Kijk nog eens terug naar les 6, 14 en 22 van dit thema.

In les 22 heb je ook geoefend met tellen in verschillende thuistalen. In het schema zie je het overzicht van de getallen 1 tot en met 10.

OPDRACHT 1

Speel het spel Woordexplosie. Lees eerst de spelregels helemaal door.

Bespreek steeds met elkaar welk woord je erbij gaat schrijven. Schrijf dit daarna pas op.

Spelregels:

1. Lees het woord op de flap.
2. Maak vanuit een paar letters van dat woord nieuwe woorden, zoals in het voorbeeld.
3. Maak vanuit de letters van de nieuwe woorden weer andere woorden.
4. Zet elke letter in een hokje, zoals in het voorbeeld. Letters die aan elkaar grenzen, moeten steeds samen weer een woord vormen.

Let op: Het moeten woorden zijn, in een Surinaamse thuistaal, die je bij de lessen Meertaligheid van dit thema hebt geleerd.

TIP

schrijf de letters eerst met potlood. Als je zeker bent dat het woord goed is, trek het dan over met stift.

OPDRACHT 2

Plak je flap op het bord als de leerkracht het signaal geeft.

TERUGKIJKEN

Onthoud je nu de woorden in andere thuistalen beter door het maken en bekijken van de woordexplosies? Leg je antwoord uit.

28 Herhaling: het eindspel

JE HERHAALT

- woorden indelen in spellingcategorieën;
- de juiste schrijfwijze van woorden toepassen.

INFORMATIE

Alle informatie voor de spellingsregels vind je in je boek. Kijk daarin terug als het nodig is en kijk op de infographics.

OPDRACHT 1

Bereid het Spellingspel voor.

- Neem het schema van het bord over in je schrift. Verdeel het schema over de linkerbladzijde en de rechterbladzijde in je schrift.
- Je krijgt vier losse blaadjes.
Schrijf op het eerste blaadje een woord dat past bij vak 1.
Schrijf op het tweede blaadje een woord dat past bij vak 2.
Schrijf op het derde blaadje een woord dat past bij vak 3.
Schrijf op het vierde blaadje een woord dat past bij vak 4.
- Controleer elkaars woorden:
Is de spelling correct? ja / nee
Passen ze bij de categorie? ja / nee
- Vouw elk blaadje in tweeën en bewaar dat nog even op je tafel.

OPDRACHT 2

Speel het spellingspel met je groepje. Bepaal samen wie er als eerste begint.

- Pak een gevouwen blaadje, open die en lees het woord voor.
- Schrijf allemaal het woord foutloos in de juiste kolom in je schrift.
- Vouw het blaadje weer dicht en leg het blaadje naast de andere stapel. Dit wordt de aflegstapel.
- Nu is een ander groepslid aan de beurt. Herhaal stap 1 tot en met 3 tot alle blaadjes op de aflegstapel liggen.

Misschien heeft de leerkracht nog een andere manier bedacht om het spel te spelen!

OPDRACHT 3

Controleer de woorden uit opdracht 2. Dat gaat zo:

- Geef je schrift aan je linkerbuur.
- Lees om de beurt de woorden uit de eerste kolom voor. De anderen luisteren goed of de woorden in die kolom horen.
- Controleer met het boek of de woorden goed geschreven zijn. Verbeter zo nodig.
- Geef het schrift weer door en herhaal stap 2 en 3 met de volgende kolom.
- Herhaal dit tot alle kolommen geweest zijn.
- Tel de goede woorden in je eigen schrift. Wie heeft de meeste woorden?

TERUGKIJKEN

Heb je veel geleerd van het spel? Geef minstens één argument voor je mening.

Herhaling themawoorden

JE HERHAALT

- de betekenis van de aangeboden themawoorden.

INFORMATIE

Kijk nog eens bij de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

OPDRACHT 1

Speel het spel 'Mix en koppel' met de woorden rond het thema Tijd. Lees de uitleg in thema 5, les 29, opdracht 1 en 2.

OPDRACHT 2

Speel het Doorgeefspel.

Beantwoord de vragen. Ruil na elke stap met je duopartner.

Stap 1 Schrijf één van deze woorden in je eigen schrift. Kies uit:

collectief – continueren – gedurende – de identiteit – het imago – de menigte – omstreeks – onlangs – het silhouet – overspoeld worden door – uiteraard – vervlogen

Stap 2 Lees het woord in het schrift en schrijf de betekenis eronder.

Stap 3 Lees het woord en de betekenis. Schrijf er een voorbeeldzin onder.

Stap 4 Lees om de beurt voor wat er in het schrift staat. Bedenk samen of dit goed is. Verbeter zo nodig.

Stap 5 Speel het spel opnieuw, tot je allebei vier woorden en zinnen hebt.

OPDRACHT 3

Werk samen met een ander duo en speel 'Dobbelspel'.

- Leerling 1 kiest een woord uit alle woordenschatlessen uit dit boek. Die staan bij elk thema in les 2, 10 en 18.
- Iedereen schrijft het woord in zijn schrift.
- Leerling 2 gooit met de dobbelsteen en kijkt in de lijst wat jullie moeten doen.
- Voer de opdracht uit en laat het resultaat aan elkaar zien. Bespreek samen of het goed is.
- Nu is een ander aan de beurt. Ga zo door tot de woorden op zijn.

Maak een tekening erbij.

Beeld het woord uit.

Schrijf een tegenstelling of synoniem op.

Gebruik het woord in een zin.

Schrijf de betekenis op.

Kies zelf!

EXTRA OPDRACHT

Speel het 'Weet-je-nog-spel' met twee teams van elk drie of vier leerlingen. Jullie hebben nodig:

- een dobbelsteen
- drie stapels spelkaartjes
- een vel tekenpapier en een potlood
- een telefoon of horloge met stopwatch (1 minuut)

DE SPELREGELS

Wie aan de beurt is gooit met de dobbelsteen om te bepalen welk kaartje hij mag pakken. Let op: Laat de tekst op het kaartje aan niemand zien! Dus ook niet aan je eigen team. Het team van degene die het kaartje pakt, raadt steeds als eerste. Het andere team houdt bij de gele en blauwe kaartjes de tijd bij: 1 minuut. De tijd gaat in als jij begint te tekenen of omschrijven. Bij de quizkaartjes gaat de tijd in als de keuzeantwoorden opgelezen zijn.

Gooi je 1 of 2: Pak een kaartje met teken- of uitbeeldopdracht (geel).

Laat het woord aan niemand zien. Ook niet aan je eigen team.

Teken het woord van het kaartje (je mag het ook uitbeelden) zo duidelijk mogelijk. Je mag het niet opschrijven. Je eigen team mag een minuut lang raden welk themawoord op het kaartje staat. Lukt dat, dan mogen jullie het kaartje houden! Zo niet, dan mag de tegenpartij raden. Weten zij het wel, dan krijgen zij het kaartje. Is het fout, dan gaat het kaartje onderop de stapel.

Gooi je 3 of 4: Pak een kaartje met quizvraag (rood).

Lees de vraag voor. Lees ook de vier keuzeantwoorden (A, B, C en D) voor. Vertel niet wat het goede antwoord is. Je eigen team mag overleggen en dan één keer een antwoord geven. Bij een goed antwoord mogen jullie het kaartje houden! Is het fout dan mag de tegenpartij raden. Lukt dat, dan krijgen zij het kaartje. Is het fout, dan gaat het kaartje onderop de stapel.

Gooi je 5 of 6: Pak een kaartje met een themawoord (blauw).

Je mag het woord niet noemen. Dus omschrijf je woord, geef de betekenis, vertel wat een synoniem of tegenstelling ervan is. Je mag het woord ook in een zin gebruiken en dan het woord zelf weglaten. Je eigen team mag 30 seconden lang raden welk themawoord op je kaartje staat. Lukt dat, dan mogen jullie het kaartje houden! Zo niet, dan mag de tegenpartij één keer raden. Weten zij het wel, dan krijgen zij het kaartje. Is het fout, dan gaat het kaartje onderop de stapel.

Hulplijn

Je mag drie keer je boek gebruiken, maar dat kost wel punten: je krijgt het kaartje niet, maar het gaat ook niet naar de tegenstander. Het kaartje komt dan onderop de stapel terecht.

TERUGKIJKEN

Blader terug door het hele boek. Zoek drie woorden uit:

- jouw grappigste woord
- een woord dat je alweer vergeten was
- jouw moeilijkste woord

Maak zinnen met deze woorden.

Fabels voorlezen

JE LEERT

- een fabel spannend voorlezen.

INFORMATIE

Weet je nog? Spannend vertellen doe je zo:

- wissel je stemgebruik af:
 - wissel de intonatie (toonhoogte van je stem) af;
 - wissel het volume af (luid en zacht);
- wissel het tempo van vertellen af, vertraag en versnel;
- laat soms pauzes vallen;
- maak contact met het publiek;
 - zeg soms iets tegen het publiek of stel een vraag;
 - gebruik non-verbale communicatie (gebaren en gezichtsuitdrukkingen).

TIP

Geef met een teken (bijvoorbeeld een v) in de tekst aan waar een pauze moet vallen en waar je even rustig kunt ademen tijdens het voorlezen.

OPDRACHT 1

Neem je eigen Anansi-verhaal voor je.

Lees het verhaal een paar keer zachtjes voor jezelf.

- a. Bedenk waar je vertraagt of versnelt, hard of zacht praat, een pauze laat vallen en iets tegen het publiek kunt zeggen.
- b. Bedenk stemmetjes voor de verschillende personages. In de citaten kun je dan ook met je stem laten horen wie er spreekt.

OPDRACHT 2

Lees je verhaal om de beurt voor.

Na iedere beurt geven de twee anderen ieder een tip en een top. Dat mogen niet dezelfde tips en tops zijn.

OPDRACHT 3

Je gaat je verhaal voorlezen aan één of meer groepjes leerlingen.

Maak er een spannende voorleesvoorstelling van.

TERUGKIJKEN

Hoe reageerden de leerlingen op je verhaal? Welke reactie was het leukste?

WOORDENLIJST THEMA 4

Les 2
Woord
de bemanning
doorweekt
dramatisch
de factor
het noodlot
het noodsignaal
het obstakel
onstuimig
de reddingsactie
de scheepsramp
schipbreuk lijden
tragisch
uitzonderlijk
de windstoot
wonderbaarlijk

Les 10
Woord
evacueren
gewelddadig
de humanitaire hulp
iets oplopen
ingrijpend
de luchtaanval
onmenselijk
het oorlogsgebied
de slachtofferhulp
het slagveld
sneuelen
de terrorist
de veerkracht
verwerken
het vluchtelingenkamp

Les 18
Woord
de aardverschuiving
bedolven
bivakkeren
de catastrofe
desastreus
de eruptie
het instortingsgevaar
de lava
het natuurgeweld
overvallen worden door
de sanitaire voorziening
de schaal van Richter
vermist zijn
wegvagen
waarnemen

WOORDENLIJST THEMA 5

Les 2
Woord
afhangen van
het decennium
het energielabel
de energiebesparing
de energieleverancier
de energierekening
geregeld
inzicht krijgen in
de ledlamp
de maandlast
de meterstand
ongelimiteerd
(op) stand-by zetten
periodiek
het zonnepaneel

Les 10
Woord
het atoom
de biomassa
duurzaam
de fossiele brandstof
de kernenergie
de dieselcentrale
de milieuactivist
de olieraffinaderij
uitsluitend
onbeperkt
de opslag
opwekken
de opwekking
de turbine
de windenergie

Les 18
Woord
de adolescent
het brein
het commentaar
depressief
energiek
functioneren
fysiek
de hersenactiviteit
het hormoon
lusteloos
mentaal
problematisch
het slaapritme
verklaarbaar
wijten (aan)

WOORDENLIJST THEMA 6

Les 2
Woord
aanvankelijk
de afgelopen tijd
in de ban zijn van
collectief
de hype
de menigte
het modeverschijnsel
de obsessie
onlangs
ontkomen
de opwindning
overspoeld worden door
de run op
uiteraard
uitzinnig

Les 10
Woord
continueren
de cyclus
gedurende
de kringloop
melancholisch
nostalgie
omstreeks
de ontwikkeling
recent
reikhalzend
terugvallen op
tot voor kort
van oudsher
ervolgen
voorbij tijden

Les 18
Expliciet
het accessoire
de confectie
geïnspireerd zijn op / door
de glamour
de/het icoon
de identiteit
het imago
imiteren
de influencer
modebewust
een oordeel vellen
passé
het silhouet
de stijl
de trend